ΣΠΟΥΔΗ ΥΠΟ ΘΑΛΕΙΑΣ ΦΛΩΡΑ

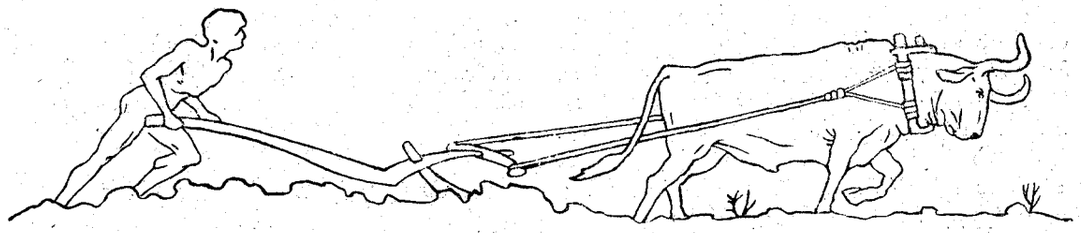

ΠΑΝΔΩΡΑ

ΕΤΟΣ Ζ΄ 31 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1906

Η ΠΑΡΟΥΣΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΦΥΣΙΚΗΣ ΚΑΙ Η ΣΥΣΤΑΣΙΣ ΤΟΥ ΣΥΜΠΑΝΤΟΣ *

Ἡ Ἐπιστήμη τῆς Φύσεως ἐκλήθη *Φυσική*. Μοναδικὴ καὶ ἀδιαίρετος ἐν ἀρχῇ, ἐπολλαπλασιάσθη σὺν τῷ χρόνῳ, γενομένη ἡ μήτηρ καὶ τροφὸς πολλῶν ἄλλων. Ἡ τεραστία ἀνάπτυξις τῆς ἐπιστήμης ταύτης ἐπέβαλε βαθμηδὸν τὸν χωρισμὸν διαφόρων κλάδων, οἱ ὁποῖοι ἀπετέλεσαν ἰδίας μεγαλοπρεπεῖς Ἐπιστήμας, οἷα ἡ Ἀστρονομία, ἡ Χημεία, ἡ Γεωλογία καὶ αἱ λοιπαὶ Φυσικαὶ Ἐπιστῆμαι.

Ἀλλ' ἐὰν ἐχωρίσθησαν αὗται ἀλλήλων, δὲν ἀπεσπάσθησαν ὅμως τελείως τῆς Φυσικῆς· αὐτὴ παρέχει πάντοτε εἰς ὅλας τὰς Φυσικὰς Ἐπιστήμας θεμελιώδεις νόμους, γονίμους θεωρίας, πολύτιμα ὄργανα καὶ ἀσφαλεῖς μεθόδους ἐρευνῶν· αὐτὴ εἶναι ἡ ἀνεξάντλητος πηγὴ νέας ζωῆς καὶ μεγάλης προόδου αὐτῶν. Οἱ νόμοι αὐτῆς διέπουσιν ὅλας σχεδὸν τὰς Φυσικὰς Ἐπιστήμας καὶ καθοδηγοῦσιν αὐτὰς ἐν τῇ ἐκλογῇ τῶν ὁδῶν πρὸς ἀναζήτησιν τῆς ἐπιστημονικῆς ἀληθείας. Ἀψευδεῖς μάρτυρες τῆς στενῆς σχέσεως καὶ τῆς μεγάλης ἐπιδράσεως τῆς Φυσικῆς ἐπὶ τῶν λοιπῶν Φυσικῶν Ἐπιστημῶν εἶναι καὶ αἱ ἐξ αὐτῆς γεννηθεῖσαι νέαι Ἐπιστῆμαι, ὡς ἡ Φυσικὴ Ἀστρονομία, ἡ Φυσικὴ Κρυσταλλογραφία, ἡ Φυσικὴ Χημεία, ἡ Φυσικὴ Γεωγραφία καὶ ἡ Βιοφυσική, ἡ ἱδρυομένη ἤδη ἐπὶ τοῦ νέου ἀξιώματος τῆς Βιολογίας, ὅτι τὰ ζωϊκὰ φαινόμενα ἀνάγονται εἰς τὰ Φυσικοχημικά.

Ἀλλ' ἰδιαιτέρως γόνιμος ὑπῆρξεν ἡ ἐπίδρασις τῆς Φυσικῆς ἐπὶ τῆς Χημείας, καὶ ἐντεῦθεν προῆλθον πλεῖστοι νέοι κλάδοι, ὁλόκληροι Ἐπιστῆμαι, ὡς ἡ Ἠλεκτροχημεία, ἡ Χημικὴ Μηχανικὴ καὶ ἡ Θερμοχημεία. Δι' ὀλίγων νόμων ἁπλῶν καὶ εὐχρήστων, ἡ Φυσικὴ ἐπέβαλε λογικὴν τάξιν εἰς τὰ μᾶλλον συγκεχυμένα κεφάλαια τῆς Χημείας καὶ καθοδηγεῖ ἤδη αὐτὴν εἰς τὸν φοβερὸν δαίδαλον τῶν γνωστῶν χημικῶν ἀποτελεσμάτων. Καὶ αὐτὴ ἀκόμη ἡ φύσις τῆς ὕλης, τὸ θεμελιῶδες τοῦτο θέμα τῆς Χημείας, διεφωτίσθη ἐσχάτως σπουδαίως ὑπὸ τῆς Φυσικῆς· οὕτω δὲ ἀνοίγονται ὑπ' αὐτῆς νέοι ὁρίζοντες εὐρύτατοι, ἀπείρου μεγαλείου καὶ σημασίας.

Ἀλλὰ ἡ Φυσικὴ δὲν εἶναι μόνον ἡ κρηπίς, ἐφ' ἧς στηρίζεται ὁλόκληρον τὸ οἰκοδόμημα τῶν Φυσικῶν Ἐπιστημῶν. Ἐξερχομένη πολὺ πέραν τῶν ὁρίων τῆς καθαρᾶς Ἐπιστήμης, παρέχει εἰς τὴν ἀνθρωπότητα τὰς ὑψίστας τῶν πρακτικῶν ὑπηρεσιῶν. Ἀρκεῖ νὰ ἀναφέρωμεν τὸν ἠλεκτρισμόν, τὸν ἀτμὸν καὶ τὸ μικροσκόπιον, διὰ νὰ διέλθῃ πρὸ ἡμῶν τὸ θαυμάσιον πανόραμα τῶν νεωτέρων προόδων τῆς Ἰατρικῆς, τῆς Βιομηχανίας, τῶν Τεχνῶν, ἤτοι αὐτὴ ἡ εἰκὼν τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ.

* * *

Βάσις τῆς Φυσικῆς εἶναι τὸ πείραμα, ἡ μόνη αὕτη πηγὴ τῆς ἀληθείας.

Ἀλλὰ μόνον τὸ πείραμα ἀρκεῖ;

Βεβαίως ὄχι! Διότι, ὡς λέγει καὶ ὁ πολὺς Poincaré [1], τοιουτοτρόπως θὰ παρεγνωρίζετο ὁ ἀληθὴς χαρακτὴρ τῆς Ἐπιστήμης. Ἀνάγκη οὐ μόνον ὕλης, ἀλλὰ καὶ μεθοδικῆς διατάξεως·

* Λόγος ἐναρκτήριος εἰς τὸ μάθημα τῆς Θεωρητικῆς καὶ Μαθηματικῆς Φυσικῆς, ἐκφωνηθεὶς τὴν 6 Νοεμβρίου 1906.

[1] *Henri Poincaré*, La Science et l'Hypothèse σελ. 168.

οὐ μόνον μεμονωμένων ἐπιστημονικῶν στοιχείων, ἀλλὰ καὶ ρυθμικοῦ καὶ ἁρμονικοῦ συνδυασμοῦ αὐτῶν. Ἡ Ἐπιστήμη σχηματίζεται ἐκ τῶν πραγμάτων, ὅπως αἱ οἰκίαι ἐκ λίθων. Ἀλλ' ἄθροισμα ἀποτελεσμάτων δὲν εἶναι Ἐπιστήμη, ὅπως σωρὸς λίθων δὲν ἀποτελεῖ οἶκον. Καὶ ἐδῶ ἰσχύει τελείως τὸ τοῦ Ξενοφῶντος: «*λίθοι τε καὶ πλίνθοι καὶ ξύλα καὶ κέραμος ἀτάκτως ἐρριμμένα οὐδὲν χρήσιμά ἐστιν*»

Πρὸς χρησιμοποίησιν τῶν παρατηρήσεων ἔχομεν ἀνάγκην τῆς γενικεύσεως· ἡ δὲ γενίκευσις εἶναι ἀναπόσπαστος τῆς θεωρίας. Ἡ Θεωρητικὴ Φυσική, ἥτις ἐπιλαμβάνεται τῆς γενικεύσεως, καθοδηγεῖ αὐτὴν πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς γονιμότητος τῆς Ἐπιστήμης. Καὶ αὐτὴ ἀκόμη ἡ διατύπωσις τῶν νόμων, τῶν συναγομένων ἐκ τοῦ πειράματος, θὰ ἦτο ἀδύνατος ἄνευ τῆς θεωρίας· διότι ἀφ'ἑνὸς μὲν ἡ συνήθης γλῶσσα εἶναι λίαν πτωχὴ καὶ ἀόριστος, πρὸς ἔκφρασιν σχέσεων τόσον λεπτῶν, τόσον πλουσίων καὶ τόσων ἀκριβῶν, καὶ ἀφ' ἑτέρου τὸ πείραμα εἶναι μεμονωμένον, κατὰ προσέγγισιν καὶ εὑρίσκεται ὑπὸ ὅρους πολυπλόκους, οἱ ὁποῖοι ἐν τῇ διατυπώσει τῶν νόμων δὲν ὑφίστανται πλέον. Οὕτως ἡ Θεωρητικὴ Φυσικὴ διὰ τῆς γενικεύσεως ἀποκαλύπτει τὴν ἁρμονίαν τῶν πραγμάτων καὶ καθιστᾷ αὐτὴν καταληπτὴν ἀπὸ νέας ὅλως ἀπόψεως ἀγνώστου καὶ κεκρυμμένης.

***

Ἀλλὰ ποία ἡ ἐν τῇ Θεωρητικῇ Φυσικῇ θέσις τοῦ πειράματος;

Ἐὰν τὸ πείραμα μόνον, ἄνευ βοηθείας τῆς θεωρίας, δὲν δύναται νὰ παράσχῃ τι πλέον ἢ ὑλικὸν ἀκατέργαστον καὶ ἀσύνδετον, ἡ θεωρία μόνη, μὴ στηριζομένη ἀσφαλῶς ἐπὶ τοῦ πειράματος, ἐκ τοῦ ὁποίου πηγάζει καὶ δι' οὗ ἐπαληθεύεται, ἀποτελεῖ οἰκοδόμημα ἄνευ θεμελίων.

Τὸ πείραμα εἶναι τὸ βάθρον τῆς Θεωρητικῆς Φυσικῆς καὶ ἀποτελεῖ τὸ πρωτεῦον ὄργανον τῶν ἐρευνῶν αὐτῆς. Ἡ θεωρία συνδέει τὰ φαινόμενα· αὐτὴ ἰδίως ἀνευρίσκει τὰ ἀναγκαῖα πειράματα πρὸς ἐπαλήθευσιν τῶν ὑποθέσεων, πρὸς διαφώτισιν τῶν σκοτεινῶν καὶ ἀμφιβόλων σημείων τῆς Ἐπιστήμης· αὐτὴ καθοδηγεῖ τὴν πειραματικὴν ἔρευναν ἐν τῇ ἐκλογῇ καταλλήλου ὁδοῦ πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ της. Οὕτω, κατ' ἀνάγκην, τὰ πειραματικὰ μέσα ἀνεπτύχθησαν ἐν τῇ Ἐπιστήμῃ ταύτῃ εἰς τὸν σημερινὸν μέγαν βαθμὸν τελειότητος καὶ ἀκριβείας, ὅπως ἀνταποκριθῶσιν εἰς τὰς πολλαπλᾶς αὐτῆς ἀπαιτήσεις.

Ὅθεν ἐν τῇ Θεωρητικῇ Φυσικῇ τὸ πείραμα καὶ ἡ θεωρία ἀχώριστα συντελοῦσιν εἰς τὴν σπουδὴν τῶν φαινομένων· εἰς τὸν ἐπιτυχῆ δὲ σύνδεσμον αὐτῶν ὀφείλονται αἱ θαυμάσιαι πρόοδοι, αἱ γενόμεναι κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη.

***

Ἡ Θεωρητικὴ Φυσικὴ ὅμως δὲν πρέπει νὰ συγχέεται πρὸς τὴν Μαθηματικὴν Φυσικήν, τῆς ὁποίας διαφέρει οὐσιωδῶς [1]. Ἡ Μαθηματικὴ Φυσική, ἀναχωροῦσα ἔκ τινων πειραματικῶν ἀποτελεσμάτων, ἐρευνᾷ ἀποκλειστικῶς διὰ τῆς Μαθηματικῆς Ἀναλύσεως τὰς ἐξ αὐτῶν πηγαζούσας συνεπείας. Ἡ Μαθηματικὴ Φυσικὴ δὲν ἐργάζεται διὰ τοῦ πειράματος, ἐφάπτεται διὰ πολὺ ὀλίγων σημείων τῆς Φυσικῆς καὶ ἀνήκει μᾶλλον εἰς τὰ Μαθηματικά. Ἐνῷ ἡ Θεωρητικὴ Φυσική, οὖσα τὸ εἰδικὸν μάθημα τῆς Φυσικῆς ἐν τῇ Φυσικομαθηματικῇ Σχολῇ, ἀποτελεῖ μετὰ τῆς Πειραματικῆς Φυσικῆς τὸ θεμέλιον τοῦ ὅλου οἰκοδομήματος τῶν Φυσικῶν Ἐπιστημῶν.

Ἡ σύγχισις αὕτη μεταξὺ Θεωρητικῆς καὶ Μαθηματικῆς Φυσικῆς θὰ ἠδύνατο νὰ φέρῃ τοὺς μὴ εἰδότας εἰς τὴν πλάνην, ὅτι ἡ Θεωρητικὴ Φυσικὴ εἶναι πολυτέλεια ἐν τῷ ἡμετέρῳ Πανεπιστημίῳ. Βεβαίως! θὰ ἦτο πολυτέλεια, ἂν πολυτέλεια δύναται νὰ ὀνομασθῇ ἡ Φυσικὴ τῆς σήμερον, οἵα ἐννοεῖται καὶ διδάσκεται εἰς ὅλα τὰ ξένα Πανεπιστήμια καὶ τὰς ἀνωτέρας σχολάς· καὶ θὰ ἠδύνατο νὰ παραλειφθῇ, ἂν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐννοηθῇ ἡ Φυσικὴ ἄνευ τοῦ εἰδικοῦ μαθήματος αὐτῆς, ἡ Φυσικομαθηματικὴ Σχολὴ ἄνευ Φυσικῆς καὶ Πανεπιστήμιον ἄνευ Φυσικῶν Ἐπιστημῶν!

Τὴν ἔκτασιν καὶ σπουδαιότητα τοῦ μαθήματος τούτου δεικνύει καὶ ἡ πληθὺς τῶν καθηγητῶν, εἰς οὓς ἀνατίθεται ἡ διδασκαλία αὐτοῦ εἰς τὰ ξένα Πανεπιστήμια. Παρ' ἡμῖν ἡ ἀνάθεσις τοῦ τε γενικοῦ μαθήματος τῆς Πειραματικῆς Φυσικῆς, ὡς καὶ τοῦ εἰδικοῦ τῆς Θεωρητικῆς Φυσικῆς, εἰς ἕνα μόνον καθηγητὴν ἦτο ἀναχρονισμός, ἀπαιτῶν παρ' ἀνθρώπου τὰ ὑπεράνθρωπα. Ἔλλειψις τοιαύτης ἕδρας ἐν τῷ ἡμετέρῳ Πανεπιστημίῳ θὰ ἠδύνατο νὰ κρατῇ ὁλόκληρον τὸ φυσικὸν τμῆμα αὐτοῦ δέσμιον εἰς τὸ χαμηλὸν ἔδαφος παρφχημένης ἐποχῆς. Ἐν τούτοις, ὁ σοφὸς φυσικὸς καὶ διαπρεπὴς διδάσκαλος ἡμῶν κ. Τιμολέων Ἀργυρόπουλος,

[1] Περὶ τῶν διαφόρων διαιρέσεων τῆς Φυσικῆς ἰδὲ πλείονα ἐν τῷ μεγάλῳ ἔργῳ τοῦ O. Chwolson: Traité de Physique, τόμ. I, σελ. 9.

μεθ' ὅλον τὸ βαρὺ φορτίον τοῦ γενικοῦ μαθήματος τῆς Πειραματικῆς Φυσικῆς, ὅπερ μόνος ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ ἀειμνήστου Στρούμπου φέρει, κατώρθου διὰ σπανίας ἐργατικότητος νὰ πληροῖ, καθόσον ἦτο ἀνθρωπίνως δυνατόν, τὸ μέγα τοῦτο κενόν. Μετὰ τῆς διακρινούσης αὐτὸν σαφηνείας, γλαφυρότητος καὶ πειραματικῆς δεξιότητος, διδάσκων καὶ ἐκ τῆς ἐπιστήμης ταύτης, προελάμβανε τὰς ἐκ τῆς ἐλλείψεως αὐτοῦ σοβαρὰς ἀνωμαλίας τῆς Φυσικομαθηματικῆς Σχολῆς. Οὕτω πολυτρόπως μοχθῶν ἠδυνήθη νὰ προσφέρῃ καὶ ἐξακολουθεῖ προσφέρων μεγάλας καὶ πολυτίμους ὑπηρεσίας εἰς τὴν ἐν τῷ ἡμετέρῳ Πανεπιστημίῳ σπουδὴν τῶν Φυσικῶν καὶ Μαθηματικῶν Ἐπιστημῶν.

Η ΕΝΟΤΗΣ ΕΝ ΤΗ ΦΥΣΙΚΗ

Ἐὰν περὶ τὰ τέλη τοῦ 18ου αἰῶνος ἠρωτᾶτο ἡ Ἐπιστήμη περὶ τῆς συστάσεως τοῦ Σύμπαντος, θὰ ἀπήντα, ὅτι τοῦτο ἀποτελεῖται ἐκ διαφόρων εἰδῶν ὕλης, τὰ ὁποῖα ὑπὸ ποικίλους συνδυασμοὺς καὶ διαφόρους συγκεκριμένας καταστάσεις ἀποτελοῦσι τὸν ὑλικὸν κόσμον. Ἡ μᾶζα, ἰδιότης συμφυὴς τῆς ὕλης, οὐ μόνον ἦτο ἀνεξήγητος, ἀλλὰ καὶ ἐθεωρεῖτο οὐδεμιᾶς χρῄζουσα ἐξηγήσεως. Ἡ βάσις ὅμως τοῦ ἀμεταβλήτου αὐτῆς εἶχεν ἤδη τεθῆ. Τὸ φῶς συνίστατο ἐκ μορίων ὑλικῶν μὲν ἀλλ' ἀβαρῶν, ἐκπεμπομένων ὑπὸ τῶν φωτεινῶν πηγῶν, ἡ δὲ θερμότης ἀπετελεῖτο ἐκ ρευστοῦ, τὸ ὁποῖον κατετάσσετο μεταξὺ τῶν στοιχείων. Ὅλως δευτερεύουσα σημασία ἀπεδίδετο εἰς τὸν μαγνητισμὸν καὶ τὸν ἠλεκτρισμόν, ὁ ὁποῖος ἐθεωρεῖτο μᾶλλον ὡς περίεργόν τι φαινόμενον. Οὐδεὶς σύνδεσμος, οὐδεμία στενὴ σχέσις μεταξὺ τῶν φαινομένων τοῦ φωτός, τοῦ ἠλεκτρισμοῦ, τοῦ μαγνητισμοῦ, τῆς θερμότητος καὶ τῆς ὕλης. Γενικαὶ ἰδέαι ἐπεκράτουν ἐπὶ τῆς Φύσεως, σύμφωνοι ἰδίως πρὸς τὰς ἕξεις καὶ τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀμέσου ἀντιλήψεως τῶν αἰσθήσεων.

***

Σήμερον ἡ πρώτη γενικὴ ἐντύπωσις, ἐντύπωσις ἀληθῶς καταπληκτική, τὴν ὁποίαν ὑφιστάμεθα διατρέχοντες τὴν Φυσικὴν εἶναι, ὅτι τὰ παλαιὰ καὶ ἀσύνδετα κεφάλαια αὐτῆς διερράγησαν πανταχόθεν. Ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ἀνακαλύπτονται ἤδη νέοι σύνδεσμοι μεταξὺ ζητημάτων, ἅτινα ἀπῄτουν ἰδίας ἀρχάς, ἰδίας μεθόδους καὶ τὰ ὁποῖα ἐφαίνοντο προωρισμένα νὰ μείνωσι διὰ παντὸς ἀνεξάρτητα ἀλλήλων. Τὰ διάφορα ἀποτελέσματα, τὰ διεσπαρμένα καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις, τείνουσι νὰ συναρμολογηθῶσιν εἰς γενικὸν καὶ μεγαλοπρεπὲς σύστημα.

Ἡ ἀνακάλυψις μιᾶς μόνης ἀρχῆς, διεπούσης ὁλόκληρον τὴν Ἐπιστήμην τῆς Φύσεως, ἐκδηλοῦται ἀπό τινος ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον προσεχὴς καὶ βεβαία.

Ἡ Ἐπιστήμη προέβη πρὸς τὴν ἑνότητα καὶ τὴν ἁπλότητα.

Οὕτω τὰ πολλαπλᾶ κεφάλαια τῆς Φυσικῆς συνεχωνεύθησαν καὶ ἡ ἄπειρος ποικιλία τῶν φαινομένων αὐτῆς συντάσσεται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον σαφῶς εἰς δύο μεγάλας τάξεις, ἐξ ὧν ἡ μὲν μία ἐξηγεῖται διὰ τῆς ὑποθέσεως τοῦ αἰθέρος, ἡ δὲ ἄλλη διὰ τῆς ὑποθέσεως τῆς μοριακῆς συστάσεως τῆς ὕλης. Ἐκ τούτου καὶ ἐν τῇ Ἐπιστήμῃ τῆς Φύσεως διακρίνομεν, πάντοτε ὅμως ἀορίστως, δύο μεγάλα τμήματα, τὴν *Φυσικὴν τοῦ αἰθέρος* καὶ τὴν *Φυσικὴν τῆς ὕλης*, ἂν καὶ πράγματι ἡ Φυσικὴ ἀποτελεῖ ἓν ὅλον ἀδιαίρετον, τὴν *Ἐπιστήμην τοῦ αἰθέρος καὶ τῆς ὕλης*· διότι μεταξὺ ὕλης καὶ αἰθέρος ὑφίστανται βεβαίως σχέσεις, τῶν ὁποίων ἡ ἔρευνα εἶναι τὸ θεμελιῶδες πρόβλημα αὐτῆς.

ΑΙΘΗΡ

Ἀλλὰ τί εἶναι ὁ αἰθήρ;

Ἐν τῇ Ἐπιστήμῃ τῆς Φύσεως πάντα τὰ φαινόμενα δὲν δύνανται νὰ ἐξηγηθῶσι διὰ μόνων τῶν ἰδιοτήτων τῆς ὕλης, οὕτως ὥστε ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος εἶχε γίνει δεκτὴ ἡ ὕπαρξις καὶ ἄλλων αἰτίων ἐκτὸς αὐτῆς.

Οἱ νόμοι τῆς παγκοσμίου ἕλξεως διέπουσι τὸ Σύμπαν καὶ ἐξηγοῦσι τὴν ἁρμονίαν τῶν κινήσεων τῶν τεραστίων σωμάτων, τῶν πλανωμένων ἀνὰ τὸ ἀχανές. Ποία ὅμως εἶναι ἡ μυστηριώδης καὶ μεγαλοπρεπὴς ἄλυσος, δι' ἧς ἐνεργεῖ ἡ ἕλξις αὕτη; Ποῖον εἶναι τὸ ἀόρατον μέσον, διὰ τοῦ ὁποίου συνεδέθησαν ἀρρήκτως τὰ οὐράνια σώματα;

Τὸ φῶς λίαν μεμακρυσμένων ἄστρων μέχρις ὅτου φθάσῃ εἰς τὴν Γῆν διανύει ἐπὶ ἔτη, ἐπὶ αἰῶνας, τὰ ἀτελεύτητα καὶ ἀσύλληπτα διαστήματα τοῦ ἀπείρου. Ἀλλὰ τίς ὁ φορεὺς τοῦ φωτὸς καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς πορείας ταύτης, καθ' ἣν τὸ φῶς οὔτε ἐπὶ τοῦ ἄστρου εὑρίσκεται πλέον, οὔτε εἰς τὴν Γῆν ἔχει φθάσει;

Τὸ μεταξὺ τῶν οὐρανίων σωμάτων διάστημα εἶναι ἀπολύτως κενόν;

Ὄχι! Τοῦτο εἶναι ἀπαράδεκτον ἐν τῇ Ἐπι-

στήμη. Πρὸς ἐξήγησιν τῶν φαινομένων, οἷα τὰ τοῦ φωτός, τοῦ ἠλεκτρισμοῦ καὶ τῆς ἀκτινοβόλου θερμότητος, ἀνάγκη νὰ δεχθῶμεν τὴν ὕπαρξιν λεπτεπιλέπτου τινὸς οὐσίας ἀβαροῦς καὶ ἐξόχως ἐλαστικῆς, πληρούσης τὸ Σύμπαν, τοῦ *αἰθέρος*. Ὁ αἰθὴρ ὑπάρχει πανταχοῦ· ὑπ' αὐτοῦ περιβάλλονται τὰ πάντα, ἐντὸς αὐτοῦ πλέει οἱονδήποτε ὑλικὸν σῶμα. Αὐτὸς εἶναι ἡ ἄπειρος καὶ μυστηριώδης θάλασσα, ἡ συνδέουσα ὅλα τὰ σώματα καὶ καταργοῦσα τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῶν. Οὐδὲν ἐν τῇ Φύσει τὸ τελείως μεμονωμένον, οὐδὲν τὸ τελείως ἀνεξάρτητον ἀπὸ τὸν ἐπίλοιπον κόσμον. Τὰ πάντα συνδέονται ἀμοιβαίως, ἀποτελοῦντα ἓν ὅλον ἁρμονικόν, ὑπεῖκον εἰς νόμους αἰωνίους καὶ ἀμεταβλήτους!

Ἡ ἰδέα αὕτη διὰ τῶν ἐξόχων ἔργων ἰδίως τοῦ διασήμου Γάλλου Φυσικοῦ Fresnel κατέκτησε τὴν Ἐπιστήμην τῆς Φύσεως. Διὰ τῆς ὑποθέσεως τοῦ αἰθέρος ἐξηγήθη ὁλόκληρος ἡ σειρὰ τῶν μεγάλων ἀνακαλύψεων τοῦ φωτός, καὶ οἱ νόμοι τῆς Ὀπτικῆς ἀνέκυψαν ἐξ αὐτῆς θαυμασίως. Ἡ πρόγνωσις δὲ πολλῶν σπουδαίων φαινομένων, ὅλως ἀγνώστων, τῶν ὁποίων ἡ ἐπαλήθευσις διὰ τοῦ πειράματος ὑπῆρξε τελεία καὶ εἰς τὰς λεπτομερείας αὐτῶν ἀκόμη, προσέδωκεν ἔκτακτον λάμψιν καὶ κῦρος εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην.

Ἀλλὰ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ὑποτεθῇ, ὅτι ὁ αἰθὴρ πληροῖ τὸ σύμπαν ἁπλῶς μόνον πρὸς μετάδοσιν τοῦ φωτός. Ἐπινοηθεὶς ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἦτο ἀδύνατον νὰ περιορισθῇ εἰς αὐτὸν καὶ μόνον.

Πράγματι, τὰ ἔργα τῶν Faraday, Maxwell καὶ Hertz ἤνοιξαν εἰς τὸν αἰθέρα εὐρυτέρους ὁρίζοντας. Ἡ οὐσία αὕτη, ἡ ὁποία ἐξήγει ἤδη τὸ φῶς καὶ τὴν ἀκτινοβόλον θερμότητα, ἔτεινε νὰ ἐπαρκέσῃ ἐπίσης πρὸς ἐξήγησιν τοῦ ἠλεκτρισμοῦ. Ἐκ τούτου, ἡ ἐλπὶς τῆς λύσεως τοῦ μεγάλου προβλήματος τῆς ἑνότητος τῶν φυσικῶν δυνάμεων ἤρχισε νὰ ὑποφώσκῃ. Ἡ γνῶσις τῶν νόμων, τῶν διεπόντων τὰς κινήσεις τοῦ αἰθέρος τούτου θὰ παρεῖχε τὴν κλεῖδα ὅλων τῶν φαινομένων καὶ θὰ ἐπέτρεπε νὰ γνωρίσωμεν τὸν τρόπον, καθ' ὃν ἐναποταμιεύεται, μεταδίδεται καὶ μερίζεται ἡ ἐνέργεια κατὰ τὰς ἐξωτερικὰς ἐκδηλώσεις της[1].

Ἂς ἴδωμεν ἤδη ποῖαι αἱ ἰδιότητες τοῦ αἰθέρος καὶ ἐὰν εἶναι δυνατὸν διὰ τῆς λεπτεπιλέπτου ταύτης οὐσίας καὶ μόνης, νὰ συνδέσωμεν ὅλα τὰ γνωστὰ ἀποτελέσματα εἰς ἓν μόνον μεγαλοπρεπὲς σύστημα.

ΦΩΣ ΟΡΑΤΟΝ ΚΑΙ ΑΟΡΑΤΟΝ. Τὸ φῶς συνεπείᾳ τῶν ἐξόχων ἔργων τοῦ Fresnel θεωρεῖται ὡς παλμικὴ κίνησις τοῦ αἰθέρος. Διὰ τῆς θεωρίας ταύτης τῶν *κυμάνσεων* τοῦ αἰθέρος ἐξηγοῦνται σήμερον ἀκριβῶς τὰ φαινόμενα τοῦ φωτός, ἤτοι τῆς εὐθυγράμμου μεταδόσεως αὐτοῦ, τῆς ἀνακλάσεως, τῆς διαθλάσεως τῆς περιθλάσεως, τῆς πολώσεως καὶ τῆς συμβολῆς[1].

Αἱ ἰδιότητες τῶν κυμάνσεων τούτων καθορίζονται δι' ἀκριβεστάτων πειραμάτων. Οὕτω ἀπεδείχθη, ὅτι τὸ μῆκος τῶν κυμάτων, ἤτοι ἡ ἀπόστασις δύο διαδοχικῶν κυμάνσεων, εἶναι ἐξαιρέτως μικρόν, ἡ δὲ μέτρησις αὐτοῦ ἐπετεύχθη ἀσφαλῶς διὰ μεθόδων ἐξόχου ἀκριβείας. Τὰ πειράματα ταῦτα κατέδειξαν, ὅτι τὸ ὁρατὸν φῶς ἀντιστοιχεῖ εἰς κυμάνσεις, τῶν ὁποίων τὸ μῆκος μεταβάλλεται ἀπὸ τῶν ὑπερύθρων πρὸς τὰς ἀπωτάτας ἰώδεις ἀκτῖνας τοῦ φάσματος μεταξὺ 75 ἑκατοστῶν τοῦ χιλιοστοῦ τοῦ χιλιοστομέτρου καὶ 4 δεκάτων αὐτοῦ.

***

Ἀλλ' ὁ αἰθὴρ δὲν δύναται νὰ παράσχῃ μήκη κύματος μικρότερα ἢ μεγαλείτερα τῶν τοῦ φωτός; Ποῖαι δὲ θὰ ἦσαν αἱ ἰδιότητες τῶν κυμάνσεων αὐτῶν, τῶν ἀγνώστων τούτων ἀκτίνων, ἐὰν ὑφίστανται;

Ὁ ὀφθαλμὸς ἡμῶν, τὸ θαυμάσιον τοῦτο ὄργανον, παύει δυστυχῶς νὰ αἰσθάνεται μετὰ τὰς ἰώδεις καὶ εἶναι τυφλὸς πρὸ τῶν ἐρυθρῶν ἀκτίνων τοῦ φάσματος. Ἀλλὰ δὲν ἔπεται ἐκ τούτου, ὅτι πέραν αὐτῶν δὲν ὑφίστανται καὶ ἄλλαι ἀκτῖνες.

Πράγματι, ἡ κλῖμαξ τῶν μηκῶν κύματος τοῦ ὁρατοῦ φωτός, δὲν εἶναι ἡ μόνη, ἣν δύναται νὰ δώσῃ ὁ αἰθήρ. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἀνεκαλύφθησαν αἱ πρὸ τοῦ ἐρυθροῦ εὑρισκόμεναι θερμαντικαὶ ἀκτῖνες καὶ κατόπιν αἱ μικροτέρου μήκους κύματος ὑπεριώδεις χημικαί. Αἱ δὲ θαυμάσιαι ἔρευναι τοῦ Rubens καὶ τῶν συνεργατῶν του, αἱ γενόμεναι πρὸς τὸ τμῆμα τῶν μεγάλων μηκῶν κύματος, ὡς καὶ αἱ τῶν Lenard καὶ Schumann πρὸς τὸ μέρος τῶν ὑπεριωδῶν, ηὔρυναν ἔτι μᾶλλον τὸ πεδίον τῶν ἀκτινοβολιῶν διὰ τῆς ἀνακαλύψεως νέων ὅλως ἀκτίνων ἀοράτων[1].

Εἰς τὸν αἰθέρα ἀποδίδονται ἐπίσης καὶ αἱ περίφημοι ἀκτῖνες X, αἱ ἀνακαλυφθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Röntgen[2]. Κατὰ τὴν μᾶλλον ἐπικρατοῦσαν θεωρίαν τῶν Stokes καὶ Wiechert, αἱ ἀκτῖνες X ὀφείλονται εἰς δονήσεις τοῦ αἰθέρος, αἱ ὁποῖαι δὲν εἶναι παλμικαὶ κινήσεις συνεχεῖς, ὡς αἱ τοῦ φωτός, ἀλλὰ μεμονωμέναι καὶ βραχεῖαι[3].

Τοιουτοτρόπως τὸ φάσμα ἐξετάθη πέραν τῶν ὁρατῶν ὁρίων. Αἱ ἀκτῖνες αὗται ἢ κυμάνσεις τοῦ αἰθέρος δὲν διαφέρουσιν ἢ μόνον κατὰ τὸ μῆκος κύματος καὶ προκαλοῦσι διάφορα ἀποτελέσματα, δι' ὧν καὶ ἀνακαλύπτονται. Οὐδεμίαν οὐσιώδη διαφορὰν παρουσιάζουσιν αὐταὶ καθ' ἑαυτάς. Μόνη δὲ ἡ κατασκευὴ τοῦ ὀφθαλμοῦ ἡμῶν τὰς διαχωρίζει εἰς ὁρατὰς καὶ ἀοράτους.

***

Αἱ ἔρευναι αὗται ἐπὶ τῆς ἐκτάσεως τοῦ φάσματος, συνδυαζόμεναι πρὸς τὰς ἱδρυθείσας ὑπὸ τῶν ἐξόχων ἐργασιῶν τῶν Kirchoff καὶ Bunsen ἐπὶ τῶν σχέσεων τῆς καταστάσεως τοῦ φάσματος καὶ τῆς πηγῆς τοῦ φωτός, ἐπεξετάθησαν κατόπιν, διὰ τῶν θαυμασίων ἔργων πλείστων σοφῶν, ἐπὶ τῶν συνθηκῶν παραγωγῆς καὶ ἐκπομπῆς τοῦ φωτός, τῶν σχέσεων τῆς ἐνεργείας τῆς ἀκτινοβολίας, τῆς θερμοκρασίας τῆς πηγῆς καὶ τῆς συχνότητος τῶν παλμῶν, τῶν μεταβολῶν τῶν γραμμῶν τοῦ φάσματος καὶ τῶν αἰτίων αὐτῶν. Οὕτως ἀπετελέσθη ἴδιος μεγαλοπρεπὴς κλάδος τῆς Φυσικῆς ἡ *Φασματοσκοπία*, ἐκπλήττουσα τόσον διὰ τὴν ἀκρίβειαν τῶν μεθόδων, ὅσον καὶ διὰ τὴν εὐρύτητα καὶ σπουδαιότητα τῶν ἀποτελεσμάτων αὐτῆς.

Δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι τὰ φάσματα εἶναι αἱ διάλεκτοι τῶν ἀτόμων. Ἕκαστον στοιχεῖον ὁμιλεῖ πάντοτε τὴν ἰδίαν του γλῶσσαν χαρακτηριστικὴν καὶ ἀμετάβλητον, τὴν αὐτὴν ἐπὶ τῆς Γῆς καὶ ἐπὶ τῶν μᾶλλον μεμακρυσμένων ἀστέρων.

Διὰ τῶν διαλέκτων τούτων τὰ ἄτομα μᾶς ἀπεκάλυψαν τὴν φυσικὴν κατάστασιν καὶ τὴν χημικὴν σύστασιν τοῦ Σύμπαντος. Διὰ τοῦ φασματοσκοπίου αἱ ἀποστάσεις ἐξεμηδενίσθησαν καὶ τὰ ἀκτινοβόλα σώματα τοῦ ἀχανοῦς ἠρευνήθησαν ὑπὸ τοὺς ἰδίους ὅρους, ὑφ' οὓς καὶ αἱ συνήθεις φωτειναὶ πηγαὶ τῶν ἐπιστημονικῶν ἐργαστηρίων.

Ὁ διάσημος ἀστρονόμος Jansen εἰς μίαν μόνην φράσιν ἔδωκεν ἀκριβῆ εἰκόνα τῶν θαυμασίων τούτων ἀποτελεσμάτων τῆς Φασματοσκοπίας:

«*Ὦ ἄστρον!* λέγει, *στεῖλε μου μίαν σου μόνην ἀκτῖνα διὰ νὰ γράψω τὴν ἱστορίαν σου*».

[Ἀκολουθεῖ] ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΑΙΓΙΝΗΤΗΣ
Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου.

---

[1] *A. Cornu*, Rapports du Congrès international de Physique t. IV σελ 7.
Lucien Poincaré, La Physique Moderne σελ. 162.

[1] Τὰ φαινόμενα ταῦτα, ἐκτὸς τῶν τῆς πολώσεως, δύνανται νὰ ἐξηγηθῶσι δι' ἰδιοτήτων τοῦ αἰθέρος, αἱ ὁποῖαι οὐδεμίαν πραγματικὴν ἀντίφασιν παρουσιάζουσι. Τὰ φαινόμενα ὅμως τῆς πολώσεως ἐπιβάλλουσι τὴν παραδοχὴν ἐγκαρσίων παλμῶν εἰς τὸν αἰθέρα, ἤτοι καθέτων ἐπὶ τῶν ἀκτίνων, καθόσον θὰ ἦσαν ἀνεξήγητα διὰ τῶν ἐπιμήκων.
Ἀλλὰ παλμοὶ ἐγκάρσιοι ὑφίστανται μόνον εἰς τὰ στερεὰ καὶ εἶναι τελείως ἀδύνατοι εἰς οὐσίας, ὡς τὰ ρευστά. Ὅθεν ἡ παραδοχὴ τῶν ἐγκαρσίων παλμῶν τοῦ αἰθέρος περιπλέκει πολὺ τὸ ζήτημα τῶν ἰδιοτήτων αὐτοῦ καὶ ἐγένετο ἀφορμὴ ἀμφιβολιῶν περὶ τῆς ὑπάρξεώς του. Διότι ὁ αἰθὴρ ἀφ' ἑνὸς θεωρεῖται ὡς ρευστὸν πυκνότητος ἀσθενεστάτης καὶ ἀφ' ἑτέρου ὀφείλει κατὰ τὸν Kelvin νὰ εἶναι δυσκαμπτότερος καὶ τοῦ χάλυβος ἀκόμη. Ὅσον δήποτε μεγάλη καὶ ἂν εἶναι ἡ ἔκπληξις ἡμῶν ἐκ τῶν ἀντιφασκουσῶν τούτων ἰδιοτήτων, πρέπει νὰ μὴ λησμονῶμεν, ὅτι εἶνε τελείως ἄτοπος ἡ ἀναζήτησις τοῦ καθορισμοῦ τῆς φύσεως τοῦ αἰθέρος διὰ τῶν ἰδιοτήτων τῆς ὕλης, ἤτοι ἡ ἐξήγησις τοῦ ἁπλοῦ διὰ τοῦ συνθέτου. Τοὐναντίον ἐπιβάλλεται ἡ ἐξήγησις τῆς ὕλης διὰ τοῦ αἰθέρος. Ἐν τούτοις ὁ Boussinesq κατώρθωσε νὰ παράσχῃ ἐξήγησιν τῆς φύσεως τοῦ αἰθέρος διὰ τῶν ἰδιοτήτων τοῦ ὁρατοῦ. Δηλαδὴ ὑποθέτει, ὅτι διατηρεῖ οὗτος τὴν τελείαν ὁμογένειάν του καὶ παρουσιάζεται ὡς ἀέριον κατὰ τὴν κίνησιν τῶν οὐρανίων σωμάτων, ἕνεκα τῆς σχετικῆς βραδύτητος τῆς κινήσεως ταύτης. Κατὰ τὰς κυμάνσεις ὅμως ἐμφανίζεται μόνη ἡ δυσκαμψία, ἕνεκα τῆς μεγάλης ταχύτητος αὐτῶν. Ἐν γένει, αἱ ἰδιότητες τοῦ αἰθέρος εἶναι μὲν ἀσυνήθεις, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἀπολύτως ἀσυμβίβαστοι. Αἱ ἀντιφάσεις παρουσιάζονται ἐκ τῆς παραβολῆς αὐτῶν πρὸς τὰς ἰδιότητας τῆς ὕλης. Ἐν τούτοις δεχόμεθα, ὅτι ὁ αἰθὴρ εἶναι ὅλως διάφορος αὐτῆς.
Ὡς πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῶν ἐγκαρσίων τούτων παλμῶν δύο ὑποθέσεις ὑφίστανται, ἐξ ὧν ἡ μὲν μία ὀφείλεται εἰς τὸν Fresnel ἡ δὲ ἄλλη εἰς τὸν Neumann. Κατὰ τὸν Fresnel ἡ ἐν λόγῳ διεύθυνσις εἶναι κάθετος ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου τῆς πολώσεως, ἐνῷ κατὰ τὸν Neumann εὑρίσκεται ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου τούτου. Καὶ αἱ δύο ὑποθέσεις ἐξηγοῦσιν ὁμοίως τὰ φαινόμενα καὶ τοιουτοτρόπως, ὥστε τὸ πείραμα μέχρι σήμερον δὲν ἠδυνήθη νὰ εὕρῃ ποία εἶναι ἡ πραγματική.
Τὰ σχετικὰ πειράματα τοῦ Wiener ἐπὶ τῶν στατικῶν κυμάτων δὲν δύνανται νὰ διευκρινίσωσι τὸ ζήτημα τοῦτο, διότι, ὡς ὑπέδειξεν ὁ Poincaré, εἶναι ἄγνωστον ἐὰν τὸ φωτογραφικὸν ἀποτέλεσμα προέρχεται ἐκ τῆς κινητικῆς ἐνεργείας τοῦ αἰθέρος ἢ ἐκ τῆς δυνάμει ἐνεργείας αὐτοῦ.
Σημειωτέον δέ, ὅτι ταὐτοχρόνως μετὰ τοῦ Wiener ὁ Lippmann ἐπέτυχεν ὁμοίως στατικὰ κύματα καὶ ὁρμώμενος ἀπὸ ἄλλης ἀπόψεως, ἦχθη εἰς τὴν πλήρη λύσιν τοῦ προβλήματος τῆς φωτογραφίας τῶν χρωμάτων.

[1] Ἔτι μικροτέρου μήκους κύματος εἶναι αἱ ἀκτῖνες N, αἱ ἀνακαλυφθεῖσαι ὅλως ἐσχάτως ὑπὸ τοῦ διαπρεποῦς Γάλλου Φυσικοῦ Blondlot. Τῶν ἀπωτάτων τούτων ἀκτίνων ἀμφισβητεῖται εἰσέτι καὶ αὐτὴ ἡ ὕπαρξις.
[2] Αἱ ἀκτῖνες X προσβάλλουσι τὰς φωτογραφικὰς πλάκας, δὲν ὑφίστανται οὔτε ἀνάκλασιν, οὔτε διάθλασιν, ὁ δὲ μαγνήτης δὲν μεταβάλλει τὴν διεύθυνσίν των. Κατά τινας αἱ ἀκτῖνες αὗται παρουσιάζουσι καὶ φαινόμενα πολώσεως καὶ περιθλάσεως. Ἐν γένει δὲ αἱ ἀκτῖνες αὗται ἔχουσιν ἐκτάκτους ἰδιότητας, αἱ ὁποῖαι ἐγένοντο ἀφορμὴ μεγάλων ἀνακαλύψεων.
[3] Ἐν ἀρχῇ ἐθεωρήθησαν ὡς ἀκτῖνες ἐλαχίστου μήκους κύματος. Τοῦτο ὑπεδεικνύετο ἔκ τινων ἰδιοτήτων αὐτῶν, ὡς ἡ ἐπίδρασίς των ἐπὶ τῶν ἠλεκτρισμένων ἀγωγῶν καὶ ἐπὶ τῆς ἠλεκτρικῆς ἀντιστάσεως τοῦ σεληνίου, αἱ ὁποῖαι ἀνευρίσκονται καὶ εἰς ἄλλας ὑπεριώδεις ἀκτῖνας. Ἐν τούτοις αἱ μὲν ἀκτῖνες τοῦ Schumann ἀπορροφῶνται εὐκόλως καὶ διαθλῶνται, διερχόμεναι διὰ τοῦ χαλαζίου, ἐνῷ αἱ ἀκτῖνες X διέρχονται διὰ τῶν σωμάτων ἄνευ διαθλάσεως καὶ μετὰ καταπληκτικῆς εὐκολίας. Τοιαῦται διαφοραὶ ἀποτελοῦσι σπουδαῖον λόγον κατὰ τῆς κατατάξεως τῶν ἀκτίνων X εἰς τὰς ὑπεριώδεις.

ΠΑΓΑ ΛΑΛΕΟΥΣΑ *

ΠΑΓΑ ΛΑΛΕΟΥΣΑ

Ὡ θεῖα νερά, στὸν ὕπνο σας καὶ στὴν ὀργή σας θεῖα,
Τοῦ καταρράχτη ὡραῖε θυμέ, τοῦ ὠκεανοῦ μανία,
Μαύρη ὀπτασία τῆς Σιυγός, τῆς Κασταλίας με-
[θύσι.
Μὲς τὴν κουφάλα ἑνὸς γκρεμοῦ εἶμαι κ' ἐγὼ γιὰ
[βρύση.

ΝΟΣΤΑΛΓΙΑ

Ἐδῶ νεραϊδοφίλημα τὸ κάθε κυματάκι,
Ἀρχαῖοι Θεοὶ στὶς θάλασσες περνοῦν τὶς στοιχειω-
[μένες,
Κ' ἐγώ, φτωχὸ ναυτόπουλο, θυμᾶμ' ἕνα νησάκι
Μὲ τὶς χλωμές του Παναγιὲς καὶ τὶς δειλὲς παρθένες.

ΑΚΟΥΑΡΕΛΑ

Μπόρα δροσάτη τοῦ Μαϊοῦ, μὲ τὸ τρελλὸ χαλάζι,
Εἶν' ἡ βρονιή σου χάϊδεμα κ' ἡ ἀστραπή σου νάζι...
Καὶ τὰ λευκὰ σπιτόπουλα, στὸν ἔρμο γιαλὸν ὄξω,
Ὁ Μάης μ' ἕνα οὐράνιο τὰ στεφανόνει τόξο.

Ο ΓΛΑΡΟΣ

Θλιμμένος εἶνε ὁ οὐρανὸς καὶ σιγοψιχαλίζει
Κ' ἡ ἀμμουδιά, χαρούμενη, φορεῖ λευκὸ στεφάνι.
Ἀνάμεσα οὐρανοῦ καὶ γῆς ἡ λύπη δὲν σ' ἀγγίζει,
Γλάρε, μὲ τὰ λευκὰ φτερά. Τάχα ἡ χαρὰ σὲ φτάνει;

ΕΡΗΜΙΑ

Πανάκια, ποῦ σβυνόσαστε στὸ πέλαγο, ἕνα, ἕνα,
Κάτι μοῦ παίρνετε μαζὶ στὰ ἔρημα τὰ ξένα.
Μὰ ἐσεῖς, ὁποῦ γυρίζετε μὲ τῆς νοτιᾶς τὰ κύματα,
Μηδὲ ψυχὲς μοῦ φέρνετε, μηδὲ καὶ χαιρετίσματα

ΖΩΗΣ ΟΝΕΙΡΟΝ

—Ποῦ εἶν' ἡ πατρίδα σου, πουλί, ποῦ λάμνεις
[στὸν αἰθέρα;
—Τὴ θάλασσα ἔχω μάνα μου, τὸν οὐρανὸ πατέρα
—Ποῦθ' ἔρχεσαι καὶ ποῦ κινᾶς πιὸ γλίγωρο
[ἀπ' τὸ κῦμα;
—Πίσω ἡ φωλιά μου, ἐδῶ ἡ ζωή, μπροστὰ ἕνα
[ὡραῖο μνῆμα.

ΘΑΝΑΤΟΥ ΧΑΡΑ

Ταχυὰ θὰ κάνομε πανιά, ταχυὰ θὰ ξεκινήσω,
Στὸν κάτω κόσμο θὲ νἀρθῶ, νὰ σὲ γλυκοφιλήσω.
Φύσα ἀγεράκι ἀπόκοσμο, ποὺ σὲ πολυπροσμένω,
Αὐγὴν - αὐγὴ παντρεύομαι, αὐγὴν - αὐγὴ πεθαίνω.

ΒΡΟΧΗ ΣΤΟ ΚΥΜΑ

Ἀπὸ τὸν μαῦρον οὐρανὸ ψιλὴ βροχούλα στάζει
Κι' ἀνθὸς δὲν εἶν' ἐδῶ νὰ πιῇ, δεντρᾶκι διψασμένο,
Ἐδῶ εἶνε θάλασσα πλατειὰ καὶ κῦμα λυσσασμένο
Κι' ἡ ἀνωφέλευτη βροχὴ τὰ δάκρυά μου μοιάζει.

ΖΩΗΣ ΣΚΛΑΒΟΣ

Μὲ τί καράβι μοῦφυγες αὐγὴν - αὐγὴ πρὶν φέξῃ
Κ' ἔρμο ἄφησες τὸ σπίτι μας καὶ τὴ γωνιὰ σβυσμένη;
Θέλει ἡ ψυχή μου πίσω σου ἀνάερα νὰ τρέξῃ,
Μὰ τὴν κρατοῦνε τῆς ζωῆς τὰ σίδερα δεμένη.

ΑΣΤΡΩΝ ΕΙΔΩΛΑ

Ἄστρα ψηλὰ στὸν οὐρανὸ καὶ στοῦ γιαλοῦ τὰ βάθη.
Κ' ἐμένα τὸ καράβι μου μὲ τὰ πανιὰ σχισμένα.
Λὲν εἴσαστε, ἄστρα τοὐρανοῦ, γιὰ τὰ δικά μου πάθη,
Ἄστρα ποῦ λάμπετε βαθειά, σεῖς μὲ τραβᾶτε ἐμένα.

---

* Ἡ «Παγὰ Λαλέουσα», μὲ τὴν ὁποίαν παρουσιάζεται ὑπὸ νέαν μορφὴν εἰς τοὺς ἀναγνώστας τῶν «Παναθηναίων» ὁ συνεργάτης μας κ. Παῦλος Νιρβάνας, εἶνε σειρὰ πενῆντα τετραστίχων, τὴν ὁποίαν θὰ δημοσιεύσωμεν ὁλόκληρον εἰς τὰ «Παναθήναια». Σ. τ. Δ.

ΓΑΛΗΝΗ

Ὡσὰν γαλάζιος θάνατος ἁπλώθηκε ἡ γαλήνη,
Τὸ μέγα φῶς θεῖο σάβανο στὸν ὕπνο τῶν κυμάτων·
Καὶ ἀπ' τὸν ἀκίνητο οὐρανὸ σιωπηλὴ ἡ σελήνη
Σταλάζει φίλτρα μυστικὰ στὴ γῆ τῶν ἀθανάτων·

ΟΙ ΜΑΓΝΗΤΕΣ

Ξανθὸ παιδί, στοῦ ὡραίου γιαλοῦ τὰ βότσαλα
[γυρμένο
Κάποιος μαγνήτης σὲ τραβάει στὸ κῦμα τὸ ἀφρι-
[σμένο.
Στὴν κουπαστὴ τοῦ καραβιοῦ, λοστρόμε μου ἀσπρο-
[μάλλη,
Ἕνα παιδάκι λαχταρεῖς, ποὺ παίζει στ' ἀκρογιάλι.

ΤΡΙΑΙΝΑ

Στὴν ἐρημιὰ τῆς θάλασσας ἡ ξεμαλλιάρα ἡ μπόρα
Μ' ἀστροπελέκια ρυάζεται καὶ κλαίει μὲ τὸ χαλάζι
Κῦμα θεριὸ καὶ σύγνεφο θὰ σμίξουν ὥραν - ὥρα.
Κρύψου καράβι. Τὸ νερὸ μιὰ τρίαινα ταράζει.

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΟΡΘΡΟΣ

Παρθενικὸ ξημέρωμα στοῦ Αἰγαίου τὴ γαλήνη...
Ἡ πλάσις ἡ νεογέννητη πλέει σὲ θεῖον αἰθέρα,
Ἀπὸ τὰ ὄργια τῆς νυκτὸς λιπόθυμη ἡ Σελήνη,
Χαρὰ Θεῶν ἡ Ἑλληνικὴ ἀνέτειλεν ἡμέρα.

ΥΠΝΟΥ ΠΡΟΣΕΥΧΗ

Πνοές, ποὺ μὲ κοιμίσατε στὸν ἤσκιο ἑνὸς ἐλάτου,
Σὰ χέρι ποῦ ἀργοπέρασε στὰ βλέφαρά μου ἀπάνω,
Ἂς ἤτανε νὰ ἐπνέατε στὴν ὥρα τοῦ θανάτου
Νὰ μοῦ γλυκοσφαλήσετε τὰ μάτια σὰν πεθάνω.

ΘΛΙΨΙΣ

Ἀπὸ τὴν γῆν ὑψώθηκεν ἡ θλῖψις μου στὰ νέφη...
Ἔτσι ὡραῖον ἐψήλωσε τὸ μαῦρο κυπαρίσσι
Ποὺ ὁ πόνος καὶ τὸ δάκρυο τῆς ἔρμης γῆς τὸ τρέφει,
Ἔτσι ὡραῖον ἐψήλωσε πρὸς τοῦ φωτὸς τὴ βρύση.

ANIMULA BLANDULA

Πλατάνι θεογέννητο, στοιχειὸ ἀνεμοθρεμμένο,
Μὲ μιὰ ὁλοπράσινη ζωὴ στὰ σύννεφα ὑψωμένο,
Συχνὰ ἡ ψυχή μου πίστεψε πῶς ἦταν ἀδελφή
[σου
Κ' εἶνε λιγόζωο λούλουδο στὴ ρίζα τὴ δική σου.

ΜΟΝΑΞΙΑ

Ἔρημη ξέρα τοῦ γιαλοῦ, κάθε καιρὸς σὲ δέρνει,
Φεύγουν μὲ τρόμο τὰ γοργὰ καράβια μακρυά
[σου.
Τὸ κάθε κῦμα ἀπ' τὴ ζωὴ κάτι πικρὰ σοῦ παίρνει,
Μὰ εἶνε θεῖος ὁ πόνος σου καὶ θεία ἡ μοναξιά σου.

ΚΡΙΝΟΥ ΥΜΝΟΣ

Σὰν κρίνο ὑψώθηκε στὸ φῶς τὸ θεῖο τ' ἀνα-
[στημά σου,
Αὔλα χάδια γύρω σου οἱ αὔρες κ' οἱ εὐωδίες
Καὶ μιὰ σιωπὴ ἁπλώθηκε σεμνὴ ὁλόγυρά σου,
Ὡσὰν θανάτου προσευχὴ μέσα σὲ ὀργίων θυσίες.

ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑ

Μ' ἔνοιωσες τάχα, μάνα μου, μπροστὰ στὸ νέο
[σου μνῆμα;
Τῶν φύλλων τὸ νανούρισμα πῶς ἔχει σταματήσει
Ποὺ σάλευαν ἀπάνω σου τὸ πράσινό τους
[κῦμα;
Τὸ ἀηδόνι πῶς βουβάθηκε ψηλὰ στὸ κυπαρίσσι;

ΟΔΟΙΠΟΡΟΣ

Δὲν θέλω ἐγὼ τραντάφυλλα στὸν ἔρημό μου δρόμο,
Δέντρο δὲν θέλω νὰ σταθῶ, πηγὴ νὰ ξεδιψάσω
Ἐγὼ ἀνεβαίνω τὸ βουνό, μ' ἕνα σταυρὸ στὸν
[ὦμο.
Τοῦ φθινοπώρου ἂς ἁπλωθοῦν τὰ φύλλα νὰ πε-
[ράσω.

Φρεατύς, Ἰούνιος 1906.

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

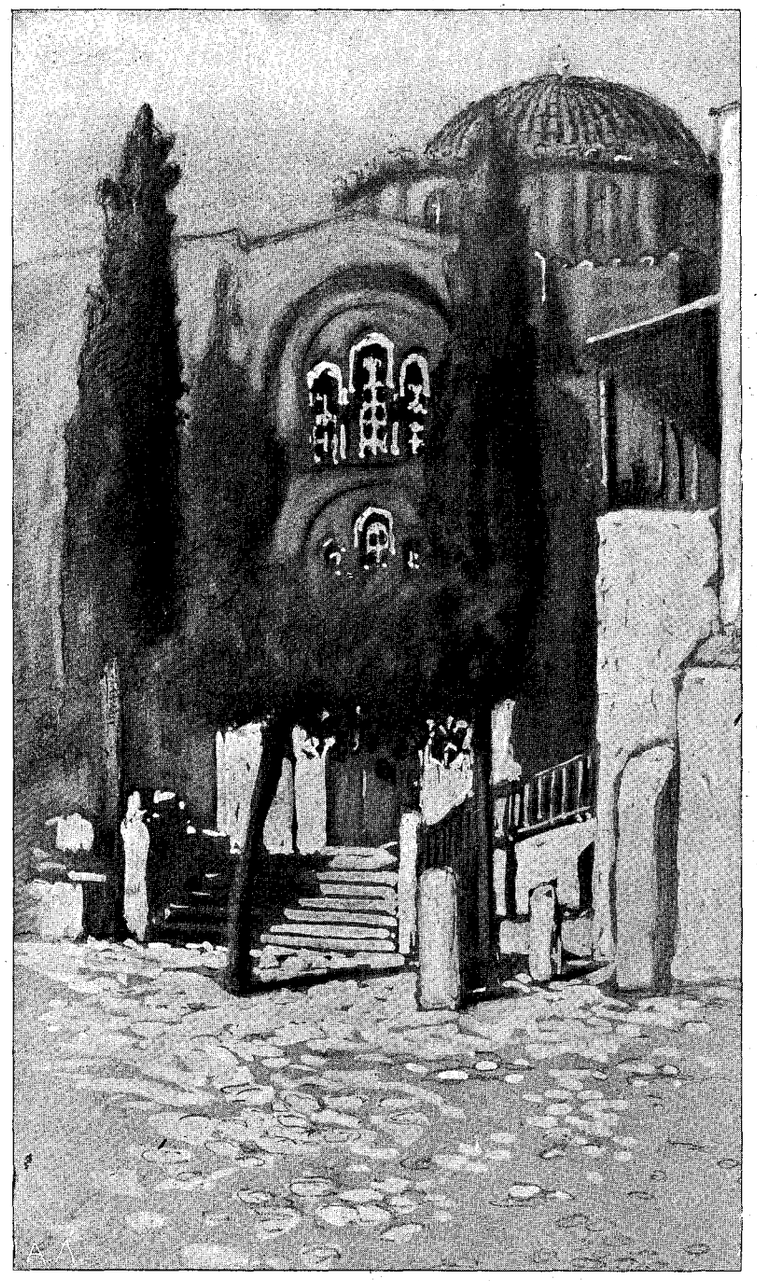

ΜΟΝΗ ΔΑΦΝΙΟΥ ΥΠΟ Δ. Π.

ΖΩΓΡΑΦΙΕΣ

Εἰς τὴν Δδα Μαριγίτσαν Ζητουνιάτη.

ΠΟΡΤΡΑΙΤΟ

Μορφὴ ἀπριλιάτικη, ποὺ τὴν σκιάζει κάποτε ἀδιόρατη μιὰ γραμμὴ σκεπτική. Τὸ χρῶμα τῶν ματιῶν της, δὲν ἠξεύρω νὰ τὸ ζωγραφίσω. Διαβάζω μέσα στὶς σκοτεινὲς ἀκτῖνες των τὸ μυστικὸν τῆς ζωῆς. Ἕνα βαθὺ συναίσθημα, ποὺ φέρνει τὴν ἀνθρώπινην ὕπαρξι πιὸ κοντὰ στὸν Θεόν, πλησιέστερα στὸν αἰώνιον πόνο.

Εἰκὼν τῆς χαρᾶς, ποὺ γλίγωρη πέρασε ἐπάνω της μιὰ πνοὴ φθινοπωρινή. Λὲς καὶ τὴ στιγμὴ ποὺ ἐπρόφερε γιὰ πρώτη φορὰ τὴν αἰώνια λέξι, ἄπονη Μοῖρα ἐμάρανε τὸ χαμόγελο. Μὰ τὴν χρυσόνει ἡ ποίησις καὶ τὴν θερμαίνει ὁ ἥλιος τῆς νεότητος. Μένει στὰ χείλη ἀνθισμένη, τοῦ τριαντάφυλλου ἡ δροσιά. Δροσιὰ ποὺ θυμίζει τὸ δάκρυ κάποτε.

Ἀνέγγιχτη ἀπὸ τὸν πόνον, ἡ ζωὴ θὰ ἦταν βαρετή. Ἄφησε τὴν ψυχή σου ἐλεύθερη ν' ἀκούσῃ τὸ τραγοῦδι τὸ παντοτεινό. Μὴ τὴν σκλαβώνης μὲ τῆς σκέψεως τὰ δεσμά. Εἶναι σκληρὸς ὁ πόνος των.

Κύτταξε πῶς ἁπλώνεται πανέμορφη ἐκεῖ κάτω ἡ πόλις. Μέσα στὸν θόρυβο, ποὺ ἔρχεται ἀόριστος ἕως ἐδῶ, εἶναι τραγούδια χαρᾶς, εἶναι καὶ κραυγαὶ ὀδύνης, εἶναι καὶ λυγμοί. Μαζὶ ἑνωμένα ἀποδίδουν τοὺς πιὸ ἁρμονικοὺς ἤχους.

Ἀγάπα τὴν ζωὴ καὶ ζῆ σεμὲ τὸ ὄνειρο. Ἀπὸ τοὺς κόλπους της μέσα βγαίνουν οἱ πιὸ ἀληθινοὶ τόνοι. Καὶ μὲ τὰ χρώματα ποὺ τῆς χαρίζει ἡ φαντασία, παίρνουν τὴν ἀπόκοσμη ἐμορφιὰ ποὺ νοσταλγεῖ κάθε ψυχὴ ὑπέρτερη.

Τὰ χέρια της, πλασμένα μόνον γιὰ νὰ πλέκουν λουλούδια. Νὰ δέχωνται λατρείας φιλήματα.

Χεράκια εὐλογημένα. Χλωμὰ καὶ τριανταφυλλένια τὰ χάδια σας. Ὀνειρεμένη ἡ σκιὰ ποὺ ὑφαίνετε γύρω στὴν ζωή της.

Ποιὰ Μοῖρα νὰ τὰ ὡδήγησε, ὅταν ἦλθαν νὰ ξυπνήσουν δυὸ μάτια βυθισμένα στῆς μελέτης τὸν ὕπνο; Ἤλθατε, φωτισμένα ἀπὸ μιὰ μακρυνὴ λάμψι, νὰ σκορπίσετε τὴ χάρι σας τὴ χλωμή. Σᾶς εἶδα, νὰ διαλέγετε τὰ λουλούδια τῆς ζωῆς, ἕνα-ἕνα, τὰ πιὸ σπάνια, τὰ πιὸ εὐγενικά, καὶ νὰ πλέκετε μ' αὐτὰ μιὰν ἀνθοδέσμη, ποὺ μαγεύει τὴ φαντασία καὶ σκλαβώνει τὴ σκέψι.

Ποιὸς τεχνίτης θὰ εὕρισκε τόσον ἄϋλα χρώματα ν' ἀποδώσῃ τὸ ὄνειρο ποὺ κατοικεῖ μέσα σου, νὰ ζωγραφίσῃ, μαζὶ τὴν παιδικὴν ἀγνότητα καὶ τὴν πιὸ βαθειὰ αἴσθησι; Μέσα ἀπὸ τοὺς πιὸ ἀπόκρυφους παλμούς σου ν' ἀποτυπώσῃ τὴν σκέψι ποὺ τοὺς φωτίζει καὶ τὸ αἴσθημα ποὺ τοὺς θερμαίνει.

Ο ΠΛΑΤΑΝΟΣ

Τὸν εἶχε φυτέψει, μικρὸ κλωνάρι, μὲ τὰ δικά της τὰ χέρια ἐμπρὸς στὴν πόρτα τοῦ περιβολιοῦ. Καὶ κάθε ἡμέρα, αὐτὴ τὸν ἐπότιζε, ὡς ποὺ μονάχος του εὗρῆκε τὴν πηγὴ τῆς ζωῆς, καὶ μέσα ἀπὸ τὰ πλατειά της στήθη ἔπαιρνε δύναμι κ' ἐμεγάλωνε.

Πλατὺς καὶ ψηλὸς ἔχυνε τώρα τὴ σκιά του ἐπάνω στὸ σπίτι τῆς κόρης. Στεκότανε ὑπερήφανος, καμαρωτός. Ὅλοι τὸν ἐζήλευαν καὶ ἔρριχναν ἐπάνω του μάτια βάσκανα, καὶ πολλὲς φορὲς θέλησαν νὰ τὸν ρίξουν κάτω μὲ μιὰ κρυφὴ μαχαιριά, μὰ τὸν προφύλαγε ἀπὸ καθετὶ ἡ ἀγάπη τῆς κυρᾶς του. Εἶχε κάτι ἐπάνω του, ποὺ τὸν ξεχώριζε ἀπὸ κάθε ἄλλον πλάτανο, ἀπὸ κάθε ἄλλο δένδρο στὴ μικρὴ πολιτεία. Τόσο γερός, τόσο ἀντρειωμένος, καὶ ὅμως σοῦ θύμιζε τὸ λεπτὸ κορμὶ ἐκείνης ποὺ τὸν εἶχε φυτέψει, τὴν εὐγενικὴ καὶ ζηλεμένη ζωὴ τῆς κόρης ποὺ ὅλη ἡ πολιτεία τὴν ἐθαύμαζε καὶ τὴν ἐκύτταζε μὲ λατρεία μὰ καὶ μὲ φθόνο. Βασιλοπούλα τὴν ἔλεγαν· ἄλλοι μὲ ἀλήθεια καὶ μὲ ἀγάπη, ἄλλοι ἀπὸ ζήλεια καὶ ἀπὸ κακία.

Ὁ Πλάτανος φουντωτὸς ἐσκέπαζε ὅλο τὸ σπίτι, ἕνα ὀνειρεμένο σπιτάκι, καὶ τὸ προφύλαγε μὲ τὸν κορμό του καὶ μὲ τοὺς κλώνους καὶ μὲ τὸ φύλλωμά του ἀπὸ τὰ μάτια τὰ φθονερά. Σὰν ἕνας μεγάλος καὶ ἄγρυπνος φρουρὸς ποὺ ἔνοιωθε βαθειὰ τί χρεωστοῦσε στὰ λεπτὰ χέρια ποὺ τοῦ εἶχαν δόσει τὴν ζωή.

Κατάλευκο τὸ σπιτάκι ξεχώριζε μὲ τὶς ἁπλὲς γραμμές του, μὲ τὴν σεμνή του ἐμορφιά. Ἐφάνταζε σὰν ἀληθινὸ παλάτι βασιλοπούλας ποὺ ἄφησε καὶ πλούτη καὶ τιμές, νὰ ζήσῃ ἀ-

γνώριστη μὲ τὰ δικά της τὰ ἰδανικά. Ζοῦσε μὲ τὴ μυρωδιὰ τῶν λουλουδιῶν, μὲ τῶν πουλιῶν τὸ τραγοῦδι, μὲ καθετὶ ποὺ μᾶς ἔδωκε ἡ φύσις γιὰ νὰ στολίζωμε τὴν ἀγάπη καὶ νὰ γλυκαίνωμε τὸν πόνο. Κάθε φορὰ ὁποῦ ἐπρόβαλλε στὸ παράθυρο ἡ μορφή της, χαμήλωνε ὁ Πλάτανος τοὺς κλώνους του νὰ τὴν χαιρετίσῃ. Χαιρετοῦσε τὴν χάρι, τὴν ὀμορφιὰ καὶ τὴ σκέψι ποὺ βαθούλωνε ἐλαφρὰ τὰ μάτια της. Καὶ ζοῦσε ἔτσι μὲ τὴν εὐτυχία τῶν παραμυθιῶν, ποὺ δὲ τὴν ἐγνώρισαν οἱ ἄνθρωποι καὶ αἰώνια τὴν πονοῦν.

Ἦρθε καιρὸς ποῦ ἡ κόρη ἄφησε τὸ ζηλεμένο σπίτι. Ἕνα παλληκάρι πέρασε μιὰ μέρα, τὴν εἶδε καὶ τὴν ἀγάπησε. Ἡ βασιλοπούλα ἔγινε βασίλισσα στὸ μικρὸ βασίλειο ποὺ τῆς ἔδωκε ἡ ἀγάπη.

Τὸ σπίτι ἔμεινε ἔρημο. Ὁ Πλάτανος δὲν ἐχαμήλωνε πιὰ τοὺς κλώνους του νὰ χαιρετίσῃ τὴν ἀγαπημένη του. Ἐπῆρε ὅλη τὴ δύναμι ποὺ ἠμποροῦσε νὰ πάρῃ ἀπὸ τῆς γῆς τοὺς κόλπους καὶ ὅλη τὴν ἄγρια ἐμορφιὰ ποὺ θὰ τοῦ ἔδινε ἡ συντροφιὰ τοῦ δάσους. Ὅλοι τὸν κύτταζαν μὲ μάτια ὁλάνοικτα νὰ θεριέψῃ μονομιᾶς τόσο, ποὺ ξεπέρασε πολλὲς φορὲς τὴ στέγη τοῦ σπιτιοῦ καὶ ἅπλωσε τοὺς κλώνους του γύρω ὁλόγυρα, πυκνοὺς καὶ φουντωμένους. Καὶ ὅταν ἔφθασε σ' αὐτὸ τὸ ὕψος, ποὺ ἄλλος πλάτανος δὲν ἔφθασε, καὶ ἀντίκρυσε ἀπὸ ψηλὰ τὴν ζωή, ἄρχισε σιγὰ σιγὰ νὰ χαμηλώνῃ, νὰ προσπαθῇ ν' ἀγκαλιάσῃ τὸ σπίτι τῆς βασιλοπούλας. Ἔβλεπες μέρα μὲ τὴν ἡμέρα νὰ κατεβαίνῃ πιὸ χαμηλά, τόσο ὡς ποὺ τὸ σκέπασε ὁλότελα, χωρὶς νὰ τὸ ἐγγίζῃ. Καὶ μέσα στὴ μοναδικὴ αὐτὴ ἄνθησι ἐπῆρε μιὰν ὄψι θλιβερή.

Λέγουν πῶς τὸ βράδυ, ὅταν καὶ στὸ τελευταῖο σπίτι τῆς μικρῆς πολιτείας σβύσῃ κάθε φῶς καὶ μόνον τὰ ἄστρα ἀπὸ ψηλὰ φωτίζουν τοῦ Πλάτανου τὴν παράμερη ζωή, ἀκούεται ἕνα σιγανὸ ψιθύρισμα ποὺ βγαίνει μέσα ἀπὸ τὸ φύλλωμά του καὶ μοιάζει σὰν παράπονο καὶ σὰν τραγοῦδι ἐρωτικό.

ΔΥΟ ΔΥΣΤΥΧΙΕΣ

Εἶναι βράδυ.

Εἰς ἕνα πάγκον τῆς ὁδοῦ Πατησίων, ἕνα ἀγόρι ὡς ἑπτὰ χρόνων. Δίπλα του ἕνα κορίτσι λίγο μεγαλείτερο, μαζωμένο στὴν ἄκρη τοῦ πάγκου, ἀκουμπᾷ ἐπάνω στὸ δεξὶ χέρι ἕνα θελκτικὸ κεφαλάκι. Καὶ τὸ ἀγόρι γέρνει ἀποκοιμισμένο στὰ γόνατα τῆς μικρῆς.

Γλυκειὰ καὶ ἤρεμη ἡ βραδυά καὶ δὲν αἰσθάνεσαι καμμιὰ θλῖψι βλέποντας τὰ δύο πλάσματα μὲ μόνον προστάτην τὸν οὐρανόν. Ἡ νύχτα σβύνει μερικὲς γραμμές, καὶ τὸ σύμπλεγμα παίρνει ἕνα σχῆμα ποὺ δύσκολα θὰ τὸ εὕρισκε τὸ χέρι τεχνίτη. Ἀπὸ τὸ πλάϊ ἔρχεται ἕνα φῶς ἀδύνατο καὶ χύνει λίγες σκιὲς φωτεινὲς καὶ παίρνει καὶ αὐτὸ ἀπὸ τὰ δύο προσωπάπια ἐμορφιὰ καὶ χάρι.

Ὁ κόσμος περνᾷ ἀδιάφορος ἐμπρὸς ἀπὸ τὰ δύο ἀποκοιμισμένα παιδιὰ τῆς δυστυχίας. Ἐπέρασε μέσα στοὺς πολλοὺς κ' ἕνας ποὺ τὸ μάτι του σταμάτησε ἐπάνω των, καὶ κάτι μίλησε στὴν ψυχή του.

Καὶ ἔπειτα ἀπὸ ὀλίγον καιρὸ σταματοῦσαν ὅλοι μὲ μάτια ὁλάνοικτα νὰ κυττάζουν ἐπάνω στὸ μάρμαρο, συγκινημένοι, ἕνα κορίτσι ποὺ ἀκουμποῦσε ἐπάνω στὸ δεξὶ χέρι ἕνα θελκτικὸ κεφαλάκι καὶ στὰ γόνατα τῆς μικρῆς ἀποκοιμισμένο ὡς ἑπτὰ χρόνων ἕνα ἀγόρι.

ΚΙΜΩΝ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

ΤΟ ΚΑΠΝΙΣΜΑ ΚΑΙ Η ΕΜΠΝΕΥΣΙΣ

Ξεύρω ποτάμια ποῦ κυλοῦν περήφανα κι' ἀφρίζουν
καὶ μεσ' στὰ διάφανα νερά των
τὰ γαλανὰ οὐράνια, τὴν πλάσι καθρεφτίζουν
κι' ὅθε περνοῦν μαγεύουνε μὲ τὸ μουρμούρισμά [των.
Ἀλλ' ἔξαφνα τὸ ρεῦμα των κρημνίζεται καὶ πάει
κάτω σὲ χάλαρα βαθειὰ καὶ πλειὰ στὸ φῶς δὲν [βγαίνει.
ἠχολοχᾷ στὰ τάρταρα, βογκᾷ καὶ τραγουδάει
σὰν ἄλλου κόσμου μουσική. Ποῦ τάχα νὰ πηγαίνῃ;

Ἔτσι καὶ τὸ τραγοῦδι μου ποῦ εἶχεν ἀναβρύσει
ἀπ' τὴν καρδιά μου ὡσὰν τὴ βρύση
ξάφνω καταχωνιάσθηκε, ἀνέλπιστα ἐχάθη
στοῦ στήθους μου τὰ τρίσβαθα, σκοτεινιασμένα [βάθη.
Ἐκεῖ ἀκούω μουσική, ἐκεῖ τραγούδια νοιώθω
γλυκά, οὐράνια, μαγεμένα
καὶ μ' ὅλο τὸν ἐγκάρδιο, τὸ φλογερό μου πόθο
ἄχ! νὰ ξεθάψω δὲν μπορῶ τραγοῦδι μου κα- [νένα!

Τὸ πικρὸν αὐτὸ παράπονον τοῦ Προβελεγγίου, τὸ ὁποῖον ὁ ποιητὴς εἰς *τὰς στιγμὰς ποιητικῆς ἀδυναμίας του* φωνάζει πρὸς τὴν ἔμπνευσιν, τὴν σκληρὰν καὶ ἰδιότροπον θεότητα, κωφὴν εἰς τὴν ἐπίκλησίν μας, χαιρέκακον πρὸς τὴν ἀδυναμίαν μας, πόσα ἄλλα στήθη δὲν ἐξέσχισε! Πόσον ὡραῖα παρεβλήθη ἡ Ἰδέα πρὸς τὸν ἀσύλληπτον Πρωτέα, λαμβάνοντα ὅλας τὰς μορφὰς διὰ νὰ διαφύγῃ τὸν ἐναγκαλισμόν μας, καὶ μὴ συναινοῦντα νὰ δώσῃ τὸν χρησμόν του εἰμὴ ὅταν τὸν ἀναγκάσωμεν νὰ φανῇ ὑπὸ τὴν ἀληθῆ του ὄψιν! Ἄλλοτε, ὅταν ὑπάρχῃ ἡ ἰδέα, ἀλλὰ λείπῃ ἡ τελεία, ἡ ὁριστικὴ ἔκφρασις καὶ ἀρχίζῃ ὁ φοβερὸς ἀγὼν τῆς ἐνσαρκώσεως τῆς ἰδέας, τὸ παράπονον τοῦτο εἶναι ὡς ἡ σπαρακτικὴ κραυγὴ τῶν ὠδίνων, ἡ ἐξερχομένη ἐκ τῶν πληγωμένων σπλάγχνων, κατὰ τὴν γέννησιν τοῦ ἔργου, τὴν ὁμοιάζουσαν πρὸς ἐκρίζωσιν τῆς ὑπάρξεώς μας.

Οἱ ἀδελφοὶ Γκονκοὺρ ὑπέφεραν πολὺ ἀπ' αὐτὴν τὴν torture de l' enfantement, ὅπως τὴν ἀποκαλοῦν. «Θὰ ἔλεγε κανεὶς ὅτι ἔχει χαρτὶ λευκὸν μέσα εἰς τὴν κεφαλήν του, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἡ σκέψις ἀσχημάτιστος ἀκόμη, σύρει γράμματα ἀόριστα καὶ μὴ ἀναγινωσκόμενα. Νομίζομεν ὅτι δὲν εἰμποροῦμεν τίποτε, ὅτι δὲν θὰ κάμωμεν τίποτε... Ἡ ἰδέα ἐν τούτοις εἶναι παροῦσα, ἐλκυστικὴ καὶ ἀσύλληπτος. Ἐπαναφέρομεν διὰ τῆς βίας τὴν σκέψιν μας εἰς τὰ ἴχνη... Κἄτι ἐμφανίζεται πρὸς στιγμήν, ἔπειτα φεύγει καὶ μετὰ τὴν ὁρμὴν πρὸς σύλληψιν ἐπαναπίπτομεν κατάκοποι, συντετριμμένοι...»

Ἀκόμη ὀδυνηρότερον διεκτραγῳδεῖ τὸ μαρτύριον τοῦτο ὁ ποιητὴς τῶν Émaux et Camées. «Τὴν Ἰδέαν, ὅταν τὴν κρατοῦμεν τέλος κατεπτοημένην καὶ παλλομένην ὑπὸ τὸ νικηφόρον γόνυ μας, ἀνάγκη νὰ τὴν ἀνεγείρωμεν, νὰ τὴν ἐνδύσωμεν, νὰ τὴν στολίσωμεν μὲ τὴν στολὴν ἐκείνην τοῦ ὕφους, τὴν τόσον δύσκολον νὰ ὑφανθῇ καὶ νὰ χρωματισθῇ. Εἰς τὴν προσπάθειαν αὐτὴν τὴν ἐπίμονον τὰ νεῦρα ἐρεθίζονται, ὁ ἐγκέφαλος φλεγμαίνεται, ἡ εὐαισθησία παροξύνεται· καὶ ἐπέρχεται ἡ νευροπάθεια μὲ τὰς παραδόξους ἀνησυχίας της, τὰς πλήρεις παραισθήσεων ἀϋπνίας της, τὰς παραλόγως παραφόρους ροπὰς ἢ ἀποστροφάς, τὰς παράφρονας ὁρμὰς πρὸς ἐνέργειαν καὶ τὰς ἐσχάτας ἐκλύσεις, τὴν ἀναζήτησιν τῶν διεγερτικῶν καὶ τὴν ἀηδίαν πρὸς πᾶσαν τροφὴν ὑγιεινήν».

Πράγματι, ὅταν δυστροπῇ νὰ προσέλθῃ αὐθόρμητος ἡ ἰδέα, ποιηταὶ καὶ συγγραφεῖς προσπαθοῦν νὰ τὴν προσελκύσουν, διὰ τεχνητῶν μέσων. Διὰ νὰ παραγάγουν τὸν ἐγκεφαλικὸν πυρετόν, τὸν ἀπαραίτητον εἰς τὴν δημιουργικὴν παραίσθησιν, προκαλοῦν ὑπεραιμίαν τῆς κεφαλῆς διὰ τῆς ὑψώσεως τῆς θερμοκρασίας της. «Ὁ Μίλτων καὶ ὁ Καρτέσιος λέγει ὁ ψυχολόγος Νέβιν, παρέχωνον τὴν κεφαλήν των εἰς προσκεφάλαια. Ὁ Βοσσουέτος εἰργάζετο εἰς δωμάτιον κατάψυχρον ἔχων τὴν κεφαλὴν περιτυλιγμένην διὰ γουναρικῶν. Ὁ Ῥουσσὼ ἐνεπνέετο βαδίζων ἄνευ καλύμματος, ὑπὸ τὸν φλογερὸν ἥλιον τῆς μεσημβρίας. Ὁ Σχίλλερ ἐκέντριζε τὴν ἔμπνευσίν του ἔχων τοὺς πόδας του ἐντὸς παγωμένου ὕδατος». Τὴν φαντασίαν τοῦ Σχίλλερ ἐξήγειρεν, ὡς γνωστόν, καὶ ἡ δριμεῖα ὀσμὴ σάπιων μήλων.

Τὸν δημιουργικὸν ἐγκεφαλικὸν πυρετὸν ἄλλοι ἐπεζήτησαν διὰ παρατεταμένων ἀγρυπνιῶν, δι' ὧν γεννᾶται νοσηρὰ ὑπερδιέγερσις καὶ εὐπάθεια, ὡς ὁ Βαλζὰκ καὶ οἱ Γκονκούρ, ἢ διὰ τεχνητῶν μέσων διεγερτικῶν καὶ μεθυστικῶν ὁποῖα εἶναι τὰ οἰνοπευματώδη ποτά, ὁ καφές, τὸ ὄπιον, τὸ χασίς.

Ὁ Σπένσερ ἀναφέρει εἰς τὴν Κοινωνιολογίαν του, ὅτι εἰς τὴν Ῥίγγ-Βέδα καὶ τὴν Ζενδ'-Ἀβέστα, ἡ *σόμα*, φυτὸν μεθυστικόν, καλεῖται «γενέτειρα τῶν ὕμνων», καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Ἰνδρας, ὁ Θεὸς τοῦ φωτός, τὰ μεγάλα ἔργα του ἐκτελεῖ ἐμπνεόμενος ἐκ τῆς *σόμα*. Ἀρχίλοχος ὁ Πάριος εἰς ἓν ἐπίγραμμα καυχᾶται ὅτι γινώσκει νὰ ψάλῃ διθύραμβον εἰς τὸν ἄνακτα Διόνυσον «οἴνῳ συγκεραυνωθεὶς φρένας». Περὶ δὲ τοῦ μεγαλορρήμονος ποιητοῦ τῆς Ὀρεστείας ὁ Ἀθήναιος ἀναφέρει· «Μεθύων δὲ ἐποίει τὰς τραγῳδίας Αἰσχύλος, ὥς φησι Χαμαιλέων. Σοφοκλῆς γοῦν ὠνείδιζεν αὐτῷ ὅτι εἰ καὶ τὰ δέοντα ποιεῖ, ἀλλ' οὐκ εἰδώς γε».

Τὸν καφέν, οὗ ἡ μανιώδης κατάχρησις ἔρριψε πεντηκοντούτην εἰς τὸν τάφον τὸν Βαλζάκ, ἐξυμνεῖ ὁ ἀδικημένος μας Παπαρρηγόπουλος εἰς τὸν *Γάμον ἐξ ἀντιλογίας*· «εἰς τοὺς ἀτμοὺς αὐτοῦ, λέγει ὁ Νέανδρος, περιεργάζομαι μυστηριώδεις κόσμους»· καὶ προσθέτει:

Ἀντὶ μνημείων καὶ μαυσωλείων
Ἐπὶ τοῦ τάφου μου καφενεῖον
Ζητῶ, ὦ φίλοι, νὰ ἐγερθῇ.
Ὁπόταν πίνουν καφὲ οἱ ἄλλοι
Γυμνὸν κρανίον θέλει προβάλει
Τὸ ἄρωμά του νὰ ὀσφρανθῇ.

Ἀλλὰ τὸ κατ' ἐξοχὴν διεγερτικοναρκωτικόν, περὶ τοῦ ὁποίου ἐλέχθη ὅτι ἐπέδρασεν ἐπὶ τῆς

λογοτεχνίας καὶ τῆς ποιήσεως τῶν τελευταίων δεκαετηρίδων, εἶναι ὁ καπνός.

***

Τὸ γνωστὸν περιοδικὸν Je sais tout, εἰς τὸ τεῦχος τοῦ Αὐγούστου ἐδημοσίευσεν «ἔρευναν» περὶ τοῦ καπνίσματος. Ἔρευναν ἐλαφράν, ῥεπορτερικήν, εἰς τὴν ὁποίαν μεγαλυτέραν θέσιν καὶ σημασίαν κατέχουν αἱ εἰκόνες τῶν ἐρωτηθέντων καὶ ἀποκρινομένων Γάλλων συγγραφέων παρὰ ἡ οὐσία. Ἄλλως τὸ ζήτημα τῆς σχέσεως τοῦ καπνίσματος πρὸς τὴν ἔμπνευσιν ὁ συγγραφεὺς θεωρεῖ δευτερεῦον, τὸ κύριον ποῦ ζητεῖ εἶναι *τί καπνίζουν*; (Cigare? Pipe? Cigarette?).

Ὁ Φαγγὲ λέγει ὅτι τὸ κάπνισμα δὲν τὸν ὠφελεῖ εἰς τίποτε ἀλλ' οὔτε τὸν βλάπτει. Ὁ Λεμαὶτρ ἀδύνατον νὰ ἐργασθῇ ἂν δὲν καπνίζῃ πίπαν. Ὁ Τεριὲ θίγει καὶ τὸ ζήτημα τῆς ἐμπνεύσεως καὶ συμπεραίνει ὅτι τὸ κάπνισμα νανουρίζει γλυκὰ τὸ πνεῦμα ἀλλὰ δὲν τὸ παρορμᾷ εἰς ἐργασίαν. Ὁ Λαβεδὰν δηλοῖ ὅτι δὲν καταφεύγει εἰς τίποτε διεγερτικὸν διὰ νὰ ἐκβιάσῃ τὴν ἔμπνευσιν. Ὁ Λοτῆ, ὅστις καπνίζει αἰγυπτιακὰ σιγαρέτα καὶ ναργκιλέν, ὅταν εὑρίσκεται εἰς τὴν Ἀνατολήν, δὲν παρετήρησε καμμίαν ἐπίδρασιν, καλὴν ἢ κακήν, ἐπὶ τοῦ πνεύματός του. Ὁ Ῥισπὲν δὲν ἠδύνατο νὰ ἐργασθῇ χωρὶς νὰ καπνίζῃ, ἀλλ' ἀπὸ τριῶν μηνῶν ἀπέσεισε τὰ δεσμὰ τοῦ καπνοῦ καὶ ἡ παραγωγική του δύναμις δὲν ἔπαθε τίποτε. Ὁ Αἰκὰρ εὑρίσκει ὅτι τὸ σιγαρέτον εἶναι εὐάρεστον τὸ πρωῒ ὅταν τὸ λευκὸν χαρτὶ περιμένῃ τὴν πρώτην γραμμὴν ἢ τὸν πρῶτον στίχον. Καὶ τὸ ἄρωμα τὸ ὁποῖον ἐκπέμπεται εἰς λεπτὰς ὑποκυάνους ἕλικας τὸν θέλγει. «Εἰς πάντα καπνιστήν, λέγει, ὑπάρχει εἷς λάτρις τοῦ πυρός, τοῦ ἡλίου. Ὁ καπνίζων ἔχει τὴν λατρείαν τοῦ ὀνείρου.» Ὁ Ἀνρὶ δὲ Ρενιὲ δηλοῖ ὅτι τὸ κάπνισμα ἂν δὲν τὸν ὠφελῇ εἰς τὴν ἐργασίαν του ἀλλ' οὔτε καὶ τὸν βλάπτει. Ἐνίοτε ἐσκέφθη νὰ παύσῃ νὰ γράφῃ, ἀλλὰ ποτὲ νὰ παύσῃ νὰ καπνίζῃ.

Βαθύτερον ἐπραγματεύθη πρό τινων ἐτῶν τὸ ζήτημα, ὁ ἰατρὸς Φλερὺ εἰς ὡραῖον του σύγγραμμα, εἰς τὸ ὁποῖον ἔσχε τὴν εὐτυχῆ ἰδέαν νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὰς παρατηρήσεις περὶ τοῦ καπνίσματος τοῦ ποιητοῦ καὶ δεινοῦ καπνιστοῦ Θεοφίλου Γκωτιὲ καὶ νὰ συμπληρώσῃ αὐτάς.

Λοιπόν:

Ὁ Γκαῖτε δὲν ἐκάπνιζε. Συνήθιζε δὲ νὰ λέγῃ: «Τρία πράγματα ἀποστρέφομαι βαθέως εἰς τὸν κόσμον τοῦτον· τὸ πρῶτον εἶναι ὁ καπνός...» Καὶ ὁ Χάϊνε ὁμοίως ἀπεστρέφετο τὸ κάπνισμα πρᾶγμα παράδοξον εἰς Γερμανόν.

Ὁ Βαλζὰκ ὁ κυκλώπειος ἀρχιτέκτων τῆς *Ἀνθρωπίνης Κωμῳδίας*, ᾐσθάνετο φανατικὸν μῖσος κατὰ τοῦ «ὀπίου τῆς Δύσεως», τοῦ καπνοῦ, εἰς δὲ τὰ ἔργα του ὁμιλεῖ μετὰ περιφρονήσεως περὶ τῶν καπνιζόντων. Ἰδικόν του εἶναι τὸ ἔμβλημα τοῦ *Συλλόγου κατὰ τοῦ καπνίσματος* «ὁ καπνὸς καταστρέφει τὸ σῶμα, προσβάλλει τὴν διάνοιαν καὶ ἀποκτηνώνει τὰ ἔθνη».

Ὁ Βίκτωρ Οὐγγὼ δὲν ἐκάπνιζε. Ἐσπέραν τινὰ εἰς τὴν οἰκίαν του ὁ Βιλιὲ Δελίλ-Ἀδὰμ ἐξύμνει τὴν εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν τοῦ καπνοῦ ἐπὶ τῆς δημιουργικῆς φαντασίας. Ὁ μέγας ποιητὴς ἐξανέστη·

— Πίστευσέ με, τοῦ εἶπε, ὅτι ὁ καπνὸς περισσότερον σᾶς βλάπτει παρὰ σᾶς ὠφελεῖ· *ὁ καπνὸς μεταβάλλει τὴν σκέψιν εἰς ὀνειροπόλησιν.*

Τὴν ἰδέαν ταύτην, τῆς παραλύσεως τοῦ πνεύματος διὰ τῆς ῥέμβης, συνεπλήρωσεν ἄλλοῦ ὁ Οὐγγώ. « Ἡ ὑπερβολικὴ ὀνειροπόλησις, λέγει, κατακλύζει καὶ πνίγει. Δυστυχία εἰς τὸν ἐργάτην τοῦ πνεύματος ὅστις ἀφίνεται νὰ πέσῃ ὁλόκληρος ἐκ τῆς σκέψεως εἰς τὴν ὀνειροπόλησιν. Φρονεῖ ὅτι θ' ἀνέλθῃ εὐκόλως καὶ νομίζει ἐπὶ τέλους ὅτι σκέψις καὶ ὀνειροπόλησις εἶναι τὸ αὐτό. Πλάνη!... Ἡ σκέψις εἶναι σοβαρὰ καὶ κοπιώδης ἐργασία τοῦ νοῦ, ἡ ὀνειροπόλησις εἶναι ἡ ἡδυπάθεια αὐτοῦ. Ὁ ἀντικαθιστῶν τὴν σκέψιν διὰ τῆς ὀνειροπολήσεως συγχέει τὸ δηλητήριον μὲ τὴν τροφήν».

Ὁ μέγας Μισελὲ καὶ ὁ μέγας Δουμᾶς δὲν ἐκάπνιζον. Ὁ δὲ ποιητὴς Μπαμβίλ, καίτοι ἐμπαθὴς θιασώτης τοῦ σιγαρέτου, κατεδίκαζε τὸ κάπνισμα ὡς θατηφόρον καὶ ἐντελῶς ἄχρηστον passe-temps. Ὁ Δουμᾶς υἱός, πρώϊμος καὶ λυσσώδης καπνιστής, ἀπηρνήθη ὡς ὀλέθριον τὸ κάπνισμα καταδικάσας ὡς ἕξῆς τὴν δηλητηριώδη του ἐνέργειαν. «Ὁ καπνὸς εἶναι μαζὶ μὲ τὸ οἰνόπνευμα ὁ φοβερώτερος ἐχθρὸς τῆς διανοίας».

Εἰς τὸ ἐχθρικὸν στρατόπεδον εὑρίσκεται καὶ ὁ μυθιστοριογράφος Φεγιέ. Ὁ καπνὸς εἶναι ἐπιβλαβέστατος πρὸ πάντων εἰς τοὺς νευρικούς. Κατ' ἀρχὰς προξενεῖ ἐλαφρὰν διέγερσιν, ἐλαφρὰν μέθην ἀπολήγουσαν εἰς νυσταγμόν. Ἀλλ' ἀμβλύνει τὰς δυνάμεις τοῦ πνεύματος».

Ἂς ἔλθωμεν τώρα εἰς τοὺς προσκυνητὰς τοῦ νικοτιανοῦ εἰδώλου.

Ὁ Βύρων ἐκάπνιζε παραφόρως, ὡς ἔκαμνεν

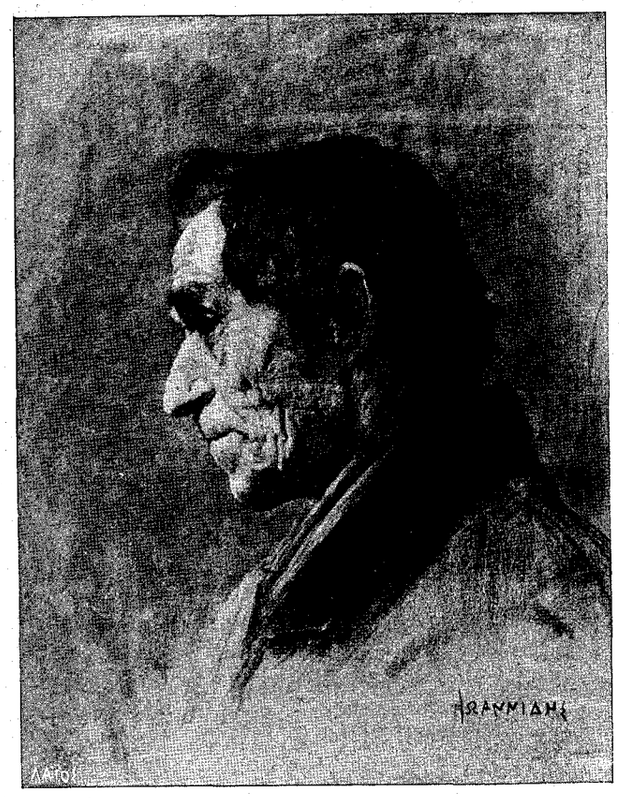

ΣΠΟΥΔΗ — Ε. ΙΩΑΝΝΙΔΗ

ἐν γένει ὅ,τι ἔκαμνεν. Ἡ Γεωργία Σάνδη ἂν δὲν εἶχε τὸ σιγαρέτον εἰς τὰ χείλη, ἔπαυε νὰ εἶνε ὅν διανοούμενον· ἡ φαντασία της παρέλυε καὶ ἡ πηγὴ τῆς ἀενάου παραγωγῆς της ἐστείρευε διὰ μιᾶς. Ὁ Μυσσὲ ἐκάπνιζε μετὰ πάθους, γνωρίζομεν δὲ ὅτι ὁ δυστυχὴς ποιητὴς τοῦ Ῥολλᾶ ἐζήτει προσέτι καὶ εἰς τὸ πράσινον χρῶμα τοῦ ἀψινθίου τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν ἔμπνευσιν. Ὁ Βωδελαὶρ ἐκάπνιζε σφοδρῶς, ὡς ἦτο ἐπόμενον, καὶ ὄχι μόνον καπνόν. Ὁ Πώλ δε Σαὶν-Βικτὸρ ὁ ἀπαράμιλλος λαξευτὴς τῶν *Δύο Προσωπείων* ἦτο φοβερὸς καπνιστής. Ἀδιαλείπτως, ἄνευ διακοπῆς, εἶχε πίπαν εἰς τὸ στόμα ὁ Φλωμπέρ, ὁ ἀριστοτέχνης τῆς Σαλαμπό. Οἱ ἀδελφοὶ Γκονκοὺρ ἔγραψαν εἰς τὸ ἡμερολόγιόν των τὸν καταπληκτικὸν αὐτὸν ὕμνον, ὁ ὁποῖος θὰ χάσῃ τὴν μελῳδίαν του ἂν μεταφρασθῇ. «Qu'importe la matérialité d' une femme auprès de la spiritualité d' une pipe!„ ...Ὁ Δωδὲ ἐξεθείασεν ἐπανειλημμένως τὸ κάπνισμα. Ὁ δὲ Κοπὲ ἔγραψε πρὸς τὸν Φλερύ: «ἡ ὑγεία μου εἶναι ἀρκετὰ ἐπισφαλής, εἶναι ἀληθές· ἀλλὰ δὲν ἀποδίδω τοῦτο εἰς τὸ κάπνισμα, τὸ ὁποῖον θεωρῶ, μέχρις ἀποδείξεως τοῦ ἐναντίου, ὡς διεγερτικὸν πρὸς ἐργασίαν καὶ πρὸς ὀνειροπόλησιν, τὰ ὁποῖα διὰ τὸν ποιητὴν εἶναι συνώνυμα».

Ὁ Ζολᾶ ὀρθοῦται ἀποφασιστικώτερος ὑπέρμαχος τοῦ καπνίσματος. «Εἶδα μεγάλους συγγραφεῖς νὰ καπνίζουν καὶ νὰ μὴ πάθῃ τίποτε τὸ πνεῦμα των Ἂν ἡ μεγαλοφυΐα εἶνε νευροπάθεια, διατί νὰ θέλωμεν νὰ τὴν ἰατρεύσωμεν; Ἡ τελειότης εἶναι τόσον ἀνιαρὸν πρᾶγμα, ὥστε μετανοῶ συχνὰ διότι διὰ λόγους ὑγείας ἔπαυσα πρὸ ἐτῶν νὰ καπνίζω».

Ἐλέχθη ὅτι ἡ ἀλήθεια ἐκτινάσσεται ἐκ τῆς συγκρούσεως τῶν γνωμῶν ὡς σπινθήρ. Ἐδῶ αἱ γνῶμαι διασταυροῦνται καὶ συγκρούονται ὡς χαλύβδινα ξίφη, ἀλλὰ καμμία λάμψις δὲν ἐκθρώσκει. Ἐκ τοῦ ἀναμμένου ἄκρου τοῦ σιγάρου, τοῦ φέγγοντος ὡς ἐρυθρὸν στίγμα εἰς

τὸ σκότος, κανὲν φῶς δὲν πίπτει εἰς τὸ βαθύτερον σκότος, τῆς πνευματικῆς λειτουργίας τῶν κινητικῶν κυττάρων τοῦ ἐγκεφάλου.

Ἐν πρώτοις εἶναι κἂν ἀναμφισβήτητον τὸ φυσιολογικῶς ἐπιβλαβὲς τοῦ καπνίσματος; Ἐκ τεσσάρων ἰατρικῶν κορυφῶν τῶν Παρισίων μία θεωρεῖ τὸ κάπνισμα ἀβλαβές, ἄλλη τὸ συνιστᾷ εἰς τοὺς καλλιτέχνας ὡς διεγερτικὸν ὀνειροπολήσεως, ἄλλη βεβαιοῖ ὅτι ἀποκτηνώνει, ἄλλη ὅτι ὁδηγεῖ εἰς τὴν παραφροσσύνην.

Ὁ Φλερὺ βλέπει τὸ ζήτημα θαμβὸν διὰ μέσου τοῦ στενοῦ ἰατροφιλοσοφικοῦ πρίσματος, θολοῦ ἐκ τῶν προλήψεων περὶ ὑγιοῦς καὶ παθολογικῆς ἰδιοφυΐας. Ἡ ὀλυμπία ἠρεμία καὶ διαύγεια τοῦ Γκαῖτε αἰτίαν ἔχει, κατ' αὐτόν, ὅτι ὁ ποιητὴς τοῦ Φάουστ δὲν ἐκάπνιζε. Ὁ Βύρων, *ὁ ἠττημένος τῆς ζωῆς*, ὑποβιβάζεται εἰς ποιητὴν δευτέρας τάξεως διότι ἐκάπνιζε. Ἡ ζωὴ ὑπερχειλίζει καὶ τὸ παρελθὸν ἀναζωογονεῖται μετὰ καταπληκτικῆς ἐντάσεως εἰς τὰς σελίδας τοῦ Μισελέ, διότι δὲν ἐκάπνιζε· ἐν ᾧ ὁ Μυσσὲ κατήντησεν ὁ ποιητὴς τῶν αἰσθηματικῶν γυναικῶν καὶ τῶν ἐφήβων διότι ἐκάπνιζε. Θὰ ἔλεγε κανεὶς ὅτι καὶ αὐτὸς ἀποφαίνεται κάπως ὅπως τοῦ *καπνίσῃ*!

Ὁ Μπινέ, ὁ σοφὸς καὶ πειραματικώτατος διευθυντὴς τοῦ ἐργαστηρίου τῆς φισιολογικῆς ψυχολογίας τῆς Σορβόνης, ἀρνεῖται οἱανδήποτε ἐπίδρασιν τοῦ καπνίσματος ἐπὶ τῆς δημιουργικῆς φαντασίας. Τὴν δὲ περίπτωσιν τῆς συγγραφέως τοῦ Μαρκησίου Βιλμαὶρ ἐξηγεῖ ὡς ἑξῆς· «Ἡ Σάνδη μόλις ἐλάμβανεν εἰς τὴν χεῖρα τὴν γραφίδα ἐνεπνέετο. Τὸ σιγαρέτον δὲν ἔχει καμμίαν σχέσιν μὲ τοιοῦτον ὀργανισμόν. Ὑπῆρξεν ἁπλῆ ἕξις, ἐπασχόλησις τῶν δακτύλων· διεγερτικὸν τοῦ πνεύματος ὄχι».

Τὴν ἔξοχον σημασίαν τοῦ προβλήματος ἀποδεικνύει καὶ ἡ ἐπιστολὴ τοῦ μεγάλου Ταὶν πρὸς τὸν Φλερύ. «Λυποῦμαι ὅτι δὲν ἔχω ἀτομικὰς σημειώσεις ἢ σκέψεις νὰ σᾶς ἀνακοινώσω. Καπνίζω σιγαρέτα, ἀλλ' εἶναι διασκέδασις εἰς τὰς στιγμὰς τοῦ κενοῦ καὶ τῆς πνευματικῆς προσδοκίας. Θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ γράψετε μονογραφίαν μεθοδικὴν πολυτιμοτάτην, ἂν εἰς τὰς παρατηρήσεις σας ἐπὶ τῶν Γάλλων προσθέσετε παρατηρήσεις γενομένας ἐπὶ τῶν Γερμανῶν, Ὁλλανδῶν, Βέλγων, Ἄγγλων, Ἀμερικανῶν, οἱ ὁποῖοι καπνίζουν πολὺ πρότερον ἡμῶν καὶ νομίζω περισσότερον».

Διατί νὰ μὴ γείνουν παρατηρήσεις καὶ ἐπὶ Ἑλλήνων; Ἀλλά, νομίζω ὅτι τὸ ζήτημα δὲν τίθεται ὀρθῶς. Ἀφ' ἑνὸς περιορίζεται μόνον εἰς τοὺς λογογράφους καὶ ποιητάς. Ἀφ' ἑτέρου ἀναμιγνύονται εἰς αὐτὸ καὶ στοιχεῖα ξένα, φυσιολογικοπαθολογικά.

Λοιπὸν πρῶτον ἡ ἔρευνα δέον νὰ ἐκταθῇ εἰς πάντας τοὺς δημιουργοῦντας διὰ τῆς φαντασίας: τοὺς μελοποιούς, τοὺς ζωγράφους, τοὺς γλύπτας, τοὺς ἀρχιτέκτονας· ἡ νεωτέρα δὲ Ψυχολογία παραδέχεται δημιουργοὺς καὶ τοὺς κατασκευαστὰς ὑποθέσεων ἐπιστημονικῶν, καὶ τοὺς ἐφευρετάς, καὶ τοὺς ἐπιχειρηματίας, καὶ τοὺς στρατηγικοὺς τοὺς χαράσσοντας σχέδια μαχῶν.

Ἔπειτα νὰ περιορισθῇ. Ὁ Μωπασὰν ὀλίγον πρὸ τῆς παραφροσύνης του ἐξηγῶν πῶς ἔγραψε τὴν ψυχολογικῶς ἔξοχον ἐκείνην ἐξέλιξιν τῆς ζηλοτυπίας ἐν τῷ Pierre et Jean, ἔλεγε· «Δὲν ἔγραψα γραμμὴν χωρὶς νὰ μεθυσθῶ μὲ αἰθέρα· ὁ αἰθὴρ μοῦ ἔδιδεν ἀπερίγραπτον διαύγειαν ἰδεῶν· ἀλλὰ μὲ ἔβλαπτε φοβερά». Τὸν ψυχολόγον καὶ αἰσθητικὸν ἐνδιαφέρει μόνον ἡ διαύγεια καὶ οὐχὶ ἡ βλάβη. Ἄλλως, ὑπάρχουν συγγραφεῖς οἵτινες μόνον ἐν νοσηρᾷ ὑπερδιεγέρσει δέχονται τὸ φίλημα τῆς Μούσης. Περὶ ἑνὸς εὐφυοῦς διηγηματογράφου, ὅστις δὲν ἠδύνατο νὰ ἐργασθῇ ὅταν ἦτο ὑγιής, ἔγραφεν ὁ Ἀλφρὲ δὲ Βινύ· « Ἡ ἀσθένεια ἦτο ὁ λύχνος ὁ φωτίζων τὴν κεφαλήν του».

Ἂν λοιπὸν τὸ κάπνισμα εἶναι ὀλέθριον εἰς τοὺς νευρασθενικούς, ἂν ἐπιφέρῃ στηθάγχην, βαθμιαίαν παράλυσιν τῆς κυκλοφορίας καὶ κατάπαυσιν τῶν παλμῶν, νευροπαθειακὴν δυσπεψίαν κτλ. ἢ ἂν καθιστᾷ τοὺς καπνιστὰς ὑποχονδριακοὺς καὶ ἀπαισιοδόξους καὶ προσδίδῃ χρῶμα μέλαν εἰς τὰς ἰδέας των, αὐτὰ ἐνδιαφέρουν τὸν παθολόγον καὶ τὸν ψυχίατρον.

Τὸν ψυχολόγον καὶ αἰσθητικὸν ἐνδιαφέρει ἄλλο: Τὸ κάπνισμα ἀσκεῖ *δυναμογόνον* ἐπίδρασιν; διεγείρει τὴν mise en train, ὡς λέγουσιν οἱ Γάλλοι, κεντρίζει τὴν νωθρὰν φαντασίαν, λύει τὰ δεσμὰ τῶν ἰδεῶν, καὶ ἀφίνει ἐλευθέραν τὴν κίνησιν αὐτῶν καὶ τὴν πτῆσιν; Παράγει τὸ ἠλεκτρικὸν ἐκεῖνο ρεῦμα τὸ φωτίζον ἅμα καὶ κινοῦν τὸ πνεῦμα; Προσδίδει εἰς τὴν ψυχικὴν ἐνέργειαν, συγκεντρουμένην καὶ ὀξυνομένην, ἔκτακτον διαύγειαν ὀπτασίας, ὅπως ὥρισεν ὁ Γκριλλπάρτσερ τὴν ἔμπνευσιν «συγκέντρωσιν ὅλων τῶν ψυχικῶν δυνάμεων εἰς ἓν σημεῖον»; Ἡ παρατείνει τὴν ἐγκεφαλικὴν ἔξαψιν, μαστίζει τὴν κατάκοπον φαντασίαν καὶ τὴν κάμνει ν' ἀναπηδᾷ καὶ νὰ ἐξακολουθῇ τὸν δρόμον της;

Τὸ ζήτημα προβάλλεται εἰδικὸν καὶ αὐτοτελὲς δι' ἕκαστον ποιητήν, καλλιτέχνην ἢ σοφόν Ἡ ἐπίδρασις τοῦ καπνίσματος δὲν δύναται νὰ εἶναι ἡ αὐτὴ εἰς πάντας. Ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἐντάσεως καὶ τοῦ ποιοῦ τῆς δημιουργικότητος, ἐκ τοῦ εἴδους τῆς φαντασίας κατὰ τὴν ἐπικράτησιν ψυχικοῦ τινος κέντρου, ἐκ τῆς εἰδικῆς εὐκινησίας ἢ ἀντοχῆς, ἐμφύτου ἢ ἐξ ἀσκήσεως, τῆς ἐκφραστικῆς διεξόδου τῆς ἰδέας. Ὁ γραπτὸς λόγος, περιλαμβάνει τρία στάδια· τὸν ψυχικὸν σπινθῆρα τῆς ἰδέας, τὴν ἐνδιάθετον αὐτῆς ἔκφρασιν, καὶ τὴν ἔγγραφον διατύπωσιν. Εἴς τινας, διὰ μίαν καὶ μόνην ἰδέαν, ὑπάρχει διαθέσιμος πληθὺς ἐκφράσεων, εἰς ἄλλους πλε

ονάζουν αἱ ἰδέαι καὶ οὐχὶ αἱ λέξεις. Οἱ πρῶτοι ἔχουν ἀνάγκην διεγέρσεως πρὸς γέννησιν ἰδεῶν, οἱ δεύτεροι πρὸς διατύπωσιν αὐτῶν· ἂν δὲ εἶναι πολὺ καλλιτέχναι καὶ πρὸς εὕρεσιν τῆς τελείας, τῆς ὁριστικῆς ἐκφράσεως. Καὶ πάλιν, ἄλλοι ἔχουν ἀνάγκην μείζονος, ἄλλοι μικροτέρας διεγέρσεως. Ἡ ἐπίδρασις λοιπὸν τοῦ καπνίσματος ἐπὶ τῆς δημιουργικῆς φαντασίας ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἀτομικῆς ἰδιοφυΐας.

Ποία νὰ εἶναι, ἄραγε ἡ ἰδεογόνος ἐπίδρασις τοῦ καπνοῦ ἐπὶ τῶν συγχρόνων Ἑλλήνων ποιητῶν, λογογράφων, ἐπιστημόνων, καλλιτεχνῶν, κατὰ τὴν ἀτομικὴν αὐτῶν ἰδιοφυΐαν;

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΚΟΥΡΤΙΔΗΣ

ΞΕΝΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

ΡΩΤΩ ΤΟΝ ΗΛΙΟ

(Ritterhaus)

Ρωτῶ τὸν Ἥλιο νὰ μοῦ εἰπῇ, τί τύχα εἶν' ἡ ἀγάπη,
Κι' ἀπόκρισι δὲ μοῦδωκε-μονάχα φῶς χρυσό.
Καὶ τὸ λουλοῦδι ἐρώτησα: Γιὰ πές μου τί εἶν' ἡ ἀγάπη;
Κι' ἀπόκρισι δὲ μοῦδωκε, μόν' μύρο περισσό.

Ρωτῶ καὶ τὸν Αἰώνιο: Τί τάχα εἶν' ἡ ἀγάπη;
Μὴν εἶνε ἁγία φώτισι, μήνα πίκρα γλυκειά;
Κι' ὁ Θεὸς γυναῖκα μοῦδωκε πιστή, πονετικιά,
Καὶ πειὰ ἀπὸ τότε δὲ ρωτῶ, τί τάχα εἶν' ἡ ἀγάπη.

ΤΗΣ ΛΥΠΗΣ Η ΧΑΡΑ

(Goethe)

Μὴ στεγνῶστε, μὴ στεγνῶστε,
Δάκρυα τῆς τρανῆς ἀγάπης·
Μόνο γιὰ τὰ μάτια - ὠϊμένα! -
Ποῦ εἶνε μισοστεγνωμένα
Πάντα ὁ κόσμος νεκρωμένος,
Φαίνεται κ' ἐρημωμένος.
Ὄχι, δάκρυα, μὴ στεγνῶστε,
Τῆς χαμένης τῆς ἀγάπης.

ΤΗΣ ΝΥΧΤΟΣ Τ' ΑΣΤΕΡΙΑ

(Arndt)

Κι' ὁ Ἥλιος γιὰ τὸ δρόμο του τὸ μακρινὸ ξεκίνησε,
Γύρω στὴ γῆ.
Καὶ τἀστεράκια τοὔπανε: Μαζῆ κ' ἐμεῖς θε-[λᾶρθουμε,
Γύρω στὴ γῆ.
Κι' ὁ Ἥλιος τὰ μαλώνει τα: Στὸ σπίτι θὰ καθίστε
Γιατί, ματάκια μου χρυσᾶ, κοντά μου θελασβύστε,
Στὸ φλογισμένο δρόμο μου, γύρω στὴ γῆ.

Καὶ τἄστρα στὸ φεγγάρι πειὰ πῆγαν τἀγαπημένο,
Μὲς τὴ νυχτιά,
Κ' εἶπαν: Σὺ ποῦ στὰ σύννεφα τὸ θρόνο ἔχεις [στημένο,
Μὲς τὴ νυχτιά,
Ἄφσε, μαζῆσου νἄρθουμε, τί μὲ τὸ φῶς ποῦ χύνεις
Γλυκά, τὰ μάτια μας ἐσὺ ποτὲ δὲ μᾶς τὰ σβύνεις.
Καὶ γιὰ συντρόφια ἐπῆρέ τα μὲς τὴ νυχτιά.

Καλῶς ὡρίσατε, ἄστρα μου, φεγγάρι ἀγαπημένο,
Μὲς τὴ νυχτιά,
Μὲς τὴν καρδιά μας ξέρετε τὸ τί ἔχομε κρυμμένο,
Μὲς τὴ νυχτιά.
Ἐλᾶτε, τὴν οὐράνια χύστε φεγγοβολή σας,
Γιὰ νὰ μπορέσω νὰ χαρῶ κι' ὀνειρευτῶ μαζῆ σας,
Σὲ παιγνιδάκια ὁλόχαρα, μὲς τὴ νυχτιά.

ΣΤΟ ΘΑΝΑΤΟ ΠΑΙΔΙΟΥ

(Uhland)

Ἦρθες καὶ πάλιν ἔφυγες, μ' ἀνάλαφρο περπάτημα,
Διαβάτης ξένος κι' ἄγνωρος κάτω στῆς γῆς τὰ [μέρη.
Τάχα ἀπὸ ποῦθε καὶ γιὰ ποῦ, κανείς μας δὲν [εἰξέρει το:
Ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ Θεοῦ καὶ στοῦ Θεοῦ τὸ χέρι.

Α' ΝΥΧΤΕΡΙΝΟ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΟΛΑΤΗ

(Goethe)

Ἐσὺ ποῦ ἀπ' τὰ οὐράνια
θωρεῖς, ἀπὸ τὰ ὕψη,
Σωπαίνεις κάθε πόνο
Καὶ γιαίνεις κάθε θλῖψι,
Τὸ διπλοπονεμένο
Τὸν διπλοσυμπονεῖς.

Ἀπόκαμα ἀπ' τὸ δρόμο,
Τὰ πόδια μου ἐκοπῆκαν·
Κι' ὁ πόνος κ' ἡ χαρά μου
Ἀνώφελα ἐσταθῆκαν,
Δὲν μὲ κυττάει κανείς..

Μονάχα ἐσὲ προσμένω,
Γαλήνη, ἐσὲ γλυκειά μου,
Ἄχ! ἔλα στὴν καρδιά μου.

ΑΓΙΣ ΘΕΡΟΣ

ΣΠΟΥΔΗ ΥΠΟ ΚΑΒΟΝΙΚΗΣ ΑΣΠΡΙΩΤΗ

ΤΟ ΜΙΝΟΥΕΤΟ ΤΟΥ ΒΩΔΙΟΥ

Ὁ Κάλμπερχαφτ, ὁ πλουσιώτερος χασάπης τῆς Βιέννης, ἕνα μόνον πόθον εἶχε νὰ πραγματοποιήσῃ, μίαν μόνην ἐπιθυμίαν νὰ πληρωθῇ διὰ νὰ ἦναι τελείως εὐτυχὴς — νὰ καλοϋπανδρεύσῃ τὴν μονάκριβην κόρην του Μπεττίναν — καὶ οὕτως, ὅταν ὁ εὔμορφος καὶ πλούσιος χρυσοχόος Γκοῦλδεν, τρωθεὶς ἀπὸ τὰ θέλγητρα τῆς ὡραίας Μπεττίνας, τοῦ ἐζήτησεν ἐπισήμως τὴν χεῖρα της, ὁ γερο-Κάλμπερχαφτ ἐνόμισε πῶς ἤγγισε τὸν οὐρανὸν μὲ τὰ δάκτυλα καὶ ἔξαλλος ἀπὸ τὴν χαράν του ἔσπευσε νὰ ἀναγγείλῃ τὸ χαρμόσυνον γεγονὸς εἰς τοὺς πολυπληθεῖς φίλους καὶ πελάτας του.

Ὁ πρῶτος, ποὺ ἔμαθε τὴν εἴδησιν ἦτο φυσικὰ ὁ Τάφελ ὁ ξυλουργός, ὁ γείτων καὶ ἐπιστήθιος φίλος του.

— Εἶμαι εὐτυχής, Τάφελ, εὐτυχὴς ὅσον δὲν φαντάζεσαι. Ὁ Γκοῦλδεν, ὁ Γκοῦλδεν — γιὰ σκέψου — ὁ χρυσοχόος, ὁ πλουσιώτερος τῆς Βιέννης, εἰς ὀκτὼ ἡμέρας γίνεται γαμβρός μου! — Πῶς σοῦ φαίνεται αἴ...ὁ Γκοῦλδεν!...

— !...

— Καὶ θὰ κάμω τοὺς γάμους μὲ μεγαλοπρέπειαν ποὺ θ' ἀφήσῃ ἐποχὴν εἰς τὴν Βιέννην. Ἀφίνω κατὰ μέρος τοὺς στολισμούς, τὰ φαγοπότια, τὰ ἁμάξια καὶ τὰ ἄλλα, διὰ νὰ σοῦ εἰπῶ τὸ σπουδαιότερον· δηλαδή... ἡ μουσικὴ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς γαμηλίου πομπῆς, θὰ παίζῃ ἕνα πρωτότυπον κομμάτι γραμμένον ἐπίτηδες ἀπὸ τὸν διασημότερον τῶν μουσουργῶν μας. Πῶς σοῦ φαίνεται; Ἐσυμφώνησα ἤδη καὶ τοὺς μουσικοὺς καὶ τόρα πηγαίνω νὰ εὕρω τὸν διδάσκαλον.

— Νὰ σοῦ ζήσῃ, εὖγε Κάλμπερχαφτ. Καὶ δὲν μοῦ λές, σὲ παρακαλῶ, τὸ ὄνομα τοῦ μεγάλου μουσουργοῦ;

— Διάβολε, ποιὸς ἄλλος μπορεῖ νὰ ἦναι παρὰ ὁ...—καὶ τοῦ εἶπε ἕνα ὄνομα.

— Χά, χά, χά... ἀστειεύεσαι; Οὔτε κἂν νὰ τὸ σκεφθῇς. Ὁ Χάϋδεν, ποῦ συνθέτει μόνον διὰ τὴν αὐλὴν καὶ τοὺς πρίγκηπας, θὰ χάσῃ τὸν καιρόν του διὰ τὴν ἐξοχότητά σου; ... οὔτε νὰ πᾷς· θὰ σὲ διώξῃ.

— Πῶς;...ἔτσι μοῦ λές;...ἐφώναξε κατακόκκινος ὁ Κάλμπερχαφτ. Καὶ νομίζεις πῶς ἕνας χασάπης, ὅταν καλοπληρώσῃ, δὲν ἀξίζει ὅσον ἕνας πρίγκηπας; — Ἐμὲ μάλιστα μοῦ φαίνεται πῶς ὁ καλλιτέχνης καλλίτερα θὰ εὐχαριστηθῇ νὰ γράψῃ γιὰ ἕναν, ἔστω, μὴ εὐγενῆ ἀλλ' ὁ ὁποῖος καλοπληρώνει τὸ κομμάτι του καὶ θὰ τὸ ἐννοήσῃ, παρὰ γιὰ ἕναν ἀριστοκράτην ὁ ὁποῖος οὔτε κἂν θὰ τὸ ἀκούσῃ. Πίστευσέ με. Νά, ἐδῶ εἶνε ἡ θύρα τοῦ Χάϋδεν, πηγαίνω εὐθὺς καὶ θὰ ἰδῇς.

Καὶ ὁ Κάλμπερχαφτ χτυπᾷ τὴν θύραν τοῦ Χάϋδεν.

— Διδάσκαλε, εἶμαι ἕνας τίμιος χασάπης, ρώτησε νὰ μάθῃς, ὑπανδρεύω τὴν κόρην μου μετὰ ὀκτὼ ἡμέρας καὶ θέλω νὰ κάμω τοὺς γάμους της μὲ τόσην μεγαλοπρέπειαν ὥστε νὰ μιλήσῃ γι' αὐτοὺς ὅλη ἡ Βιέννη.

— Καί;...

— Ἐπιθυμῶ ἀπὸ σᾶς ἕνα μινουέτο.

— Ἕνα μινουέτο;...ἠρώτησεν ἐκπλαγεὶς ὁ Χάϋδεν, ἕνας μικρὸς καὶ γελαστὸς ἀνθρωπάκος... Ἕνα μινουέτο διὰ τοὺς γάμους τῆς κόρης σου;...Μάλιστα ἐπρόσθεσεν, ἀφοῦ ἐσκέφθη ὀλίγον, μάλιστα θὰ σοῦ τὸ γράψω. Πέρασε αὔριο νὰ τὸ πάρῃς.

Τὴν ἐπαύριον ὁ Κάλμπερχαφτ ἦτο εἰς τὸ σπουδαστήριον τοῦ διδασκάλου.

— Ἄ.. ἐδῶ εἶσαι;.. τοῦ λέγει ὁ Χάϋδεν χαμογελῶν· τὸ μινουέτο σου εἶνε ἕτοιμον. Ἄκουσέ το — θὰ σοῦ τὸ παίξω εἰς τὸ πιάνο.

Διαρκούσης τῆς ἐκτελέσεως, ὁ Κάλμπερχαφτ τρελλὸς ἀπὸ τὴν χαράν του ἐχοροπηδοῦσε, παρηκολούθει τὴν μελῳδίαν μὲ τὴν φωνήν του, ἐσημείωνε τὸν χρόνον μὲ τὴν κεφαλήν του.

— Αἴ, πῶς σοῦ φαίνεται, τοῦ λέγει μὲ ἐλαφρὸν μειδίαμα ὁ Χάϋδεν ὅταν ἐτελείωσε.

— Ἐξαίσιον, θαυμάσιον, καὶ βγάζει ἀπὸ τὴν τσέπην του ἕνα μανδῆλι γεμᾶτο φιορίνια.

— Πάρτε, δάσκαλε, τοῦ λέγει, δέτε ἂν ἦναι ὅσα ἔχετε νὰ λάβετε· ἂν ἦναι λίγα θὰ προσθέσω ὅσα ἐπιθυμεῖτε γιατὶ δὲν ἠμπορῶ ποτὲ νὰ πληρώσω ὅσον ἀξίζει τὴν θαυμασίαν μουσικὴν ποῦ ἐγράψετε δι' ἐμένα.

Ὁ Χάϋδεν ἐπῆρε μερικὰ καὶ τοῦ ἐπέστρεψε τὰ ὑπόλοιπα.

— Δὲν ἠμπορῶ νὰ ἀκριβοπληρωθῶ ἀπὸ ἕναν ποὺ ἀγαπᾷ τόσον τὴν μουσικήν, τοῦ εἶπε...

— Λίγα ἐπήρατε, δάσκαλε, τοῦ ἀπήντησε ὁ Κάλμπερχαφτ, θὰ σᾶς ἀνταμείψω ὅμως μὲ ἄλλον τρόπον. Εὐχαριστῶ ἐν τούτοις καὶ καλὲς ἀντάμωσες.

Μετὰ ὀκτὼ ἡμέρας καὶ ἀκριβῶς τὴν μεσημβρίαν εἰς τὸ ἄκρον τῆς ὁδοῦ ποὺ κατοικοῦσε ὁ Χάϋδεν, μία πολυπληθὴς συνοδία ἐπροχώρει μὲ ἐπὶ κεφαλῆς ὁλόκληρον μουσικὸν σῶμα.

— Τὸ μινουέτο μου — εἶπε καθ' ἑαυτὸν ὁ διδάσκαλος καὶ ἄνοιξε τὸ παράθυρον. Πολλὰ ἄλλα ἦσαν ἤδη ἀνοικτὰ καὶ χιλιάδες κεφάλια ἔβλεπον τὴν συνοδίαν ἡ ὁποία ἀργά, ἀργὰ ἐπροχωροῦσε.

Ἡ ἀξιότιμος συντεχνία τῶν χρυσοχόων μετὰ τῆς ἀξιοτίμου συντεχνίας τῶν κρεοπωλῶν ἀδελφωμέναι ἐσυνόδευον εἰς τὸν ναὸν τὸ νεαρὸν ζεῦγος Γκοῦλδεν-Κάλμπερχαφτ ὑπὸ τοὺς ἤχους τῆς μουσικῆς ἡ ὁποία ἀνέκρουε τὸ μινουέτο τοῦ Χάϋδεν.

Ὑπὸ τὰ παράθυρα τοῦ διδασκάλου τὸ πλῆθος ἐστάθη καὶ ἡ μουσικὴ ἐξετέλεσε ἀκόμη μίαν φορὰν τὴν περίφημον σύνθεσιν ὑπὸ τὰ χειροκροτήματα καὶ τὰς ζητωκραυγὰς τῶν ἐνθουσιασμένων ἀκροατῶν.

Ὅταν ἐτελείωσε, ὁ Κάλμπερχαφτ ἀσκεπὴς ἐπροχώρησε πρὸς τὰ ἐμπρὸς καὶ μὲ στάσιν Κικέρωνος τοῦ λέγει: Ἔξοχε συνθέτα, εἴμεθα ἐδῶ ὅλοι συναγμένοι διὰ νὰ σᾶς ἐκφράσωμεν τὴν εὐγνωμοσύνην μας. Μᾶς ἐκάμετε ἕνα μεγάλον δῶρον ἀφοῦ δὲν ἐδέχθητε νὰ πληρωθῆτε ὅσον ἀξίζει ἡ μουσική σας, διὰ τοῦτο ἐγὼ ἠθέλησα νὰ σᾶς τὸ ἀνταποδώσω μὲ ὅ,τι μοῦ παρέχει τὸ ἐπάγγελμά μου, — καὶ παραμερίσας τὸ πλῆθος ἄφησε δίοδον εἰς ἕνα μεγαλοπρεπέστατον καὶ παχύτατον βῶδι μὲ χρυσωμένα κέρατα, στολισμένον μὲ ταινίας, μὲ ἄνθη, ἕνα ἀληθινὸν bœuf-gras παρισινοῦ καρναβαλιοῦ.

— Ζήτω ὁ Ἰωσὴφ Χάϋδεν, ἀνέκραξεν ὁ Κάλμπερχαφτ.

— Ζήτω ὁ Ἰωσὴφ Χάϋδεν, ἐπανέλαβε ἐνθουσιωδῶς τὸ πλῆθος.

Τί ἔκαμε τὸ βῶδι ὁ Χάϋδεν ἡ ἱστορία δὲν ἀναφέρει, εἶνε ὅμως γνωστὸν ὅτι τὸ περίφημον ἐκεῖνον μινουέτο χρεωστεῖ τὸ ὄνομα του καὶ τὴν φήμην του εἰς τὸ ἔνδοξον τετράποδον. Ἂν ἔλειπε τὸ βῶδι, τὸ μινουέτο ἐκεῖνο ἤθελε μείνει ἕνα ἀπὸ τὰ δύο χιλιάδες τόσα ποὺ ἔγραψε ὁ περικλεὴς συνθέτης.

Δ. ΛΑΥΡΑΓΚΑΣ

Η ΑΝΤΑΡΤΙΣ*

Μίαν ἡμέραν, πολὺ γλίγωρα, ὁ Νοὲλ θὰ τὴν ἐνηγκαλίζετο ἔτσι... Πῶς ὁ στοχασμὸς αὐτὸς τὴν ἐφόβιζε καὶ τὴν εὐχαριστοῦσε, ἡ σκέψις αὐτή, ἡ ἄγνὴ ἐν τούτοις, ποὺ ἐσταματοῦσε εἰς τὸ φίλημα καὶ εἰς τὸ πλέον δειλὸν ἐναγκάλισμα!

Δὲν ἤξευρε πῶς θὰ ἐγίνετο τοῦτο, ἂν θὰ ἦτον εὐτυχία ἢ ἂν θὰ ἦτον κίνδυνος δι' αὐτήν, καὶ ποία θὰ ἦτον ἡ ἐπαύριον αὐτοῦ τοῦ φιλήματος. Δὲν ἐσυλλογίζετο οὔτε τὸ παρελθόν, οὔτε τὸ μέλλον, τίποτε μὴ συνδεόμενον μὲ τὸν ἔρωτά της... Καὶ τὴν λέξιν αὐτὴν «ἔρως» τὴν ἐψιθύριζε, μὲ φόβον, μὲ σεβασμόν, ὡς λέξιν μαγικήν, ποὺ τὸ νέον της νόημα τὴν ἐγέμιζε ἀπὸ θαυμασμόν...

Κάποτε ἔκρυπτε τὴν κεφαλήν της ἀνάμεσα στὰ χέρια της... Ἦτον σχεδὸν μηδενισμένη ἀπὸ τὸ αἴσθημα μιᾶς ἄγνωστης εὐτυχίας, βαρείας πολὺ διὰ τὴν ψυχήν της, καὶ ηὔχετο νὰ ἀποθάνῃ ἀπὸ τὴν χαρὰν αὐτήν, νὰ λυώσῃ, νὰ διαλυθῇ εἰς τὰς ἀκτῖνας τῆς σελήνης, εἰς τὸ ἄρωμα τῶν ρόδων, εἰς τὸ μυστήριον τῆς νύκτας... Δὲν ἐνύσταζε· δὲν ἐκρύωνε· ἔκλαιε χωρὶς νὰ ἠξεύρῃ ὅτι αὐτὰ ἦσαν τὰ ὡραιότερα δάκρυα τῆς ζωῆς της...

Καὶ ἰδοὺ ποὺ ἕνα κῦμα ἀγάπης ἐσηκώνετο ἀπὸ τὰ βαθύτατά της, ἐφούσκωνε τὴν πονεμένην καρδιάν της, ἀνέβλυζε ἀπὸ τὰ χείλη της εἰς ἕναν λυγμόν, μέγαν, πλήρη ἀπὸ πάθος:

— Τὸν ἀγαπῶ, τὸν ἀγαπῶ! Πόσο τὸν ἀγαπῶ!...

ΚΔ

Τί ἡμέρα ἦτον αὐτὴ ποὺ ἐξημέρωσε!

Οἱ ἀποχαιρετισμοί, τὰ κλάματα τῆς δεσποινίδος Μιράκλ, ἀνησυχίαι τοῦ μικροῦ, κεφάλια κατσουφιασμένα, ἀνοησίαι τῶν ταξιδιωτῶν, ὅλα αὐτὰ ἐνοχλοῦν καὶ ταράζουν κάθε τόσο τὴν σκέψιν τῆς Ζοζάννας. Θὰ ἤθελε νὰ εἶνε σιωπὴ καὶ σκιὰ ὁλόγυρά της, κανεὶς νὰ μὴν τὴν ἰδῇ καὶ κανεὶς νὰ μὴν τῆς ὁμιλήσῃ· νὰ ἠμποροῦσε νὰ ὑπάγῃ πρὸς τὸν Νοὲλ κάτω ἀπὸ τρεῖς πέπλους, τυφλὴ καὶ κωφὴ εἰς πᾶν ὅ,τι δὲν ἐνδιέφερε τὸν ἔρωτά της καὶ τὸν Νοέλ. Βυθισμένη εἰς μίαν ὀνειροπόλον προσδοκίαν, δὲν προβλέπει τίποτε ἀπὸ τὰ μέλλοντα, — μόνον τὴν πρώτην συνάντησιν τῶν βλεμμάτων, καὶ τὴν ἔκπληξιν τοῦ Νοὲλ καὶ τὴν κοινήν των ταραχήν...

«Ἄ! αὐτὰ τὰ ὁλοκάθαρα μάτια! πῶς θὰ διαβάσουν ἐπάνω μου ἀμέσως...»

Ραμπουγιέ. Τὸ τραῖνο σταματᾷ. Ὁ Κλαύδιος ἀκουμβᾷ τὴν μύτην του στὸ τζάμι καὶ ἀπαριθμεῖ μεγαλοφώνως τἀντικείμενα τοῦ θαυμασμοῦ του...

— Πρόσεξε, μικρό μου!

Ἡ θύρα τοῦ βαγονιοῦ ἀνοίγεται. Μία ἡλικιωμένη κυρία προσπαθεῖ νἀνέβῃ μὲ κόπον.

Ἡ Ζοζάννα, ὑποχρεωτικῶς, τῆς προσφέρει τὸ χέρι της.

— Κυρία...

— Εὐχαριστῶ καὶ νὰ μὲ συγχωρῆτε, κυρία.

— Κλαύδιε, κάθισ' ἐκεῖ!

— Ὤ, δὲν μὲ πειράζει τὸ μικρό... Ἀλλά... ἀλλά... δὲν ἀπατῶμαι... Δὲν εἶσθε ἡ κυρία Βαλεντέν; Δὲν θὰ σᾶς ἀνεγνώριζε, κάτω ἀπ' αὐτὸ τὸ βελάκι κανείς. Τί εὐτυχία!... Τί εὐχαρίστησις!...

— Ἡ κυρία Γκράνχερ.

— Μόνο τὰ βουνὰ δὲν σμίγουν!

Δύο ἔμποροι, μία χωρική, μία καλόγρηα ἀναιμική, ἕνας στρατιώτης κόκκινος μὲ κόκκινα μαλλιὰ ἐπιδοκιμάζουν, ὑψώνοντες τὴν κεφαλήν, τὴν εὔνοιαν τῆς τύχης ποὺ ἔκαμε νὰ σμίξουν ἡ νεαρὰ κυρία μὲ τὴν ἡλικιωμένην. Καὶ ὅλοι μαζί, ἐκτὸς τῆς καλόγρηας, ἡ ὁποία ψιθυρίζει τὴν προσευχήν της, ἀρχίζουν τὴν διήγησιν παραδόξων συναντήσεων ποὺ τοὺς ἔτυχαν εἰς ταξίδα σιδηροδρομικά.

Ἡ κυρία Γκράνχερ φαίνεται εὐχαριστημένη.

Εἶνε πενῆντα πέντε χρόνων γυναῖκα, κοντή, παχειὰ μὲ ἐπιτηδευμένους τρόπους καὶ ἐπιτηδευμένον τόνον. Καὶ ἡ ἐπιτήδευσις αὐτὴ κρύπτει κακὰ τὴν χυδαιότητα τῆς φυσιογνωμίας της. Ὅλο κοπλιμέντα ὅλο καὶ τσιριμόνιες, ζητεῖ νὰ μάθῃ ὅλα τὰ μυστικά.

Ἡ Ζοζάννα παρ' ὀλίγον νὰ κλαύσῃ ἀπὸ τὴν στενοχωρίαν της. Ὀφείλει νὰ προσποιηθῇ εὐγενῶς χαράν, ἐν τούτοις στέλνει ἐνδομύχως στὸν διάβολον τὴν γρηὰ-φιλάργυρην ποῦ μὲ ὅλα τὰ πλούτη της ταξιδεύει εἰς τρίτην θέσιν... Δὲν ἐντρέπεται ἀλήθεια κι' ἀλήθεια!

— Πολὺ κακὰ ἐδῶ μέσα! εἶπε ἡ Ζοζάνα παρατηροῦσα μὲ μίαν ματιὰν τοὺς πάγκους, τἀκάθαρτα τζάμια, τὸν στρατιώτην ποῦ ξεστηθώνεται καὶ τὴν χωρικὴν ποὺ βρωμάει κοτέτσι.

— Ἄ! γιὰ τὸν θεό! Ἡ Ἑταιρία κοροϊδεύει τὸν κόσμο.

— Ἂν ἤμουν πιὸ πλουσία δὲν θὰ ἐπατοῦσα τὸ πόδι ἐδῶ μέσα ποτέ.

— Μπᾶ! εἶπε ἡ κυρία Γκράνχερ, γιὰ τόσο μικρὸ διάστημα ἀπὸ τὸ Ραμπουγιὲ ἕως τὸ Παρίσι ὑποφέρει κανείς. Ταξιδεύω δύο φορὲς τὴν ἑβδομάδα. Εἶν' ἕνα ἔξοδο, ἂν λογαριάσῃς ὁλόκληρο τὸ χρόνο... Δὲν εἶνε μικροοικονομίες...

Σηκώνει τὴν φούσταν της, βγάζει ἕνα κουτὶ ἀπὸ τὴν τσέπην της.

— Πῆτε μου, κυρία Βαλεντέν...

Ἀνοίγει τὸ κουτί, διαλέγει μίαν παστίλλιαν Βισύ.

— Ἀπὸ τὸν καιρὸν ποὺ ἔχω νὰ σᾶς ἰδῶ ἐδοκιμάσατε πολλά... Τὸ ξέρω... Ὁ δυστυχισμένος κύριος Βαλεντέν...

— Ἀλλοίμονο! ναί...

— Ἡ κυρία Γκράνχερ πιπιλίζει τὴν παστίλλιαν καὶ ξαναβάζει τὸ κουτὶ στὴν τσέπη της.

— Καὶ ποίας ἡλικίας ἦτο;

— Τριάντα ἑπτὰ ἐτῶν...

— Τόσο νέος!... Τί φοβερό!... Ἀλήθεια, ὁ κ. Μαλιβοὰ ἄφησε τὶς δουλιές του, ἐπούλησε τὸ ἐργαστήριό του... Ἡ κόρη του ἐπανδρεύθηκε.

— Καὶ ἡ δική σας ἐπίσης.

— Ναί... Δύο παιδιὰ σὲ δύο χρόνια... Ὁ ἄνδρας μου ἦτον τόσο πολὺ ἄρρωστος!... Δεν ἐβγαίναμε διόλου ἔξω.

Σιωπή.

— Καὶ τόρα, εἶσθε εὐχαριστημένη;... Ἄκουσα ὅτι ἔχετε μιὰ καλὴ θέσι!... Ναί;... Τόσο τὸ καλίτερο!... Καὶ τί χαριτωμένο τὸ μικρό σας! Κλαύδιος, δὲν εἶν' ἔτσι; Ἀκγάλιασέ με, κύριε Κλαύδιε.

Ὁ Κλαύδιος προσφέρει τὸ μάγουλό του χωρὶς κέφι καὶ ξαναγυρίζει πάλιν στὸ τζάμι ποὺ τὸ ἔχει θολώσει ἡ ἀναπνοή του.

— Τί μπελᾶς αὐτὰ τὰ παιδιά, λέγει ἡ κυρία Γκράνχερ!... Δὲν τὰ ζητεῖ κανείς, ἀλλ' ἅμα τἄχει, δὲν θέλει νὰ τὰ χάσῃ...

— Αὐτὸ βέβαια.

— Τίποτε θλιβερώτερο ἀπὸ ἕνα σπίτι χωρὶς παιδιά.

— Εἶνε βέβαιον...

— Ἔτσι καὶ οἱ Νατιέ. Τὸν γνωρίζετε τὸν κ. Νατιέ;... Ἕνας ξανθός, ὡραῖος νέος, πολὺ σίκ... Τὸν ἀπαντήσατε στὸ σπίτι μου δά.

— Ναί... Πράγματι... Ἐνθυμοῦμαι...

— Ἐπῆρε μιὰ νέα, ὡραία, ἀπὸ ἔξοχη οἰκογένεια... καλῆς ἀνατροφῆς — ἔχει καὶ τὸ δίπλωμά της, καλὴ προῖκα, καὶ ὀρφανὴ!... Οὔτε οἰκογένεια, οὔτε τίποτε. Μόνο ἕνας θεῖος πολὺ γέρος, ὅλο ἄρρωστος... Τίποτε δὲν τοὺς ἔλειπε γιὰ νὰ εἶν' εὐτυχεῖς.

— Καὶ εἶνε;

— Θὰ ἦσαν... ἀλλὰ ἡ γυναῖκα του ἀπέβα-

* «Παναθήναια» σελ. 155.

λε, ἀρρώστησε, καὶ λένε οἱ γιατροὶ πῶς δὲν θὰ μπορέσῃ νὰ κάμῃ παιδὶ ποτέ...

Μία λάμψις περνᾷ ἀπὸ τὰ βαθυγάλανα μάτια τῆς Ζοζάννας καὶ ἀποκρίνεται μέναν τόνον ἀπροσδιόριστον:

— Νέα, ὡραία, καλὴ προῖκα, ἕνας γέρος θεῖος, πλούσιος καὶ ἑτοιμοθάνατος. Πολὺ ὡραῖα! Ὁ κύριος Νατιὲ δὲν πρέπει νὰ ἔχῃ ὅλων τῶν εἰδῶν τὶς εὐτυχίες.

— Ἔχετε τὶς ἰδέες σας ἐσεῖς! εἶπε ἡ ἡλικιωμένη κυρία, κἄπως ἐνοχληθεῖσα. Εἶνε ἀλήθεια ὅτι σεῖς, πτωχή μου κυρία Βαλεντέν, δὲν εἴχατε τύχην... Ἔτσι...

— Δὲν παραπονοῦμαι. Εἶμαι ἀνεξάρτητη· κερδίζω ὅσα μοῦ χρειάζονται γιὰ νὰ ζήσω, ἔχω τὸ παιδάκι μου...

Σύρει τὸν Κλαύδιον, τοῦ διευθετεῖ τὰ μαλλιά, τὸν παρατηρεῖ μὲ ὑπερηφάνειαν.

Εἶν' ἕνα χαριτωμένο ἀγοράκι, κάθε μητέρα θὰ τὸ εἶχε κρυφὸ καμάρι... Καὶ ἡ Ζοζάννα συλλογίζεται τὸν Μαυρίκιον - τὸν πατέρα! — ὁ ὁποῖος δὲν θὰ ἤμπορῇ ποτὲ νὰ πῇ «παιδί μου!» σ' ἕν ἄλλο παιδί. Τῆς φαίνεται διαρκῶς ὅτι ἐξεδικήθη περισσότερο μάλιστα ἀπὸ ὅσον ἤθελε.

«Ἰδοὺ λοιπὸν ἡ ἐξήγησις τῆς σιωπῆς του· ἡ ἀρρώστια τῆς γυναίκας του... Ἐλπίζει ὅτι δὲν θὰ ξαναγυρίσῃ ποτέ. Καὶ ὅμως, θὰ συλλογίζεται τὸν Κλαύδιον, περισσότερο ἀπὸ ἄλλοτε, ὕστερ 'ἀπ' αὐτὸ τὸ γεγονός...»

— Μαμά, μὴ μὲ σφίγγῃς...

Τὸ παιδάκι ἀπελευθερώνεται ἀπὸ τὰ χέρια τῆς μητέρας του.

— Εἶνε ζωηρό, λέγει ἡ κυρία Γκράνχερ.

— Καὶ πεισματάρικο!

— Καὶ τί ὑγεία!

— Τί ἔξυπνο!...

— Αὐτὸ πιά... Σᾶς ὁμοιάζει, κυρία Βαλεντέν.

— Ἔτσι λένε.

— Νὰ τί ἔλειπε ἀπὸ τοὺς Νατιέ· ἕνα παιδὶ σὰν αὐτό.

— Ὁ κύριος Νατιὲ λυπεῖται ἴσως;

— Πολὺ μάλιστα... Μεταξύ μας, πιστεύω πῶς δὲν θὰ ἤθελε παιδὶ ἀμέσως, ἀλλ' ἡ ἰδέα ὅτι δὲν θ' ἀποκτήσῃ ποτέ, μὰ ποτέ... εἶνε κἄτι φοβερόν. Σᾶς βεβαιῶ, κυρία Βαλεντέν, εἶνε νὰ τοὺς λυπᾶται κανείς...

— Τοὺς βλέπετε συχνά;

— Πολὺ συχνά. Ἡ κυρία Νατιὲ συνδέεται μὲ τὴν κόρη μου.

Ἡ Ζοζάννα θὰ ἤθελε νὰ ἠξεύρῃ ἂν ἡ κυρία Γκράνχερ θὰ ὁμιλήσῃ δι' αὐτήν, διὰ τὸν Κλαύδιον, εἰς τὴν κόρην της καὶ εἰς τοὺς Νατιέ... Ἤθελε νὰ ξέρῃ τί θὰ σκεφθῇ ὁ Μαυρίκιος καὶ ἂν θὰ ὑποφέρῃ καθόλου. Δὲν τὸν ἀγαπᾷ πλέον, ἀλλά, ἂν καὶ εἶν' ἀπεσπασμένη ἀπ' αὐτόν, δὲν ἀδιαφορεῖ ἀκόμη ἐντελῶς δι' αὐτόν. Φοβεῖται ἀορίστως ἐπιστροφήν, ἀπροσδόκητην ἐπίσκεψίν του...

Ἡ κυρία Γκράνχερ ἀνακράζει:

— Ἐπὶ τέλους.

— Τί εἶνε λοιπόν;

— Φθάνομε.

Ἡ Ζοζάννα πυρετωδῶς μαζεύει τὰ πραγματάκια της, ἕναν σάκον, δύο τρία πακέτα. Δοκιμάζει ἕνα εἶδος ὀργῆς ἐναντίον τῆς κυρίας Γκράνχερ ποὺ τῆς ἐχάλασε τὴν εὐχαρίστησιν τῆς ὀνειροπολήσεως καὶ τῆς προσδοκίας... Ἀλλοίμονον, ἐπὶ μίαν ὥραν ὡμιλοῦσε διὰ τὸν Μαυρίκιον... Ἔκλεψε ἀπὸ τὸν ἔρωτα τὴν ὥραν αὐτήν... Εἶνε δυνατόν;

Εἰς τὰ μάτια της λάμπουν δάκρυα λύσσης. Γεμάτη ἀπὸ ἐντροπὴν καὶ θυμὸν εὔχεται νὰ μὴν εἶν' ἐκεῖ ὁ Νοέλ... Ἀλλὰ εἶν' ἐκεῖ... Τὸν παρατηρεῖ ἀπὸ τὸν σταθμόν.

Οἱ ἔμποροι καὶ οἱ χωρικοὶ κατεβαίνουν ἀργὰ καὶ ἀδέξια...

Ὁ στρατιώτης, φαιδρὸς τοὺς δίδει πανέρια, ὅλο πανέρια... Ἔπειτα κατεβαίνει ἡ καλόγρηα. Ἔπειτα ὁ φαντάρος, ἔπειτα ἡ κυρία Γκράνχερ.

— Δῶστε μου τὸ παιδί, εἶπε.

Ἁρπάζει τὸν Κλαύδιον ἀπὸ τὸ χέρι σὰν σταφύλι. Ἡ Ζοζάννα αἰσθάνεται τὴν προσέγγισιν τοῦ Νοέλ, ὅτι θὰ τὴν ἰδῇ τόρα-τόρα καὶ τὰ χάνει.

— Τὰ πράγματα;... ἡ ὀμβρέλα μου; Α! ναί... Πηδᾷ ἐπάνω εἰς τὸ λιθόστρωτον τοῦ σταθμοῦ.

Ὁ Νοὲλ τὴν εἶδε. Βαδίζει γλιγωρότερα!... Ἡ Ζοζάννα προσπαθεῖ νἀπαλλαχθῇ ἀπὸ τὴν κυρίαν Γκράνχερ.

— Καλὴν ἀντάμωσιν καὶ σᾶς εὐχαριστῶ κυρία!

— Καλὴν ἀντάμωσιν, βέβαια... Εἶμαι καταμαγευμένη ποὺ εἶχα τὴν εὐτυχίαν...

— Ἐπίσης...

— Εἶμαι πολὺ ἀπησχολημένη, ξέρετε...

— Ἐγὼ δέχομαι τὴν Κυριακὴ πάντοτε, ἄλλοτε ἐδεχόμουν τὴν Τετάρτη... Ἀλλὰ τὴν Κυριακὴ ὁ γαμβρός μου καὶ ἡ κόρη μου ἔρχονται ἀπὸ τὸ Ραμπουγιέ... Ἡ Μαγδαληνὴ θὰ εἶνε πολὺ εὐτυχὴς νὰ σᾶς ξαναϊδῇ...

— Νὰ μὲ συγχωρεῖτε, κυρία δὲν δέχομαι κανένα, οὔτε κάμνω ἐπισκέψεις... τὸ πένθος μου... ἡ ἐργασία...

Ὁ Νοέλ, ἦτον κοντὰ καὶ ἤκουσε τὸ τέλος τῆς συνομιλίας. Ἡ ἡλικιωμένη κυρία καθὼς ἀπεμακρύνετο, ἐγύρισε 'πίσω της· βλέπει ἕναν νέον νὰ σφίγγῃ τὸ χέρι τῆς Ζοζάννας καὶ νὰ ἐναγκαλίζεται τὸ μικρὸ ἀγόρι της....

«Ἄϊντε! Ἄϊντε! συλλογίζεται, αὐτὴ ἡ μικροῦλα κυρία Βαλεντέν!...»

— Ἐσεῖς, λοιπόν, ἐπιτέλους! Καὶ τὸ παιδάκι σας... Δὲν πιστεύω τὰ μάτια μου. Ὁμιλήσετε, λοιπόν, πῆτε μου κἄτι!... Πῆτε μου πῶς δὲν εἶνε ψέμα...

Ἡ ἅμαξα τρέχει εἰς τὴν ὁδὸν Ρεννῶν. Ὁ Κλαύδιος ἐπάνω εἰς τὰ γόνατα τοῦ Νοὲλ κάθεται ἥσυχα. Καὶ ἡ Ζοζάννα παρατηρεῖ τὸν φίλον της τὸν ἀγαπημένον, ὡσὰν νὰ εἶχε τάχα ἀλλάξει ἀπὸ τὸν καιρὸν ποὺ τὸν ἀγαπᾷ ἐρωτικά... Τί ἀπότομος καὶ τί τρυφερὸς καὶ τί ἀνυπόμονος ποὺ εἶνε! Πῶς τῆς ἀρέσει μὲ τὰ μάτια του, ποὺ προδίδουν συγκίνησιν, καὶ τὴν φωνήν του τὴν ἐπιτακτικήν!... Ἀλήθεια, δὲν ἠξεύρει τί νὰ τοῦ πῇ... Τὸν παρατηρεῖ μὲ κἄποιο δέος παιδικὸν καὶ σέβας...

— Λοιπόν;... Αὐτὸ εἶν' ὅλο;...

— Φίλε μου...

— Θέλετε νὰ σᾶς πάω στὸ σπίτι σας μὲ τὸν Κλαύδιον;...

— Καὶ νὰ σᾶς ξαναϊδῶ... Εἶμαι κουρασμένη τόσο πολύ!...

— Πολὺ κουρασμένη;

— Πολύ...

— Ἐγὼ δὲν ἐκοιμήθηκα... Ἐμετροῦσα τὲς ὧρες!... Ξέρετε, δεκαεπτὰ ἡμέρες ἀναμονῆς δὲν εἶνε μικρὸ διάστημα... Τὴν πρώτην ἑβδομάδα ἐσυγκρατοῦσα τὸν ἑαυτόν μου. Ἔλεγα μέσα μου: «Ἔχει ἀνάγκην ἀναπαύσεως». Καὶ θὰ τὴν περιποιηθοῦν ἐκεῖ ποὺ ἐπῆγε: Τόσο τὸ καλύτερο! Δὲν πρέπει νὰ εἶμαι ἐγωϊστής... Ἀλλὰ τὴν δεύτερη ἑβομάδα! Α! ἔπρεπε νὰ εἴχατε γυρίσει! Ἤμουν πολὺ δυστυχὴς ἄνθρωπος τότε.

— Ἐργασθήκατε;

— Πολὺ κακά.

— Εἴδατε ἀνθρώπους;

— Πάρα πολλούς, πάντοτε πάραπολλούς. Θὰ σᾶς τὰ διηγηθῶ... ἀργότερα... Σήμερα, δὲν ξέρω πῶς εἶμαι ποὺ σᾶς ξαναβλέπω. Δὲν εἶμαι εὔγλωττος. Θὰ τὰ ξαναποῦμε.

Ἐνηγκαλίσθη τὸν Κλαύδιον.

— Ἐσύ, ἀνθρωπάκο μου, μᾶρέσεις πολύ... Εἶσαι χαριτωμένος, δὲν φαίνεσαι κουτὸς καὶ μοιάζεις μὲ τὴ μαμά σου... Ἀλήθεια, φίλη μου, ὁ γυιός σας, σᾶς μοιάζει. Ἔχει ὅλα τὰ χαρακτηριστικά σας. Εἶνε σὰν νὰ σᾶς πῆρε τὸ κεφάλι. Εἶμαι καταγοητευμένος.

Βλέπει τὴν Ζοζάνναν νἀλλάξῃ χρῶμα καὶ τρομάζει.

— Πονεῖτε μήπως;

— Ναί. Θὰ ἐκρύωσα τὴν νύκτα. Δὲν ἠμποροῦσα νὰ κοιμηθῶ· ἔμεινα στὸ παράθυρο. Ἦτον τόσο ὡραία νύκτα!...

— Πολὺ ὡραία. Ἐπερπάτησα. Ἐπῆγα ἕως εἰς τὸ σπίτι σας... Εἶσθε πολὺ ὠχρά, φτωχή μου φίλη! Αὐτὸ μὲ πειράζει.

Παρατηρεῖ τὴν Ζοζάνναν μὲ βλέμμα ἔρωτος καὶ ἀνησυχίας. Ἐκείνη αἰσθάνεται τὴν ψυχήν της νὰ ὁρμᾷ πρὸς αὐτόν. Θέλει νὰ τὸν ἐγκαρδιώσῃ, ὁ Νοὲλ τὴν διακόπτει:

— Δὲν εἶσθε εὔθυμη, τὸ καταλαβαίνω... Κἄτι θὰ συνέβη, μικρὸ μεγάλο δὲν ξέρω. Πῆτε μου! αὐτὴ ἡ κυρία ποὺ κατέβη ἀπὸ τὸ βαγόνι μαζὶ μὲ σᾶς, εἶνε καμμία φίλη τῆς θείας σας;

— Ὄχι εἶνε ἡ γυναῖκα ἑνὸς ἐμπόρου μεταξωτῶν, ἐξαδέλφου τοῦ κυρίου Μαλιβοά... Καὶ ὁ κύριος Μαλιβοὰ ἦτον ὁ ἀρχαῖος προϊστάμενος τοῦ ἀνδρός μου... Παρέδιδα ἄλλοτε πιάνο τῆς κόρης της...

— Καὶ τὴν βλέπετε ἀκόμη;... Δὲν ἐνθυμοῦμαι νὰ μοῦ ὡμιλήσατε ποτὲ γι' αὐτήν...

Τὴν συνήντησα τυχαίως. Εἶχα νὰ τὴν ἰδῶ κἄπου τρία χρόνια.

— Καὶ θὰ ὡμιλήσατε γιὰ τὰ περασμένα, φυσικά; Καὶ αὐτὸ σᾶς ἔκαμε νὰ λυπηθῆτε... Μὴν τὸ ἀρνεῖσθε... Ἐγὼ ποὺ ἐπερίμενα νὰ χαρῶ μὲ τὸν ἐρχομό σας, εἶχα καθὼς σᾶς ἔβλεπα τὸ μυστικὸν προαίσθημα, τὴν βεβαιότητα ὅτι θὰ εἶσθε ἀπησχολημένη ἀπὸ κἄτι τι ἄλλο κι' ἔτσι ἐπῆγε χαμένη αὐτὴ ἡ γλυκειὰ στιγμή... Στὴν ἀρχὴ δὲν ἐτολμοῦσα νὰ σᾶς ἐρωτήσω. Ἀλλὰ ἡ ἀνησυχία μου ἦσαν δυνατώτερη ἀπὸ τὴν θέλησίν μου νὰ μὴ φανῶ ἀδιάκριτος... Μέννοεῖτε, μοῦ τὸ συγχωρεῖτε, Ζοζάννα;

Εἶνε ἡ πρώτη φορὰ ποῦ τὴν ὀνομάζει Ζοζάνναν, μὲ τὸ μικρό της ὄνομα, καὶ ἡ οἰκειότης αὐτὴ τοὺς φαίνεται, καὶ εἰς τὸν ἕναν καὶ εἰς τὸν ἄλλον, ὅλως φυσική. Ἡ νεαρὰ γυναῖκα ἀποκρίνεται:

— Δὲν ἀρνοῦμαι. Ἐμαντεύσατε καλά... Ναὶ ἡ κυρία Γκράνχερ μοῦ ὡμίλησε γιὰ περασμένα πράγματα, πολὺ περασμένα, γιὰ παλαιὲς δυστυχίες μου, γιὰ τὸν καιρὸν ποὺ...

Τελειώνει τὴν φράσιν, σιγώτερα, καὶ μὲ πόνον σχεδόν:

—Ἤμουν πολὺ τρελλή. Ὁ Νοὲλ ἀνεσκίρτησεν ἐλαφρά.

—Α!

Τὰ μάτια του σκληραίνονται. Βασανίζει τὸ μουστάκι μὲ τὸ χέρι του καὶ ψιθυρίζει:

—Ὑπεσχέθητε νὰ μοῦ πῆτε... ἀμέσως τὴν ἱστορίαν τοῦ καιροῦ ἐκείνου.. Ὤ! δὲν θέλω τόρα...Πρέπει νὰ ξεκουρασθῆτε, νὰ ἡσυχάσετε, νὰ τακτοποιηθῆτε...Νὰ βάλετε σὲ δρόμον τὴ ζωή σας, τὴ ζωή μας...κἔπειτα, καμμιὰ ἡμέρα...ὄχι μακρινή, ποὺ θὰ εἴμεθα μαζί, ἥσυχοι, θὰ μοῦ πῆτε ἐμπιστευτικά, θὰ μοῦ διηγηθῆτε...

—Ναί...πόσο λεπτὸς ποῦ εἶσαι, Νοέλ! Μὲ συγκινεῖς τόσο! Πολὺ γλίγωρα, ναί...

—Τόσο τὸ καλύτερο, γιατὶ ἔχω κἐγὼ νὰ σᾶς πῶ...

Τὸ ὄχημα σταματᾷ εἰς τὸ σπίτι τῆς Ζοζάννας...

ΚΕ

Αὐτοὶ οἱ δύο πύργοι, ἐκεῖ 'ψηλὰ μέσα στοὺς κισσούς, εἶνε τῆς Σεβρέζ; ἠρώτησε ἡ Ζοζάννα.

Ὁ Νοὲλ ἀπεκρίθη

—Ναί... Θέλεις νὰ κατεβοῦμε; τὸ ἀμάξι θὰ μᾶς περιμένη στὴν ἄκρη τοῦ χωριοῦ καὶ θἀνεβοῦμε τὸν βράχο. Ἡ θέα εἶνε θαυμασία, φαίνεται...Ἀλλὰ εἶσαι ἀκόμη κουρασμένη.

—Καθόλου.

—Χθὲς ὅμως καὶ προχθὲς ἤσουν κουρασμένη καὶ σήμερα τὸ πρωῒ ἀκόμη ὅταν ἔφθασες στὸ σταθμὸ εἶχες μίαν ὄψιν.... ποὺ μέκαμες νὰ αἰσθάνωμαι τύψεις συνειδήσεως...Ἤθελα νἀναβάλω τὸν περίπατο γιὰ καμμιὰ ἄλλη μέρα.

—Ἄ! ὄχι λοιπόν. Ἰδού Ἄς κατεβοῦμε. Εἶσαι βέβαιος ὅτι δὲν θὰ βρέξῃ;

—Τῶν ἀδυνάτων ἀδύνατο! Ἡ τύχη εἶνε μὲ τὸ μέρος μας. Οἱ θεοὶ μᾶς ἀγαποῦν, καὶ ἀρκεῖ νὰ εἴμεθα μαζὶ γιὰ νὰ λείψῃ καθετί κακό.... Νὰ ὁ ἥλιος...καὶ μιὰ γαλάζια γωνία, ἀνάμεσα στὰ σύννεφα...Ἐμπρός.

Ἡ ἅμαξα ἀπεμακρύνθη.

Ἦτον μία ξηρὰ καὶ καυστικὴ ἡμέρα ποὺ ἐμύριζε σκόνην, ξεροχορτάρι, τριαντάφυλλα. Ἡ Ζοζάννα ἀπὸ τὰ πρῶτα βήματα ἀκόμη εἰς τὸν ἀπότομον δρόμον ὑπέστη τὴν ἐπίδρασιν τῆς ζέστης. Ἡ φοῦστα της ἐμπλέκετο στὰ πόδια καὶ δὲν ἠμποροῦσε νὰ περπατήσῃ· ἡ μουσσελίνα τῆς μπλούζας της ἐκολλοῦσε στοὺς ὤμους. Ἐζαλίζετο καθὼς ἀνέβαινε.

Τὰς δύο περασμένας ἡμέρας ἡ Ζοζάννα ἠναγκάσθη νὰ μείνῃ στὸ κρεββάτι, ἐν ᾧ ἡ Μαρία, ἐφρόντιζε διὰ τὸν Κλαύδιον. Καὶ ἡ Ζοζάννα, μολονότι συνελθοῦσα ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν, διατηροῦσε ἀκόμη μίαν φυσικὴν καὶ ἠθικὴν ὀδύνην ὥστε νὰ μὴν ἠμπορῇ νἀνθίσταται ὡς συνήθως εἰς τὸν κόπον καὶ τὴν συγκίνησιν. Ἤθελε τάχα νὰ τὴν κάμῃ ἰδικήν του ὁ Νοέλ; Ἤθελε νὰ τῆς ἀφήσῃ ὅλην τὴν πρωτοβουλίαν μιᾶς ὁμιλίας ποὺ ἡ Ζοζάννα εἶχε νομίσει εὔκολην καὶ ἡ ὁποία τόρα τὴν ἐτρόμαζε; Εἶχε λάβει αὐτομάτως, τὸν τόνον τῆς ἀδελφικῆς οἰκειότητος. Καμμία σοβαρὰ συνομιλία, κανεὶς ὑπαινιγμὸς διὰ τὰ γράμματα ποῦ εἶχαν ἀνταλλάξει...Ἡ Ζοζάννα, τόσο γεναία μακρὰν τοῦ Νοέλ, ἐδοκίμαζε, ἐνώπιόν του, κἄποιαν παράξενην ταραχήν, ἕνα εἶδος αἰδήμονος στενοχωρίας...Ἐνίοτε ἐπροσπαθοῦσε νἀπομακρύνῃ τὸν ἔρωτά της μὲ τὸν πόθον νὰ κρατηθῇ ἐντὸς τῶν ὁρίων φιλίας περιπαθοῦς.

Ἡ ταραχὴ τῆς συνειδήσεώς της ἐπραΰνετο τὴν στιγμὴν αὐτὴν καὶ ἡ Ζοζάννα ἠρκεῖτο νὰ μένῃ γαληνία καὶ φαιδρά, ὡσὰν ἀγαπητὴ ἀδελφὴ σιμὰ εἰς τὸν μεγάλον ἀδελφόν της. Καθὼς ἀνέβαιναν, ἀνάμεσ' ἀπὸ τοὺς θάμνους, τὰ δένδρα, ταγριόχορτα, ἡ κοιλὰς τῆς Ὑβέττης ἐχαμήλωνε περισσότερον ἀριστερᾷ των. Παρετήρουν, χαμηλὰ-χαμηλὰ τὰ παραλληλόγραμμα μὲ τὰ κιτρινισμένα ἀστάχια, τὰ πορφυρὰ στίγματα τῶν τριφυλλιῶν, τὰ ἀσημένια κύματα τῆς σίκαλης. Αἱ λαμποκοποῦσαι στέγαι τῶν σπιτιῶν, ἡ αἰχμὴ ἑνὸς κωδωνοστασίου καὶ ἀνάμεσα εἰς τὶς κορδέλλες τῶν δρόμων ὁ καπνὸς ἑνὸς τραίνου ποὺ φεύγει Ἔπειτα τὸ ἔδαφος ἀνυψώνετο πάλιν, οἱ λόφοι ὕψωναν τὰς κορυφάς των, χρώματος κυανοῦ ποὺ αἱ σκιαὶ τῶν μεγάλων συννέφων ποὺ ἐπερνοῦσαν ἄσπρα ἢ φαιά, ἔκαμναν μενεξελύ.

—Ἀκούσατε! εἶπε ὁ Νοέλ.

Ἐσταμάτησαν. Σἔνα γειτονικὸ χωράφι κἄποια κορίτσια ἐμάζευαν φράουλες. Τὸ μεγαλύτερο ἄρχισε νὰ τραγουδῇ. Ἡ φωνή του ποὺ ὑπέτρεμε κἄπως, ἐπτερύγιζε σὰν πουλὶ κουρασμένο, ἐπλανᾶτο, ἐχαμήλωνε ἔπειτα ξανὰ πρὸς τὴν γῆν.

Ἦτο τόσο ἀδύνατη ἡ φωνὴ αὐτὴ ποῦ ὀλίγο μακρύτερα δὲν ἠκούετο· ἦτον ὡς νὰ τραγουδῇ διὰ τὰ ταπεινὰ χορτάρια, τὰ παραπεταμένα λουλούδια, τὰς φυτικὰς ζωὰς ποὺ μία σταλαγματιὰ βροχῆς ἀναζῇ καὶ ποῦ ἕνα χαλικάκι καταστρέφει. Καὶ μόλις ὑψώνετο κἄπως, ἐξέτεινε τὸν κύκλον τῆς γοητείας της· ἐπτερύγιζε ἀπὸ τὴν Ζοζάνναν πρὸς τὸν Νοέλ, ἀπὸ τὸν Νοὲλ πρὸς τὴν Ζοζάνναν.

Δὲν διέκρινε κανεὶς τὰ λόγια· ὁ κοινὸς σκοπὸς τοῦ τραγουδιοῦ ἀνεπόλει παλαιὰς μελῳδίας, ἐν τούτοις τόσο γλυκὺς ἦτον ὁ σκοπὸς καὶ ἡ φωνὴ τόσο γλυκειά! τόση ἡ γλυκύτης τοῦ τοπίου μὲ τὰς ἁπαλὰς γραμμὰς καὶ τοὺς ἡσύχους τόνους μέσα εἰς τὴν πλημμύραν τοῦ κυανοῦ, ὑπνώττοντος ὑπὸ τὴν ἀπειλὴν τῆς τρικυμίας Ὁ Νοὲλ καὶ ἡ Ζοζάννα ἔπλεαν μέσα εἰς αὐτὴν τὴν γλυκύτητα. Καὶ ἐδοκίμαζαν τὴν νέαν καὶ θελκτικὴν συγκίνησιν πραγματικοῦ ταξειδιοῦ, ἐνόμιζαν ὅτι εἶνε μακρυὰ ἀπὸ ὅλους, μακρυὰ πολὺ ἀπὸ τὸ Παρίσι —μόνοι...Τριγύρω τους δὲν ἦσαν πλέον τὰ περίχωρα· ἦτον ἡ ἐπαρχία, ἦτον ἡ παλαιὰ Γαλλία...

Ὅταν ἡ φωνὴ ἐσιώπησε, ὁ Νοὲλ ἦτον πολὺ κοντὰ εἰς τὴν Ζοζάνναν...

—Τί κρῖμα, εἶπε...

—Τὸ κοριτσάκι θὰ μᾶς εἶδε ἴσως...Καὶ ὅπου φύγῃ φύγῃ...

—Ἂς περιμένωμε!...Σώπα!

Ἐπερίμεναν εἰς μάτην.

—Ἂς πάρωμε πάλι τὸ δρόμο μας.

—Δὲν ξέρω τί ἔχω...

Ἡ ζέστη, ἴσως...

Τὴν εἶδε ὠχράν, μὲ τὰ βλέφαρα κουρασμένα, μὲ τὸ στόμα σὰν ξεθωριασμένο τριαντάφυλλο.

Ἐπροσπαθοῦσε νὰ γελάσῃ:

—Ἐνόμιζα πῶς εἶμαι πιὸ δυνατή...Ἀλλὰ δὲν θὰ μπορέσω ν' ἀνεβῶ ὡς ἐπάνω..

—Τὸ λάθος εἶνε δικό μου. Δὲν ἔπρεπε νὰ σὲ σύρω ἕως ἐδῶ...Κρατήσου ἀπὸ τὸ χέρι μου...Στηρίξου...

—Ὄχι...Δὲν ἔχω τίποτε. Ἡ ζέστη μὲζάλισε.

Ἐπῆραν ἕνα ἄλλο μονοπάτι κἐβγῆκαν εἰς τὸ μέρος ποὺ τοὺς ἐπερίμενε τὸ ἀμάξι.

Ἡ Ζοζάνα ἐψιθύρισε:

—Ἦτο καιρός...Δὲν ἠμποροῦσα περισσότερο. Μοῦ ἐρχόταν νὰ πέσω κάτω.

—Ἀκούμπησε...Ξαπλώσου Βγάλε τὸ καπέλλο σου μὴ σὲ πειράζει...Καὶ σύ, ἅμαξᾶ, στὸ Νταμπιέρ.

Ἔκλεισε τὰ μάτια καὶ ἔρριψε ὀπίσω τὴν κεφαλήν της Μέσ' ἀπὸ τὰ ματόκλαδά της ἐπαρατηροῦσε τὰ δένδρα, τὰ σπίτια, ἕναν πύργον, τοίχους, μίαν γρίλλιαν, εἰκόνας ἀπεσπασμένας, αἱ ὁποῖαι παρήλαυναν, διακοπτόμεναι κάθε τόσο ἀπὸ διαστήματα σκότους ὅταν τὰ βλέφαρα τῆς Ζοζάννας ἐχαμήλωναν ἐντελῶς.

Δὲν ἤξευρεν ὅτι ἐστηρίζετο ἐπάνω εἰς τὸν ὦμον του. Εἶχε χάσει κάθε αἴσθησιν χρόνου καὶ ἀποστάσεως. Εἰς Νταμπιὲρ ἐπροσπάθησε νὰ συνέλθῃ καὶ βλέπουσα τὴν κεφαλὴν τοῦ Νοὲλ τόσο κοντὰ εἰς τὴν ἰδικήν της, ἐκοκκίνισε καὶ ἀνωρθώθη.

—Ὤ! μὲ συγχωρεῖτε...Ἐ...

Δὲν ἤκουσε τί τοῦ ἔλεγε· ἐφάνη ὅτι ἐφρόντιζε μόνον διὰ τὴν ὑγείαν της.

Τὸ γεῦμα ἦτον ἕτοιμο εἰς μίαν τραπεζαρίαν ψευδογοτθικήν. Ὁ Νοὲλ ὡμίλησε εὐθύμως, διὰ διάφορα μικροπράγματα ὡς νὰ ἤθελε νὰ διασκεδάσῃ μᾶλλον τὴν Ζοζάνναν παρὰ νὰ τὴν σιγκινήσῃ. Ἐθύμωνε κἄπως διὰ τὴν ἐπιφύλαξιν αὐτήν, κἕνα αἴσθημα ἀόριστον, ἐλαφρὸν πεῖσμα, ἀσυνείδητος φιλαρέσκεια, ἐρωτικὴ ἀνησυχία τὴν ἔκαμνε κἄπως ἀλαζονικήν.

Δὲν ἠθέλησε νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ Παρίσι, εἶπε ὅτι εἶνε πολὺ καλά, ὅτι ἤθελε νὰ ἰδῇ τὸ Βὼντὲ - Σερνέ.

Εἰς τὸ ἅμάξι, ἐτοποθετήθη καταλλήλως ἐπάνω εἰς τὰ μαξιλάρια, καὶ χωρὶς νὰ περιμένῃ τὴν συμβουλὴν τοῦ Νοὲλ ἔβγαλε τὸ καπέλλο της. Ἔκλεισαν τὴν ἅμαξαν ἀπὸ 'πάνω διὰ νὰ προφυλάττωνται ἀπὸ τὴν σκόνην.

—Φίλη μου;

—Τί εἶνε, φίλε μου;

—Ἀλήθεια, εἶσαι καλύτερα;

—Πολὺ καλύτερα.

—Δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ εἶσαι ἄρρωστη σήμερα.

—Ἡ τύχη σου, βλέπεις.

—Ἡ τύχη μας, πές, Ζοζάννα.

—Ὄχι, ἡ δική σου...Εἰς ὅλα εἶσαι τυχερός. Παντοῦ ὅπου πᾶμε, οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ ἄψυχα ἀκόμη σὲ ὑποδέχονται. Μὲ μίαν λέξιν, ἐπιβάλλεις τὴν θέλησίν σου, διαλύεις τὴν δυσπιστίαν, ἐξεγείρεις τὴν συμπάθειαν, δημιουργεῖς τὴν εὐτυχίαν. Οἱ γυναῖκες ποὺ σὲ ὑπηρετοῦν εἰς τὰ ξενοδοχεῖα, σοῦ χαμογελοῦν· οἱ ἁμαξάδες σὲ λατρεύουν. Κι' αὐτὸν τὸ γεροαμαξᾶ ποὺ μᾶς ἔχει ἐδῶ, ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ τὸν κατέκτησες: τὸ παρετήρησα.

—Τὸ παρετήρησες! Τί εὐγενὴς ποὺ εἶνε!... Θὰ τοῦ δώσω ὅτι ἔχω καὶ ὅτι δὲν ἔχω αὐτουνοῦ τοῦ γέρου! Ἔχει τόσο καλὴ φυσιογνωμία!... Ὅλα σήμερα μοῦ φαίνονται ὡραῖα καὶ καλά.

—Ἐγὼ ὅμως εἶμαι πολὺ ἀνιαρά... Μία γυναῖκα εἶνε πάντα ἕνα χαμένο πρᾶμα.

—Ἡ γυναῖκα εἶνε καμωμένη διὰ νὰ προστατεύεται, νἀγαπᾶται...Ἔσο γυναῖκα χωρὶς ἐντροπήν, ἔσο ἀσθενής, ἀκόμη καὶ λίγο ***μή μου ἅπτου***. Θὰ ἐξοδεύῃς τὴν ἐνεργητικότητά σου μὲ τοὺς ἄλλους. Μὲ μένα θἀναπαύεσαι θὰ ζῇς...ἔτσι!...Εἶσαι καλά; Δὲν αἰσθάνεσαι ζέστη; Δὲν σοῦ πονεῖ τὸ κεφάλι; Γελᾷς;

Τόσο τὸ καλύτερο!..Σοῦ κάμνω τόσο ἀνόητες ἐρωτήσεις.

—Εἶσαι...Ἄ! δὲν εὑρίσκω λέξεις νὰ σοῦ πῶ τί εἶσαι...καλός, τρυφερός, ἐκλεκτός... Γίνε λίγο κακός...

—Γιατί;

—Γιατί; νὰ κάμω κἐγὼ σὰν τὸν γεροαμαξᾶ, σὰν ὅλον τὸν κόσμον. Σὲ λατρεύω!

—Τὸ ἐλπίζω!...Θὰ εἶνε ἀμοιβαῖον, διότι ἐγὼ δά..σὲ λατρεύω ἀπὸ καιρὸν τώρα, καθὼς ξέρεις!

—Ὄχι δὲν τὸ ξέρω.

—Καθόλου;

—Δὲν τὸ ξέρω ἐπαρκῶς.

Ὡμίλησε γελαστὰ—μένα γέλιο ὄχι τόσο εἰλικρινές, γέλιο γεμᾶτο ἀγάπην. Καὶ ἡ Ζοζάννα εἶχε ἀποκριθῆ μὲ τόσην ἐνδόμυχον σοβαρότητα ποὺ ἡ ψυχή της ἦτο ἐν ταραχῇ. Τὸ ἴδιο πρωΐ, εἶχε ἐπαναλάβει μέσα του ἐκεῖνο ποὺ ἔλεγε συχνὰ ἀπὸ τὴν ἡμέραν ποὺ ἐπέστρεψε ἡ Ζοζάννα, καθ' ἑαυτόν: «Εἶμαι βέβαιος διὰ τὸν ἑαυτόν μου, ἀλλὰ δὲν θὰ βεβαιωθῶ καὶ γι' αὐτὴν ἂν δὲν μοῦ ἀνοίξῃ πρῶτα τὴν καρδιά της. Ἂς μιλήσῃ πρῶτα...»

Ἡ Ζοζάννα εἶχε λάβει τὴν ἰδίαν στάσιν. Ἡ κεφαλή της ἔγερνε ἐπάνω εἰς τὸν ὦμον τοῦ Νοέλ. Ἐπαρατηροῦσε τὰ μαῦρα ματόκλαδά της, τὰ ἄσπρα δόντια της καὶ τὸν γυμνὸν τράχηλον, καὶ τὸ στῆθος ποὺ ἐφούσκωνε τὴν μουσελίναν. Κάτω ἀπὸ τὰ τετράγωνα τῆς δαντέλλας ἐφαίνετο τὸ λευκὸ σῶμα τῆς Ζοζάννας, ποῦ θὰ ἦτον τόσο ἁπαλὸ εἰς τὴν προσεπαφήν!..Καὶ τὸ ὅραμα αὐτό, ἡ προσεπαφὴ αὐτὴ τὴν ὁποίαν εἶχε ὀνειροπολήσει, ἡ ὡραία γραμμὴ τοῦ σώματος τῆς Ζοζάννας ἐτάραξαν ἀκουσίως του τὸν Νοέλ. Ἡ φίλη, ἡ ἰδεώδης ἐρωμένη, ποὺ τὰ πλέον θερμὰ ὄνειρά του μόλις ἔθιγον, ἐγίνετο γυναῖκα—ἡ γυναῖκα...

Καὶ ἡ ταραχὴ αὐτή, ταραχὴ ἀγνή, ποὺ δὲν ἦτον ὁ πόθος μιᾶς θωπείας, ἀλλὰ ἡ ἀνάγκη τοῦ συμπλησιασμοῦ πρὸς τὸ ὂν ποὺ ἀγαπᾷ κανείς, ἡ ταραχὴ αὐτὴ καθὼς ἐμεγάλωνε ἄρχισε νὰ καταλαμβάνῃ τὴν Ζοζάνναν...Καὶ ἔσμιγε εἰς τὴν ταραχὴν αὐτὴν ἡ ἱερὰ φρικίασις τῆς λέξεως τὴν ὁποίαν ἡ Ζοζάννα δὲν ἤθελε νὰ πῇ, τὴν ὁποίαν δὲν ἤθελε νὰ πῇ οὔτε ὁ Νοέλ, καὶ ἡ ὁποία ἦτο ἐν τούτοις εἰς τὸ πνεῦμα καὶ τῶν δύο, καὶ εἰς τῶν δύο τὰ χείλη...ἡ φρικίασις τῆς λέξεως ἡ ὁποία προφερομένη θὰ ἄλλαζετὴν ζωὴν δύο ὑπάρξεων!

Ἀλλὰ μία δύναμις ἀκατανίκητη εὑρέθη μέσα των...Τὸ χέρι τοῦ ἀνδρὸς ἐζήτησε τὸ χέρι τῆς γυναικός, τὸ μέτωπον τῆς γυναικὸς ἔγειρε ἐπάνω εἰς τὸ στῆθος τοῦ ἀνδρός...Ἡ Ζοζάννα ἠσθάνθη τὸν ἑαυτόν της νὰ στρεφογυρίζῃ μέσα εἰς τὸ μέγα ποτάμι τοῦ ἐνστίκτου, εἰς τὸ ῥεῦμα τῆς παγκοσμίας ζωῆς...Ἐφοβήθη ἀκόμη ὀλίγον...ἔπειτα ἀπὸ τὸν στρόβιλον τῶν σκέψεων καὶ τῶν σκοτεινῶν πόθων της ἀνέτειλε ἡ φεγγοβολοῦσα ἀνάμνησις ἑνὸς ὀνείρου· ὁ ἀνθισμένος κῆπος, οἱ μενεξέδες, ὁ Νοὲλ ἐπάνω εἰς τὸν πάγκον, ὁ ἐναγκαλισμὸς καὶ τὸ φίλημα...

—Ζοζάννα!

—Ὄχι!

—Ζοζάννα!...Κάμε μου τὸ χατῆρι...Κύτταξέ με!

Ὁ ἁμαξᾶς ἐστράφη κατὰ τὸ ἥμισυ:

—Ἐφθάσαμε!

—Ποῦ εἴμεθα;

—Στὸ Σερνέ. Θέλεις νὰ ἰδῇς τοὺς καταρράχτες; Εἶνε ἕνα μονοπάτι, δεξιὰ καθὼς πάει τὸ νερό...Ἔπειτα εἶν' ἕνας μῦλος κ' ἕνα ξενοδοχεῖο...Ἐγὼ θὰ πάω ἕως τὸ ξενοδοχεῖο...

—Ἂς κατεβοῦμε!

—Δὲν εἶνε φρόνιμο αὐτὸ ποῦ λές, Ζοζάννα ...Εἶσαι κουρασμένη...

Ἐκείνη δὲν τὸν ἀκούει, πηδᾷ κάτω ἐνῷ ὁ Νοὲλ δίδει διαταγὰς εἰς τὸν ἁμαξᾶν. Τρέχει ἀκολουθοῦσα τὸν κατάφορον τοῦ χειμάρρου ἀνάμεσα εἰς τὶς καστανιὲς καὶ τὶς βελανιδιές, λευκὴ μέσα εἰς τὸ γλαυκὸν ἡμίφως ποῦ σκεπάζει τοὺς κοντοὺς καὶ χονδροὺς κορμούς, τοὺς φαιοὺς βράχους. Τὰ χαμόδενδρα, τὰ χόρτα ἐπιβραδύνουν τὸ βῆμα της. Προχωρεῖ, ἀφίνουσα νὰ σύρεται τὸ φουστάνι της, μὲ τὰ χέρια τεταμένα, ὑψηλὴ, ἀκίνητη, ἀλύγιστη, σιωπηλή. Καὶ σταματᾷ, σὰν ἕνα περιστέρι ποὺ ξεκουράζεται, εἰς εὐρύχωρο κοίλωμα βράχου ὅπου εἶνε συσωρευμένα πεθαμένα φύλλα.

Ὁ Νοὲλ τὴν φθάνει. Βάζει τὰ χέρια ἐπάνω εἰς τὰ μάτια της: ἀναπνέει ἀργά, βαθιά!

Ὁ Νοὲλ τῆς λέγει:

—Τί ἔχεις;..Δὲν μὲ κυτάζεις πιά...Κύταξέ με. Μέσα στὰ μάτια! Πρέπει!...Θέλω νὰ μὲ κυτάξῃς, Ζοζάννα!

Τῆς πιάνει τὰ χέρια, τὴν κρατεῖ, ὡς γοητευμένην ὑπὸ τὸ βλέμμα του.

—Ὦ, φίλε μου...Κάμε μου τὴ χάρι... Πίστευσέ με...Ἔ...

[Ἀκολουθεῖ]

[Μετάφρ. Α. Κ.] MARCELLE TINAYRE

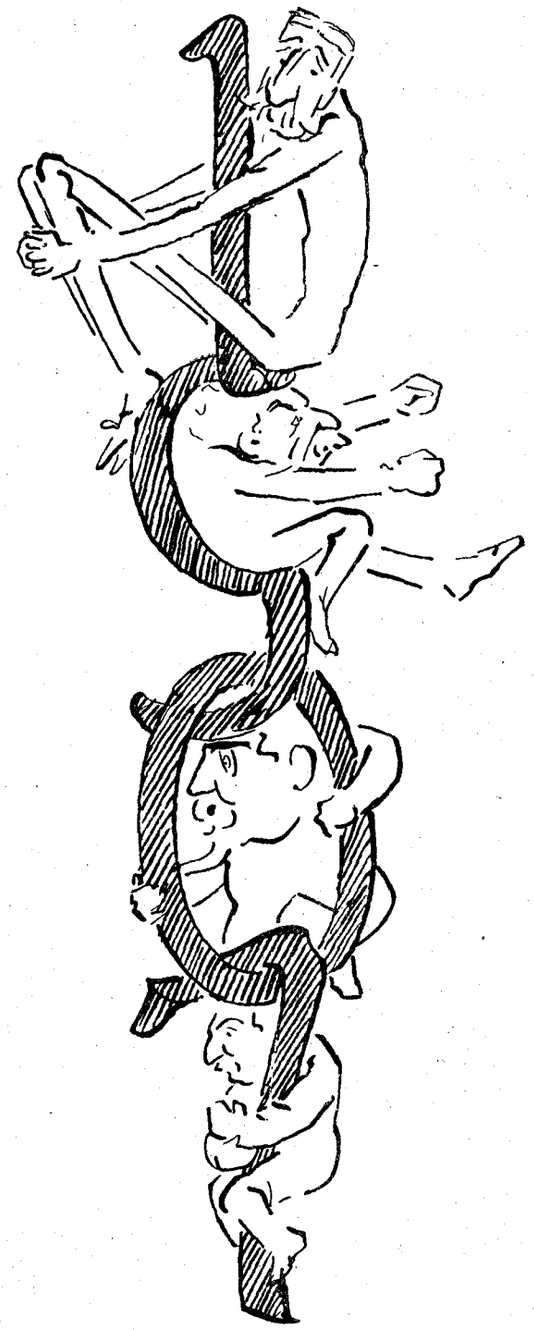

ΤΟ 1907 ΚΑΙ ΤΑ ΤΕΣΣΑΡΑ ΚΟΜΜΑΤΑ — ΥΠΟ Θ. ΑΝΝΙΝΟΥ

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

Ἡ φιλοσοφία τῶν δώρων

Ἀπ' ὅτου ἔπαυσα νὰ λαμβάνω δῶρα, ἄρχισα νὰ φιλοσοφῶ ἐπὶ τῶν δώρων. Ἔτσι ἀρχίζει κανένας νὰ φιλοσοφῇ δι' ὅλα τὰ πράγματα ποὺ χάνει, διὰ τὴν νεότητα, τὸν ἔρωτα, τὰ πλούτη καὶ πολλὰ ἄλλα ἀκόμη Ἀφ' ὅτου μάλιστα, ὄχι μόνον ἔπαυσα νὰ λαμβάνω, ἀλλ' εὑρέθηκα εἰς τὴν δυσάρεστον θέσιν καὶ νὰ δίνω, ἡ φιλοσοφία μου ἔγινε πικρὰ καὶ ἀπελπιστική, μὲ τακτικοὺς καὶ τυπικοὺς παροξυσμοὺς κατὰ τὰς «ἁγίας ταύτας ἡμέρας».

Δὲν ἠξεύρω καλὰ - καλὰ ποίαν χρησιμότητα ἔχει ἡ φιλοσοφία, πρὸ πολλοῦ μάλιστα ἄρχισα νἀμφιβάλλω διὰ κάθε χρησιμότητα. Ἐκεῖνο ὅμως ποὺ βλέπω εἶνε ὅτι ὅλος ὁ κόσμος τὴν θεωρεῖ ὡς εἶδος παρηγορητικοῦ ἐλιξιρίου. Ὅταν σᾶς συμβῇ ἕνα μεγάλον ἢ μικρὸν δυστύχημα, ὅλοι σᾶς συμβουλεύουν νὰ φιλοσοφήσετε Κ' ἔτσι φαίνεται ὅτι ὅλος ὁ κόσμος φιλοσοφεῖ καὶ ὅλος ὁ κόσμος παρηγορεῖται διὰ τὰ δεινά του, ὅταν δὲν ἔχῃ τίποτε καλύτερον νὰ κάμῃ.

Κ' ἐγὼ αὔριον, μοιράζων τὰ πτωχά μου δῶρα εἰς τοὺς διαφόρους ἀπαιτητὰς — μάθετε τώρα, ὅτι καὶ τὰ «Παναθήναια» ἔχουν τὴν ἀξίωσιν ἑνὸς ἄρθρου δωρεὰν κάθε πρωτοχρονιὰν — θὰ φιλοσοφῶ καὶ θὰ παρηγοροῦμαι. Πόσον ὅμως ἐπροτιμοῦσα τὴν ἐποχήν, ποὺ δὲν εἶχα ἀνάγκην τῆς φιλοσοφικῆς αὐτῆς παρηγορίας. Ἦτον ἡ ἐποχὴ ποὺ ἐλάμβανα κ' ἐγὼ δῶρα. Καί, ἂν ἐνθυμοῦμαι καλά, τὰ πρῶτα μου δῶρα μοῦ ἔφθαναν ἀπὸ τὸν οὐρανὸν καὶ ἦτο διπλῆ ἡ εὐχαρίστησις, διότι δὲν εἶχα κανένα νὰ εὐχαριστήσω. Ὁ Ἅγιος Νικόλαος κατέβαινε κρυφὰ ἀπὸ τὰ οὐράνια, ἐπερίμενε τὴν ὥραν ποὺ κοιμοῦμαι — πόσες φορὲς τὸν παρεφύλαξα χωρὶς νὰ τὸν συλλάβω — καὶ μοῦ ἔβαζε τὰ δῶρα του μέσα εἰς τὰ παπούτσια μου. Ἀλλὰ τί εἶνε ἡ πίστις; Μόλις ἄρχισα νὰ τὴν χάνω καὶ νὰ ὑποπτεύωμαι τὸν καλὸν ἅγιον, ὁ ἅγιος ἐθύμωσε καὶ ἔκτοτε τὰ παπούτσια μου ἔμειναν κενὰ καὶ ἀπαρηγόρητα. Ὁπωσδήποτε εὗρῆκα τρόπον νὰ παρηγορηθῶ. Τὸν καιρὸν ἐκεῖνον ὑπῆρχαν ἀκόμη καλοὶ ἄνθρωποι εἰς τὸν κόσμον καὶ ὁ ἅγιος εὗρῆκε τοὺς ἀντικαταστάτας του. Βαθμηδὸν οἱ καλοὶ ἄνθρωποι ἐχάθηκαν, τὰ δῶρα ἔσβυσαν κ' ἐγὼ ἄρχισα νὰ δίνω δῶρα καὶ νὰ φιλοσοφῶ. Αὐτὴ εἶνε ἡ ζωή.

Μὴ νομίζετε ὅμως ὅτι κάθε κακὸ δὲν ἔχει καὶ τὸ καλό του μαζί. Δὲν εἶνε βέβαια τώρα ἡ στιγμὴ νὰ παραπλανηθῇ κανεὶς εἰς τὰ μυστήρια τῆς οἰκονομικῆς καὶ αἰσθηματικῆς συναλλαγῆς, διὰ τὴν ὁποίαν ἕνας Γάλλος φιλόσοφος ἀφιέρωσε τελευταῖα μίαν ἀξιοσπούδαστην μελέτην. Ἐκεῖνο ὅμως ποὺ παρατηρῶ ἐγὼ καὶ τὸ ὁποῖον μοῦ κάμνει εὐχαρίστησιν, εἶνε πόσον οἱ ἄνθρωποι — μία μεγάλη τάξις ἀνθρώπων ὁπωσδήποτε — εἶνε καλοὶ καὶ πρόθυμοι μαζί μου τὰς τελευταίας αὐτὰς ἡμέρας. Εἶνε στιγμαὶ ποὺ νομίζω ὅτι ὁ κόσμος ἄλλαξεν ὄψιν καὶ ὅτι κάποια ἀγγελικὴ χάρις ἐπεφοίτησεν εἰς τοὺς σκληροτραχήλους ἀνθρώπους. Γυρίζω τριγύρω μου καὶ βλέπω πρόσωπα γελαστά, κινήματα, προθυμίας, χειρονομίας ὑποχρεωτικάς, βλέμματα ἀφοσιώσεως καὶ ἀγάπης. Ποτὲ δὲν εἶδα, ὅλον τὸν χρόνον, τόσον καλοὺς καὶ προθύμους ἀνθρώπους τριγύρω μου. Θὰ μοῦ πῆτε ὅτι ὅλη αὐτὴ ἡ καλοσύνη πρόκειται νὰ πληρωθῇ πολὺ σύντομα. Ἀλλ' αὐτὸ δὲν σημαίνει τίποτε. Πόσα πράγματα δὲν ἀγοράζομεν καὶ δὲν τὰ καλοπληρώνομεν, χωρὶς δι' αὐτὸ νὰ παύσουν νὰ μᾶς κάμνουν εὐχαρίστησιν. Διατί νὰ μὴν ἀγοράζωμεν καὶ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν φιλοφροσύνην καὶ τὴν περιποίησιν, ὅταν μάλιστα τὴν εὑρίσκομεν τόσον φθηνὰ συνήθως. Μήπως δὲν ἀγοράζομεν ὅλα τὰ πράγματα εἰς τὸν κόσμον; Ἢ μήπως νομίζετε ὅτι τὰ ὡραιότερα αἰσθήματα, τὰς ἀϋλοτέρας ἀφοσιώσεις, τὰς πλέον ἰδανικὰς συμπαθείας, ποὺ ἀπαντᾶτε εἰς τὴν ζωήν σας, τὰς εὑρίσκετε δωρεάν; Σᾶς βεβαιόνω ὅτι τὰς πληρώνετε, χωρὶς νὰ τὸ καταλάβετε. Καὶ κάποτε τὰς ἀκριβοπληρώνετε Κανένας δὲν χαρίζει τίποτε εἰς τὸν ἄλλον. Ἐκεῖ ποῦ δὲν ὑπάρχει οἰκονομικὴ συναλλαγή, ὑπάρχει αἰσθηματικὴ συναλλαγή, καθ' ὅλους τοὺς νόμους τοῦ ἐμπορίου. Do ut des. Καὶ σᾶς βεβαιόνω ὅτι εἰς τὸ αἰσθηματικὸν ἐμπόριον εἰμπορεῖ κανένας νὰ χρεωκοπήσῃ ἄλλο τόσον, ὅπως καὶ εἰς τὸ χρηματικὸν καὶ τρισχειρότερα ἀκόμα.

Καὶ ἔχω ἕνα πρόσφατον σκληρὸν πείραμα, διὰ νὰ σᾶς τὸ ἀποδείξω, ἕνα πείραμα ποὺ μοῦ ἀρέσει νὰ ἐπαναλαμβάνω. Ἐγνώρισα τελευταίως μίαν μητέρα, τῆς ὁποίας ἡ μεγαλυτέρα εὐτυχία ἦτο ἡ τρελλὴ ἀγάπη ποὺ τῆς εἶχε τὸ μονάκριβο κοριτσάκι της. Ἐπροσπάθησα νὰ τὴν πείσω — τί χαιρεκακία! — ὅτι τὸ μικρὸν πλᾶσμα ἀγαπᾷ πολλὰ ἄλλα πράγματα καλύτερα ἀπὸ τὴν μητέρα του. Ἡ μαμᾶ μοῦ ἔρριψε ἕνα θηριώδες βλέμμα. Κ' ἐγὼ μὲ τὴν πειραματικήν μου μανίαν, προέβην ἀμέσως εἰς τὸ σκληρὸν πείραμα. Ἐσκυψα πρὸς τὸν μικρὸν ἄγγελον, τὸν ὁποῖον δὲν εἶχε διαφθείρει ἀκόμα ἡ κακία τοῦ κόσμου, καὶ τὸν ἐρώτησα: «Πές μου, παιδάκι μου. Τί ἀγαπᾷς καλύτερα; Τὸ λουκοῦμι ἢ τὴ μαμά σου»; Τὸ ἀθῶον πλᾶσμα ἐσκέφθη ὀλίγα δευτερόλεπτα — σᾶς βεβαιόνω ὅτι ἐσκέφθη — καὶ μοῦ ἀπήντησε μὲ σταθερὰν γνώμην: «Τὸ λουκοῦμι». Εἶδα πολλοὺς χρεωκοπημένους εἰς τὸν κόσμον καὶ τοὺς ἐλυπήθηκα. Σᾶς βεβαιόνω ἐν τούτοις ὅτι τραγικώτερον θέαμα ἀπὸ τὴν χρεωκοπημένην μητέρα δὲν εἶδα ποτέ μου. Ἐπροσπάθησα νὰ τὴν παρηγορήσω: «Φιλοσοφήσατε, κυρία μου, τῆς εἶπα. Ἔτσι εἶνε ὁ κόσμος. Σήμερον ἡ κόρη σας ἀγαπᾷ καλύτερα τὸ λουκοῦμι ἀπὸ σᾶς. Αὔριον θἀγαπήσῃ καλύτερα καὶ ἀπὸ σᾶς καὶ ἀπὸ τὸ λουκοῦμι, τὸν ἄνδρα της». Ἡ κυρία ἐφιλοσόφησε κ' ἐπαρηγορήθη.

Ἂς φιλοσοφήσωμεν κ' ἐμεῖς διὰ τὰ κακὰ τῶν ἁγίων αὐτῶν ἡμερῶν. Καὶ ἂς ἀπολαύσωμεν, χωρὶς πεζοὺς ὑπολογισμούς, τὰ χαμόγελα, τὰς προθυμίας, τὰς ἀφοσιώσεις, τὰς εὐχὰς καὶ τὰ φιλήματα ποὺ μᾶς τριγυρίζουν. Τὸ ὅτι θὰ μᾶς παρουσιασθῇ αὔριον ὁ λογαριασμὸς δὲν σημαίνει καὶ πολύ. Ἐπὶ τέλους πληρώνομεν τόσους λογαριασμοὺς διὰ πράγματα πεζώτερα καὶ ἀσχημότερα.

Π. Νβ.

ΘΕΑΤΡΟΝ

Βασιλικὸν Θέατρον*: *Οἱ Ἐπαρχιῶται, κωμῳδία εἰς πράξεις τρεῖς, βραβευθεῖσα ἐν τῷ Λασσανείῳ δραματικῷ ἀγῶνι, ὑπὸ Μιχ. Ζώρα.

Τὸ Βασιλικὸν Θέατρον τοῦ κ. Βλάχου δὲν μᾶς εἶχε δώσει ὡς τώρα παρὰ μεταφράσεις: Τὸν «Χρηματιστὴν» (Les affaires sont les affaires), τὰς «Δύο Κυρίας», δὲν ἐνθυμοῦμαι τί ἄλλο παρόμοιον, καὶ τὴν «Ἠλέκτραν» τοῦ Σοφοκλέους *ἐξελληνισθεῖσαν* ὑπὸ τοῦ κ. Βουτυρᾶ. Οἱ «Ἐπαρχιῶται» τοῦ δαφνοστεφοῦς κ. Ζώρα εἶνε τὸ πρῶτον ἑλληνικὸν ἔργον, τὸ ὁποῖον ἐγκολποῦται, καὶ περιθάλπει, καὶ ἐπαινεῖ μάλιστα, ἡ νέα *δύσκολος* διεύθυνσις τοῦ Βασιλικοῦ. Καὶ θὰ ἐπιμείνωμεν ὀλίγον εἰς τὸ ἔργον αὐτό, — μολονότι, αὐτὸ καθ' ἑαυτό, δὲν θὰ ἦτο ἄξιον οὔτε ἁπλῆς μνείας, — πρῶτον διότι ἐπαίχθη εἰς τὸ ἐπισημότερον τῶν ἑλληνικῶν θεάτρων, δεύτερον διότι ἐβραβεύθη εἰς τὸν Λασσάνειον, καὶ τρίτον διότι εἶνε καθαυτὸ ὁ *ἀλγεβρικὸς τύπος* τῶν ἔργων, τὰ ὁποῖα ἐδῶ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀξιοῦνται τῶν δύο τούτων τιμῶν.

Δὲν εἶχα ἰδῇ ἄλλο ἔργον τοῦ κ. Ζώρα, τὸν ὁποῖον μόνον ἐξ ἀκοῆς καὶ φήμης γνωρίζω. Ἐν τούτοις, ἀπὸ τὴν ὑπόθεσιν τῶν «Ἐπαρχιωτῶν» τὴν ὁποίαν ἐδιάβασα εἰς τὰς ἐφημερίδας, ἀπὸ τοὺς ἐπαίνους τοῦ κ. Βλάχου, τοὺς ὁποίους εἶχα τὴν εὐτυχίαν νἀκούσω ἀπὸ τὸ στόμα του, ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τῆς παραστάσεως, καὶ προπάντων ἀπὸ τὸ γεγονὸς τῆς βραβεύσεως, ἱκανὸν νὰ δικαιολογήσῃ κάθε δυσπιστίαν, ὁμολογῶ ὅτι ἐπήγαινα εἰς τὸ θέατρον προκατειλημμένος. Ἀλλὰ φαντάζομαι, ὅτι καὶ μὲ τὰς καλλιτέρας διαθέσεις ἂν ἐπήγαινα, θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ εὕρω κάτι καλὸν ἢ ἀνεκτόν, εἰς μίαν κωμῳδίαν τόσον ἀνιαράν, τόσον χαμηλὴν καὶ τόσον ἀσήμαντον. Τὸ μόνον δὲ ποὺ ηὗρα, καὶ ποὺ κάτι ἀξίζει μὰ τὴν ἀλήθειαν, εἶνε ὅτι ἡ κωμῳδία αὐτὴ μὲ τοὺς ἰάμβους της, τοὺς ψευδεῖς καὶ συνθηματικούς της τύπους, τὴν κοινοτάτην της πλοκήν, τὰ τετριμμένα της ἀστεῖα, τὴν δῆθεν τοπικήν της χροιὰν καὶ τὸ παλαιωμένον της *καλοῦπι*, ἀποτελεῖ τὸ ὑπόδειγμα τῶν θεατρικῶν ἔργων, τὰ ὁποῖα ἀρέσουν σήμερον εἰς τὴν κατ' ὄνομα ἀνεπτυγμένην τάξιν, τὴν ἀντιπροσωπευομένην ἀπὸ τοὺς κριτὰς τῶν ἐπισήμων διαγωνισμῶν. Καὶ ὡς τοιαύτη ἄξιζε νὰ μείνῃ εἰς τὴν ἱστορίαν. Θὰ ἦτο *δοκουμέντον* πολύτιμον. Θἀρκοῦσεν αὐτὴ καὶ μόνη διὰ νὰ γνωρίζουν οἱ ἀπόγονοί μας τί εἴδους ἔργα ἐβραβεύαμεν κ' ἐχειροκροτούσαμεν εἰς τὸ θέατρον ἀρχομένου τοῦ Κ' αἰῶνος, καὶ νὰ σχηματίζουν πλήρη περὶ τῆς καλαισθησίας καὶ τῆς μορφώσεώς μας ἰδέαν. Δι' αὐτὸ εἶπα εἰς τὴν ἀρχὴν ὅτι οἱ «Ἐπαρχιῶται» εἶνε ἀλγεβρικὸς τύπος. Κάθε ἄλλο ἔργον, τὸ ὁποῖον ἔτυχεν εἰς τὰς ἡμέρας μας τῆς αὐτῆς ἐπισήμου ἐπιτυχίας, ἐμπεριέχεται κατ' οὐσίαν μέσα εἰς τοὺς «Ἐπαρχιώτας». Εἶνε τὸ ἀποστάλαγμα τῆς σχολαστικότητος, τῆς πεζότητος, τῆς βαναυσότητος καὶ τῆς σάχλας τῆς ἐποχῆς μας. Καὶ εἶνε ἀκόμη ὁ *μέσος ὅρος* καθ' ὅλην τὴν σημασίαν τῆς λέξεως. Τὸ ὕψος, εἰς τὸ ὁποῖον στέκεται σήμερον, εἶνε εἰς μεταίχμιον, ὅπου δὲν εἰμπορεῖ νὰ σταθῇ κανεὶς παρὰ μὲ ἰσορροπίαν ἀκροβατικήν. Ὀλίγον, μὰ τόσο δὰ ὀλίγον καλλιτέρα ἂν ἦτο ἡ κωμῳδία αὐτή, οἱ κριταὶ τοῦ Λασσανείου δὲν θὰ τὴν ἐβράβευαν, διότι ἕως ἐκεῖ ἀκριβῶς φθάνει ἡ καλαισθησία των. Καὶ ὀλίγον ἂν ἦτο χειροτέρα, μὰ τόσον δὰ ὀλίγον, τὸ κοινὸν θὰ ἤρχιζε νὰ ὑποπτεύεται τὴν ποιότητά της καὶ ἴσως εἰς τὸ τέλος θὰ τὴν ἀπεδοκίμαζε.

Ἂς ἀρχίσωμεν ἀπὸ τὸν τίτλον. Καὶ αὐτὸς ἀκόμη εἶνε ψεύτικος, ἀταίριαστος, καὶ μαρτυρεῖ ὅτι κεντρικὴν ἰδέαν δὲν εἶχεν ὁ συγγραφεύς. Οἱ «Ἐπαρχιῶται» αὐτοὶ ποὺ ἔρχονται εἰς τὴν πρωτεύουσαν, δὲν φαίνεται τῳόντι νὰ εἶνε εἰς τὴν κωμῳδίαν τὸ γνησίως κωμικὸν πρόσωπον ποὺ σατυρίζεται δικαίως καὶ γελοιοποιεῖται, ἢ καὶ τιμωρεῖται διὰ μίαν του κακίαν, ἐλάττωμα, πάθος ἢ ἀδυναμίαν. Ἀπεναντίας οἱ πρωτευουσιάνοι παρουσιάζονται ἐδῶ ὡς κατεργαραῖοι, προικοθῆραι, φιλοχρήματοι, ἅρπαγες καὶ ἀπατεῶνες. Αὐτοὶ στήνουν παγίδας εἰς τοὺς ἀνυπόπτους ἐπαρχιώτας. αὐτοὶ τὴν παθαίνουν εἰς τὸ τέλος, καὶ διὰ τοῦτο τὸ ἔργον, ἂν ἦτο ἔργον μὲ κάποιαν ἰδέαν, ἔπρεπε νὰ ὀνομάζεται «Οἱ πρωτευουσιάνοι». Ἀλλ' ὁ συγγραφεὺς δὲν ἤθελεν ἴσως νὰ ζωγραφίσῃ τοὺς πρωτευουσιάνους· ἤθελεν ἁπλῶς νὰ δείξῃ τί παθαίνουν οἱ ἀγαθοὶ ἐπαρχιῶται ὅταν ἔρχωνται εἰς τὴν πονηρὰν πρωτεύουσαν, κατὰ μίμησιν σειρᾶς ὁμοίων κωμῳδιῶν τοῦ γαλλικοῦ καὶ ἰταλικοῦ θεάτρου. Τότε λοιπὸν ἂς ἔγραφεν «Ἐπαρχιῶται εἰς τὰς Ἀθήνας». Ἡ γενικότης τοῦ τίτλου «Ἐπαρχιῶται» ἄλλα ὑπόσχεται, καὶ ἄλλο πρᾶγμα εἶνε ἡ κωμῳδία.

Ἂς εἶνε· ἡ ὑπόθεσις θὰ μᾶς δείξῃ ὅτι γυρεύουμε ψύλλους 'ς τἄχερα. Καὶ ἰδοὺ ἡ ὑπόθεσις: Ὁ Μπατέστος Τουρβᾶς, χωρικὸς ἀπὸ τὴν Τῆνον, πλουτήσας ἔξαφνα ἀπὸ κληρονομίαν, ἔρχεται οἰκογενειακῶς εἰς τὰς Ἀθήνας διὰ νὰ τοποθετήσῃ τὰ χρήματά του. Ἠμποροῦσε βέβαια νὰ ἦτο καὶ χῆρος· ἀλλ' ἔχει ἀκόμη τὴν Ἐλέγκω του, μολονότι εἰς τὴν κωμῳδίαν δὲν χρησιμεύει καθόλου. Ἡ κόρη των ὅμως, ἡ Κατίνα, χρησιμεύει πολύ, εἶνε ἀπαραίτητος. Διότι τὴν ἀγάπην της καὶ τὴν χεῖρα της διαμφισβητοῦν δύο: κάποιος Θάνος Κρέπας, μικροϋπάλληλος κατάχρεως καὶ γυιὸς βαρκάρη ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ, ὁ ὁποῖος περνᾷ ὡς πρῶτος γραμματεὺς τοῦ Ἐλεγκτικοῦ καὶ ὡς στενώτατος φίλος τοῦ ὑπουργοῦ· καὶ κάποιος Κάλαμος, ἑλληνοδιδάσκαλος, ἀνόητος καὶ ἐρωτευμένος... εἰς γλῶσσαν ἀττικήν, ὁ ὁποῖος εἰς τὸ τέλος διορίζεται σχολάρχης εἰς τὴν Τῆνον. Ἔτσι ἡ κωμῳδία πλέκεται καὶ ὁπωσδήποτε κινεῖται. Διότι ἡ Κατίνα προτιμᾷ τὸν κατεργάρην Θάνον. Διότι ὁ ἐλλόγιμος κ Κάλαμος τῆς στέλνει μὲ τὸ γκαρσόνι τοῦ Ξενοδοχείου «Ἀστραπὴ» (ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἀθηνᾶς, ὅπου κατέλυσαν οἱ ἐπαρχιῶται) ἐρωτικὴν ἐπιστολήν, τὴν ὁποίαν ἡ Κατίνα ἀποδίδει εἰς τὸν Θάνον καὶ γίνεται ἡ ἀναπόφευκτος παρεξήγησις. Τέλος, διότι τὸ ποιὸν τῶν μνηστήρων ἀποκαλύπτεται γρήγορα, καὶ ὁ μὲν Θάνος ἐκδιώκεται ὅπως τοῦ ἀξίζει, ὁ δὲ γελοῖος Σχολάρχης παίρνει τὴν Κατίναν μὲ 100 χιλιάδες προῖκα, ὅπως δὲν τοῦ ἀξίζει. Ἀλλ' ἡ ἀποκάλυψις τοῦ ποιοῦ τῶν μνηστήρων ὀφείλεται εἰς ἕνα ἀθηναϊκὸν σπίτι ... σεισμόπληκτον κ' ἑτοιμόρροπον, τὸ ὁποῖον ὁ Μπατέστος ἑτοιμάζετο νἀγοράσῃ. Καὶ θὰ τὸ ἀγόραζε διὰ νὰ τὸ δώσῃ προῖκα εἰς τὴν κόρην του, ἂν ὁ ὑποψήφιος γαμβρός του Θάνος, ὁ ὁποῖος ἤξευρε τὴν βρωμοδουλειάν, δὲν ἄνοιγε τὰ μάτια τοῦ μέλλοντος πενθεροῦ, παρουσιάζων εἰς αὐτὸν τὸ φύλλον τῆς «Ἀκροπόλεως» ὅπου ἀνεγράφετο ἡ εἴδησις, ὅτι τὸ σεισμόπληκτον σπίτι ἐπρόκειτο νὰ κατεδαφισθῇ!

Τώρα, πῶς ὁ συγγραφεὺς κατώρθωσε νἀνακαλύψῃ «σεισμόπληκτα» σπίτια εἰς τὴν ὁδὸν Ἀγχέσμου καὶ νὰ στηρίξῃ εἰς τὴν λεπτομέρειαν αὐτὴν τὴν λύσιν μιᾶς κωμῳδίας τάχα *ἠθογραφικῆς*· καὶ πῶς ἀκόμη ἐφαντάσθη ὅτι μόνον ἀπὸ τὴν ἐφημερίδα ἠμποροῦσε νὰ τὸ μάθῃ ὁ ἀγοραστής, ὁ ὁποῖος βέβαια εἶχεν ἰδῇ τὸ σπίτι, αὐτὰ δι' ἐμὲ εἶνε μυστήριον. Ἐκτὸς ἂν γίνωνται εἰς τὰς Ἀθήνας μεγάλοι σεισμοί, ποὺ ἔχουν τὴν ἰδιότητα νὰ μὴ τοὺς αἰσθάνεται κανεὶς καὶ νὰ μὴ προξενοῦν εἰς τὰ σπίτια παρὰ ρήγματα ἐσωτερικὰ καὶ ἀόρατα!

Δὲν εἶνε ὁλωσδιόλου περιττὸν νὰ εἰσέλθω καὶ εἰς ἄλλας λεπτομερείας; Διότι τί νὰ εἰπῇ κανεὶς διὰ τὸν τύπον τοῦ τηνιακοῦ, φρονίμου καὶ λογικωτάτου ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος, διὰ νὰ γίνῃ κωμικός, διατηρεῖ τὴν νησιώτικην προφορὰν καὶ ὑποφέρει διαρκῶς ἀπὸ πονόδοντον· ἢ διὰ τὸν τύπον τῆς σαραντάρας γεροντοκόρης μὲ τὰ νεανικὰ φορέματα καὶ αἰσθήματα, τὸν τόσον ἐξηντλημένον· ἢ τὸν ἀκόμη πλέον τετριμμένον τύπον τοῦ αὐθάδους γκαρσονιοῦ, καὶ προπάντων τοῦ ἀττικῶς ἐρωτευμένου δασκάλου! Καμμία πρωτοτυπία, ἡ ἐλαχίστη, οὔτε εἰς τοὺς τύπους οὔτε εἰς τὰ ἐπεισόδια. Ἐκτὸς ἂν θεωρήσωμεν ὡς πρωτότυπον τὸ ἐπεισόδιον ἐκεῖνο τῶν μαγικῶν τοῦ Ρήγα, τοῦ γκαρσονιοῦ, ποὺ κατορθώνει νὰ πάρῃ δύο τρίχας τοῦ δασκάλου καὶ δύο τρίχας τῆς Κατίνας, καὶ νὰ τὰς κάψῃ μαζί, διὰ νὰ τοὺς κάμῃ τάχα νὰ παρθοῦν, — τὸ ὁ-

ποῖον παρὰ τρίχα νὰ κινήσῃ καὶ τὴν ἀηδίαν τοῦ κόσμου! Καὶ ἀκόμη καμμία ἀλήθεια, καμμία πνοὴ ζωῆς, οὔτε ἡ ἀσθενεστάτη. Ἡ ἀθηναϊκὴ ἠθογραφία φαίνεται καμωμένη ἀπὸ ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος δὲν ἐγνώρισε ποτὲ του τὰς Ἀθήνας· ἡ δὲ ψυχολογία τῶν ἀνθρώπων εἶνε ἔργον συγγραφέως, ὁ ὁποῖος μόνον τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν δὲν γνωρίζει.

Ἀλλὰ τί γνωρίζει λοιπὸν ὁ κ. Ζώρας διὰ νὰ κατορθώσῃ νὰ γράφῃ, νὰ ρέσῃ καὶ νὰ βραβεύεται; Ἁπλούστατα γνωρίζει νὰ κάμνῃ ἰάμβους, νὰ ἐπαναλαμβάνῃ τὰς κοινὰς εὐφυολογίας καὶ τὰς γνωστὰς κωμικὰς *θέσεις*, καὶ νὰ κατασκευάζῃ μὲ ἀνδρείκελα ἕνα σύνολον διὰ τὴν σκηνὴν ἐντελῶς ἄψυχον, ἀλλ' ὑπὸ θεατρικὴν ἔποψιν οἰκονομημένον ὑποφερτά. Τίποτε ἄλλο.

Ἐντρέπομαι τώρα νὰ εἴπω, ὅτι τὸ ἔργον αὐτὸ ἐχειροκροτήθη θερμότατα ἀπὸ τὸ πολυάριθμον καὶ ἐκλεκτότατον κοινὸν τῶν πρώτων παραστάσεων τοῦ Βασιλικοῦ· καὶ αἰσχύνομαι νὰ προσθέσω, ὅτι ὁ σεβαστός μου φίλος κ. Βλάχος τὸ ἐξέλεξε πρὸς παράστασιν, διότι, κατὰ τὴν ἰδέαν του, εἶνε ἀπὸ τὰ ὀλίγα ἑλληνικὰ ἔργα, ποῦ παρουσιάζουν τύπους *ρωμαϊϊκους*. Ὅταν συλλογισθῇ κανεὶς ὅτι διὰ νὰ εἶνε ἕνας τύπος ρωμαϊϊκος πρέπει πρῶτα πρῶτα νὰ εἶνε ἀνθρώπινος, ἐνῷ τοὺς «Ἐπαρχιώτας» ἀποτελοῦν μόνον ἀνδρείκελα ἄψυχα, εἰμπορεῖ νὰ τοῦ ἔλθῃ καὶ νὰ κλάψῃ... Ἐγὼ ὅμως ἐπροτίμησα νὰ γελάσω. Κ' ἐγελοῦσα μὲ τὴν καρδιά μου ἐκεῖνο τὸ βράδυ καὶ μὲ τοὺς Λασσανείους, καὶ μὲ τὰ Βασιλικὰ Θέατρα, καὶ μὲ τοὺς δυσκόλους Διευθυντάς, καὶ μὲ τὸ δύσκολον ἀθηναϊκὸν κοινόν, καὶ μὲ ὅλα, — ἐκτὸς τῶν ἠθοποιῶν, οἱ ὁποῖοι ἔπαιξαν τρόντι εὐσυνείδητα, διότι καὶ αὐτοὶ μόνον τέτοια ἔργα ἐννοοῦν, καὶ τὰ παίζουν ὁμολογουμένως «κατὰ τὸ ***πνεῦμα*** τοῦ συγγραφέως».

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

Υ. Γ. Διὰ τὴν «Βασίλισαν Σαββᾶ» τοῦ κ Τσοκοπούλου, μονόπρακτον δρᾶμα, τὸ ὁποῖον ἔπαιξε κατ' αὐτὰς εἰς τὸν «Παρνασὸν» ὁ κ. Βονασέρας, θὰ γράψωμεν εἰς τὸ προσεχές.

Γρ. Ξ.

ΞΕΝΟΙ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΣΤΑΙ

Φιλέας Λεμπὲγκ — **Philéas Lebesgue** —

Ὁ ὅρος τοῦ *νεοελληνιστοῦ* θὰ ἦτο ἴσως ἡ κυριολεξία διὰ τοὺς ὀλίγους εὐγενεῖς ξένους, ποῦ καταγίνονται, ὡς κριτικοί ἢ μεταφρασταί, μὲ τὴν νεοελληνικὴν λογοτεχνίαν, παρὰ διὰ τοὺς ποιητάς, ποὺ ἀπεκλήθησαν ἔτσι διὰ τὴν ἑλληνικὴν των τέχνην, τὸν Ἄγγλον Keats π. χ. καὶ ἄλλους. Λύτοὶ προσφυέστερα ἴσως θὰ εἰμποροῦσαν νὰ ὀνομασθοῦν *νεοελληνικοί*. Ὁπωσδήποτε ὁ τίτλος εἶνε δευτερευούσης σημασίας· ὅπως καὶ ἂν ὀνομασθοῦν, τὸ γεγονὸς εἶνε, ὅτι ὀλίγοι ἄνθρωποι, μὲ τὰς συνεχεῖς καὶ φωτισμένας ἐργασίας των ἐπὶ τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας, κατώρθωσαν νὰ κινήσουν, ἂν ὄχι τὴν προσοχήν, τοὐλάχιστον τὴν περιέργειαν τοῦ εὐρωπαϊκοῦ κοινοῦ διὰ κάτι τι ποὺ ἐθεωρεῖτο ἀνύπαρκτον εἰς τὴν τωρινὴν Ἑλλάδα. Ὁ Ἀνατὸλ Φράνς, γράφων πρὸς τὸν ἀγαπητόν φίλον μου κ. Νικολὰ Σεγκύρ, τὸν ποτὲ κ. Ἐπισκοπόπουλον, ἐσημείωνεν μίαν ἐντύπωσιν ἀπὸ τὸν Ἑλλάδα πικρότατα εἰρωνικήν: «Je n'ai vu que des marbres, des ombres et . . . vous». Ὁ μέγας εἰρωνιστὴς ἐκτὸς τῶν μαρμάρων καὶ τῶν σκιῶν δὲν εἶχε ἰδεῖ τίποτε ἄλλο εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὸν κ. Σεγκύρ, τὸν ποτὲ κ. Ἐπισκοπόπουλον. Οἱ ἄλλοι ξένοι ποὺ ἐπέρασαν βιαστικοὶ δὲν θὰ εἶδαν ἴσως οὔτε αὐτόν.

Φιλέας Λεμπὲγκ

Ἑπομένως οἱ ὀλίγοι νεοελληνισταί, ποὺ ἔστρεψαν τὴν προσοχὴν των πρὸς τὸν πνευματικὸν παραγωγὸν τῆς τωρινῆς Ἑλλάδος — ἕνας Λεμπὲγκ διὰ τὴν Γαλλίαν, ἕνας Δίτεριχ διὰ τὴν Γερμανίαν, ἕνας Τσιρτῖτι διὰ τὴν Ἰταλίαν, ὁ ἰδικός μας Λυκιαρδόπουλος διὰ τὴν Ρωσσίαν — προσφέρουν σημαντικὴν ἐθνικὴν ὑπηρεσίαν εἰς ἕνα τόπον, ποὺ δὲν θὰ ἤθελε νὰ περνᾷ πάντα καὶ μόνον ὡς νεκρόπολις τῶν μαρμάρων, τῶν σκιῶν καὶ τοῦ φίλου μου κ. Σεγκύρ, τοῦ ποτὲ κ. Ν. Ἐπισκοποπούλου.

* * *

Ὁ κ. Φιλέας Λεμπὲγκ εἶνε ἀπὸ τοὺς παλαιοτέρους φίλους τῶν νεοελληνικῶν γραμμάτων. Πρὸ δεκαετίας σχεδόν, εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς «Τέχνης», εἶχα τὴν εὐχαρίστησιν νὰ σχετισθῶ μαζί του δι' ἀλληλογραφίας. Ὁ κ. Λεμπὲγκ, ὁ ὁποῖος δὲν ἐπεσκέφθη ποτὲ τὴν Ἑλλάδα καὶ ὁ ὁποῖος δὲν ἀφῆκεν ἴσως ποτὲ τὴν ἐρατεινήν του ἐξοχὴν τῆς Neuville-Vault, ὅπου μέσα εἰς τοὺς κόλπους τῆς οἰκογενείας του καὶ τῆς φύσεως, μὲ τᾶροτρά του, τὴν θεριστικήν του μηχανήν, τὰ βιβλία του καὶ τὴν ἔμπνευσίν του, ζῇ ζωὴν ἀγρότου καὶ ζωὴν ποιητοῦ, — ὅπως τὸν εἶδεν ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας λογίους ὁ Λάμπρος Πορφύρας, — κατώρθωσε μόνος του, μαζὶ μὲ ἄλλας δέκα νεοευρωπαϊκὰς γλώσσας, νὰ ἐκμάθῃ καὶ . . . τὰς νεοελληνικάς. Ἕνα κατόρθωμα διὰ ξένον. Ὁ κ. Λεμπέγκ, ὁ ὁποῖος ἐχρονογράφει τότε τὴν πορτογαλλικὴν λογοτεχνίαν εἰς τὸν «Γαλάτην Ἑρμῆν», ἤρχισε νὰ ἐνδιαφέρεται διὰ τὰ νεοελληνικὰ γράμματα. Ἤμουν ὁ πρῶτος ποὺ τοῦ ἔστειλα ἑλληνικὰ βιβλία, τὰ «Εἴδωλα» τοῦ Ροΐδη, μερικὰς ἐκδόσεις τοῦ ἔτους ἐκείνου καὶ δὲν ἐνθυμοῦμαι τί ἄλλο. Ἔκτοτε, μὲ ἀραιὰς διακοπάς, εἶχα τὴν εὐχαρίστησιν νὰ εὑρίσκωμαι εἰς εὐάρεστον ἐπικοινωνίαν μὲ τὸν εὐγενῆ Γάλλον καὶ νὰ θαυμάζω τὴν ταχύτητα καὶ τὴν ὀξυδέρκειαν, μὲ τὴν ὁποίαν ἤρχισε νὰ προσοικειώνεται, ὅσον εἶνε δυνατὸν δι' ἕνα ξένον, τὰ γλωσσικὰ καὶ λογοτεχνικά μας ζητήματα. Μετ' ὀλίγον ὁ εὐγενήςμου φίλος μοῦ ἐζήτησεν ἑλληνικὰς ἐπιστολὰς καὶ ἔκτοτε ἐξακολούθησα νὰ τοῦ γράφω ἑλληνικά. Ἀπὸ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον ὁ κ. Λεμπὲγκ δὲν ἔπαυσε δημοσιεύων εἰς γαλλικὰς ἐπιθεωρήσεις καὶ ἐφημερίδας μεταφράσεις καὶ ἀναλύσεις νεοελληνικῶν ἔργων καὶ παρουσιάζων εἰς τὸ γαλλικὸν δημόσιον τοὺς νέους Ἕλληνας λογοτέχνας. Ὁ «Γαλάτης Ἑρμῆς», ὁ ὁποῖος εἰς τὴν πλουσίαν του διεθνῆ ἐπιθεώρησιν προσέθεσε τελευταίως, καὶ τακτικὴν στήλην «Νεοελληνικῶν Γραμμάτων» δὲν εἰμποροῦσε νὰ εὕρῃ καταλληλότερον συντάκτην διὰ τὴν στήλην αὐτὴν ἀπὸ τὸν κ. Φιλέαν Λεμπέγκ. Ἀπὸ ἔτους καὶ πλέον ὁ κ. Λεμπέγκ, ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον: Λημήτριος Ἀστεριώτης, κρατεῖ ἐνήμερον, κατὰ διμηνίαν, τὸ κοινὸν τοῦ φημισμένου γαλλικοῦ περιοδικοῦ, τῆς νεοελληνικῆς κινήσεως εἰς τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας. Καὶ πρέπει νὰ ὁμολογήσουν ὅλοι οἱ παρακολουθοῦντες τὴν φιλολογικὴν αὐτὴν χρονογραφίαν, ὅτι ὁ Δημήτριος Ἀστεριώτης, ἐκτελεῖ τὸ δύσκολον ἔργον, ποὺ ἀνέλαβε, μὲ γνῶσιν, ὀξυδέρκειαν, ἀντίληψιν καὶ πρὸ πάντων ἀμεροληψίαν καὶ δικαιοσύνην, τόσον ὥστε αἱ ὀλίγαι παρεξηγήσεις, πλάναι ἢ ὑπερβολαὶ εἰς χαρακτηρισμοὺς καὶ ἐκτιμήσεις, αἱ ἀναπόφευκτοι ἄλλως εἰς κάθε ἀντιμετώπισιν μιᾶς παραγωγῆς συγχρόνου καὶ δυσκολοχαράκτηρίστου, νὰ μὴν ἐλαττώνουν παντάπασι τὴν σημασίαν τῶν ὡραίων αὐτῶν ἐπιθεωρήσεων.

* * *

Εἰς τὴν εὐγενῆ αὐτὴν ὑπηρεσίαν πρὸς τὰ νεοελληνικὰ γράμματα, ὁ κ. Φιλέας Λεμπὲγκ ἔρχεται ὡπλισμένος μὲ πλούσια ἐφόδια. Ὁ νεοελληνιστὴς τοῦ «Γαλάτου Ἑρμοῦ» εἶνε Γάλλος συγγραφεὺς ἄξιος πολλῆς προσοχῆς. Σοφὸς καὶ ποιητὴς εἰς τὰς ὥρας του, ἐπαρουσίασεν ἕως τώρα κριτικὰς ἐργασίας καὶ λογοτεχνικὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα τοῦ ἔδωκαν τὴν θέσιν του εἰς τὰ γαλλικὰ γράμματα. Τὸ «Πέραν τῶν Γραμματικῶν» ἔργον του, τὸ δημοσιευθὲν πρὸ ὀλίγων ἐτῶν, μία πολὺ πρωτότυπος φυσιοψυχολογία καὶ αἰσθητικὴ τῆς Γλώσσης, μέχρι τῶν ἀνωτέρων ἐκδηλώσεων τοῦ Λόγου, μία μελέτη εὐρύτατα τεκμηριωμένη καὶ βολιστικὰ τῶν ζητημάτων, μὲ σοφίαν καὶ αἴσθημα, εἰς τὴν ὁποίαν ἐρευνῶνται ὅλα τὰ ζητήματα τῶν ἤχων, τῶν λέξεων, τῶν ἰδεῶν, τοῦ ὕφους, τοῦ στίχου, τἀπασχολοῦντα τὴν σύγχρονον σκέψιν, εἶνε ἄξιον νὰ μελετεθῇ ἀπὸ κάθε ἄνθρωπον ἐνδιαφερόμενον διὰ τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν τέχνην τοῦ λόγου. Ἡ νεωτέρα μελέτη του: «Εἰς τὰ Γαλλικὰ Παράθυρα», ὑπὸ τὸν ὡραῖον ποιητικὸν τίτλον, κρύπτει ἐπίσης μίαν φιλοσοφικὴν ἀντιμετώπισιν τῆς γαλλικῆς ψυχῆς, εἰς τὴν ἐξέλιξίν της διὰ μέσου τῶν αἰώνων, μίαν ἀντιμετώπισιν ὅπου τὰ φυλετικά, ψυχολογικὰ καὶ αἰσθητικὰ ζητήματα, τὰ συναφῆ πρὸς τὴν ἐθνικὴν ψυχολογίαν ἑνὸς λαοῦ, ἐρευνῶνται μὲ τὰ φῶτα τῆς νεωτάτης ψυχολογικῆς καὶ αἰσθητικῆς ἐπιστήμης, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ κ Λεμπὲγκ ἀναδεικνύεται πλουσιώτατα κατηρτισμένος, ἑνόνων πρὸς τὰ δῶρα τοῦ παρατηρητοῦ τὰς ἀπόψεις τοῦ ποιητοῦ καὶ τοῦ καλλιτέχνου. Καὶ τὸ μέτρον τῆς καλλιτεχνικῆς του ψυχῆς μᾶς ἔδωκεν ὁ κ. Λεμπέγκ, περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἁρμονικοὺς στίχους του, εἰς τὸ τελευταῖον μυθιστόρημά του, «Τὸ Μυθιστόρημα τοῦ Γκαμελόν», ὅπου ἀκολουθῶν τὸ ποιητικὸν παράδειγμα τοῦ συγγραφέως τοῦ «Τριστάνου καὶ τῆς Ἰσόλδης» — τόσον γνωστοῦ εἰς τὸ κοινὸν τῶν «Παναθηναίων» — ἠθέλησε νὰ μᾶς δώσῃ εἰς ὡραίας δροσερὰς καὶ ποιητικὰς σελίδας μίαν θελκτικὴν ἱστορίαν τῶν ἱπποτικῶν χρόνων τῆς γηραιᾶς Γαλλίας, ἀντλῶν ἀπὸ τὴν πηγὴν τοῦ «Τραγουδιοῦ τοῦ Ρολάνδου» τὸ θέμα του, διὰ νὰ τοῦ δώσῃ μίαν ἐλευθέραν ποιητικὴν μορφήν, ἔξω ἀπὸ ἱστορικοὺς περιορισμοὺς καὶ ἠθογραφικὰς φροντίδας. Εἰς τὸ «Μυθιστόρημα τοῦ Γκαμελὸν» ὁ κ. Λεμπὲγκ δὲν ἐκράτησεν ἀπὸ τὴν παράδοσιν καὶ τὴν ἱστορίαν παρὰ τὸ θελκτικὸν τοπίον καὶ τὴν ὑψηλὴν ψυχὴν τῶν ἡρώων του. Τί ἄλλο; Καὶ ὅλοι οἱ κουρασθέντες ἀπὸ τὴν ἀνιαρὰν ψυχολογίαν τῆς γαλλικῆς μοιχείας, αἰσθάνθηκαν κάτι τι ὡς ἀναψυχὴν ἀπὸ τὸ ποιητικὸν αὐτὸ μυθιστόρημα τοῦ εὐγενικοῦ φίλου τῆς Ἑλλάδος.

* * *

Τὸ τελευταῖον ἔργον τοῦ κ. Λεμπέγκ, ἕνα τομίδιον εἰς τὴν σειρὰν τῶν «Ξένων Φιλολογιῶν» τοῦ ἐκδοτικοῦ οἴκου Σανσὸ καὶ Σα, εἶνε: «Ἡ Φιλολογικὴ Ἑλλὰς τῆς Σήμερον». Διὰ τὸ βιβλίον αὐτό, ὅπου συστηματικῶς καὶ μεθοδικῶς πλέον, ἐξετάζεται ἡ φιλολογικὴ ἱστορία τῆς νέας Ἑλλάδος, ἀπὸ τοῦ Σολωμοῦ μέχρι τῶν ἡμερῶν μας, ἔγινεν ἤδη λόγος εἰς τὰ «Πσναθήναια» καὶ βεβαίως πολὺ συχνὰ θὰ τὸ ἐνθυμηθοῦμεν ὅλοι μας καὶ θὰ ἐπανέλθωμεν εἰς αὐτό, διότι τὸ μικρὸν αὐτὸ βιβλίον εἶνε ἤδη μία πηγὴ καὶ δι' ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνάς Δὲν θὰ παραγνωρίσῃ κανεὶς ὑποθέτω, οἱανδήποτε καὶ ἂν ἔχῃ διχογνωμίαν ὡς πρὸς τὰς ἐκτιμήσεις τοῦ γάλλου ἱστορικοῦ ἢ τὴν μέθοδον τῆς ἐργασίας του, τὰς καταπληκτικὰς δυσχερείας ἑνὸς ὁμοίου ἔργου, Ἕνας ἱστορικὸς τῆς γαλλικῆς λογοτεχνίας λέγει, ὅτι τὸ δυσκολώτερον πρᾶγμα εἶνε νὰ γράψῃ κανεὶς τὴν ἱστορίαν μιᾶς συγχρόνου φιλολογικῆς περιόδου. ἡ ὁποία δὲν εἶπε ἀκόμη τὴν τελευταίαν της λέξιν. Καὶ ὁ κ. Λεμπὲγκ ἀνέλαβε τὸ ἔργον αὐτὸ χωρὶς πηγάς, χωρὶς ἐργασίας προηγουμένας, χωρὶς νὰ ἔχῃ κἂν ὑπ' ὄψιν του ὅλον τὸ ἔργον τῶν περισσοτέρων συγγραφέων ποὺ κρίνει — πόσοι ἔχουν τὸ βιβλίον των εἰς τὴν Ἑλλάδα; — χωρὶς κανένα ἄλλο βοήθημα. Καὶ εὑρέθη ἀναγκασμένος νὰ ὁρίσῃ, νὰ χωρίσῃ νὰ κατατάξῃ, νὰ μεθοδικεύσῃ ὅλον τὸ ἄμορφον αὐτὸ ὑλικόν. Καὶ μᾶς ἔδωκε ἕνα βιβλίον τεκμηριωμένον, μὲ μίαν μέθοδον, μὲ μίαν σειράν, μὲ χαρακτηρισμοὺς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀκριβεῖς καὶ πρὸ πάντων μὲ μίαν ἀγάπην εἰλικρινῆ διὰ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα. Ἴσως πολλοὶ θὰ εἶδαν τὸν ἑαυτόν τους ἐλαττωμένον ἐκεῖ μέσα καὶ ἄλλοι ἐξωγκωμένον — ἂν εἶνε δυνατόν! Μήπως ὅμως ἂν ἐσηκόνοντο οἱ νεκροί, δὲν θὰ εὕρισκαν τὸν διάβολόν τους ὅλοι οἱ ἱστορικοὶ τοῦ κόσμου; Ἀλλὰ τί σημαίνει; Αὐτὴ εἶναι ἡ ἱστορία καὶ μάλιστα ἡ σύγχρονος. Ἐνθυμοῦμαι ὅτι πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν εἰς μίαν παλαιὰν «Ἐπιθεώρησιν τῶν Δύο Κόσμων» εἶδα μίαν παράλληλον κριτικὴν τοῦ Λαμαρτίνου καὶ ἑνὸς ἀγνώστου εἰς ἐμὲ ποιητοῦ. Ὁ Λαμαρτῖνος ἐκρίνετο ὡς νέος μὲ τάλαντον, ὁ ὁποῖος ὅμως δὲν ἔφθανε τὴν ἔμπνευσιν καὶ τὴν τέχνην τοῦ ἄλλου, τοῦ ἀγνώστου. Ἔτσι γράφεται κ' ἔτσι ἐπανορθώνεται ἡ ἱστορία. Ὁ κ. Λεμπὲγκ ἀνέλαβε καὶ ἐπραγματοποίησε μίαν δυσκολωτάτην ἐντολήν. Καταλληλότερος νὰ τὸ βεβαιώσω εἶμαι ἐγώ, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ φίλος μου κ. Σανσὸ Ὀρλὰν εἶχε ἀναθέσει τὴν ἐργασίαν αὐτὴν καὶ εἶχεν ἀναγγείλει μάλιστα τὸ βιβλίον μὲ τὸ ὄνομά μου. Καὶ μετὰ δισταγμοὺς δύο ἐτῶν δὲν ἐτόλμησα νὰ τὸ κάμω. Ἐὰν δὲν εὑρίσκετο ὁ κ Λεμπὲγκ, Κύριος οἶδε πόσον καιρὸν θὰ ἐδίσταζα ἀκόμη. Εἶνε εὐτύχημα ὅτι εὑρέθη.

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΑΤΟΝ εἶνε τὸ βιβλίον τοῦ κ. Μιχαὴλ Μπρεὰλ «Διὰ νὰ γνωρίσωμεν καλύτερα τὸν Ὄρον» ποὺ ἐξέδωκε πρὸ ἡμερῶν ὁ μέγας ἐκδοτικὸς οἶκος τοῦ Ἀσὲτ εἰς τὸ Παρίσι. Ὁ διαπρεπὴς ἑλληνιστὴς καὶ γλωσσολόγος διὰ τοῦ ἔργου του αὐτοῦ παρέχει μίαν ἐπὶ πλέον συμβολὴν εἰς τὴν Ὁμηρικὴν κριτικὴν διασαφηνίζων πλεῖστα σημεῖα ἀναγόμενα εἰς τὴν ὕπαρξιν ἢ μὴ τοῦ Ὁμήρου.

Τὸ περισσότερον ἐνδιαφέρον ὅμως τοῦ ἔργου τούτου τοῦ κ. Μπρεὰλ εἶνε ὅτι μᾶς παρουσιάζει τὴν Ὁμηρικὴν ποίησιν ὡς ἐγκλείουσαν καὶ στοιχεῖα κωμικά. Καὶ ἡ παρατήρησις αὕτη ἡ τόσον πρωτότυπος τοῦ Γάλλου Ἑλληνιστοῦ δὲν φαίνεται ἀβάσιμος.

«Ὑπάρχει, λέγει ὁ κ. Μπρεάλ, εἰς τὴν Ὁμηρικὴν ποίησιν — σπανιώτατα ἴσως ἀλλ' ἀναμφισβητήτως — ἕνας τόνος κωμικός. Ἡ ποίησις αὕτη ποὺ ἐσυνειθίσαμεν νὰ θεωρῶμεν ὡς σοβαράν, ἐνίοτε σατυρίζει. Δὲν ὁμιλῶ περὶ τοῦ γίγαντος Πολυφήμου μόνον. Οὔτε περὶ τοῦ Θερσίτου ἀκόμη τὸν ὁποῖον παρουσιάζει ὁ Ὅμηρος ὡς

μίαν ὕπαρξιν ἀναξίαν προσοχῆς. Ἀλλ' ἡ Ἰλιὰς ἐγκλείει πηγὴν κωμικοῦ εἴδους ὀλιγώτερον μὲν καταφανοῦς ἀλλὰ πολὺ ὑψηλοῦ καὶ λεπτοτάτου.

Ὁ Νέστωρ εἶνε ἕνας γέρων σεβαστός, ἡμίθεος ἂν θέλετε. Αὐτὸ ὅμως δὲν τὸν ἐμποδίζει νὰ εἶνε κατ' ἐξοχὴν φλύαρος καὶ ἐνίοτε νὰ ἐξέρχεται τοῦ θέματος του διὰ πολυλογίας καθ' ὁλοκληρίαν ἀσυναρτήτου. Ὁ ποιητὴς εἰς τὰ μέρη αὐτὰ εἶνε πασιφανὲς ὅτι εἰρωνεύεται τὸν γηραιὸν ἥρωα».

Ζ.

Ο κ. Ζ. Παπαντωνίου, ὁ ἄλλοτε δροσερὸς χρονογράφος τῶν «Παναθηναίων» Χάρης Ἡμερινός, ποὺ μᾶς τὸν ἀπερρόφησε σιγὰ σιγὰ ἡ δημοσιογραφία, ἔγραψε πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν εἰς τὸ *Ἄστυ* ἕνα πολὺ ὡραῖον χρονογράφημα *Τὸ ὕφος τῶν πωλητῶν*. Θὰ σᾶς δώσωμεν μερικὰ ἀποσπάσματα:

«Δὲν ὑπάρχει πλανόδιος χωρὶς τὴν ἰδικήν του μουσικήν. Ἡ μουσικὴ αὐτὴ εἶνε ἰδική του, δὲν εἶνε τοῦ ἄλλου. Ὁ καθένας ἔχει τὸν τρόπον τοῦ φωνάζειν. Καὶ ὁ τρόπος αὐτὸς εἶνε ἀκλόνητος.

»Τώρα πῶς ὁ πλανόδιος ἔχει τὸ ὕφος του; Πῶς ἔχει τὴν μουσικήν του, ἡ ὁποία δὲν μοιάζει μὲ τὴν μουσικὴν τοῦ ἄλλου; Πῶς ὁ ἕνας μανάβης λέγει «παααατάτ...ες» ἐνῷ ὁ ἄλλος λέγει πα-τά-τες — ἄλλος ρυθμὸς δηλαδή, ἄλλο χρῶμα, ἄλλη λέξις, ἄλλα ἐντελῶς πράγματα — αὐτὸ δὲν εἶνε περίεργον. Κάθε πλανόδιος ἔχει τοὺς πελάτας του εἰς τὴς γειτονιὲς καὶ μόνον τὸ ἰδιαίτερόν του ξεφώνημα τοὺς πείθει ὅτι αὐτὸς εἶνε. Ἀλλὰ πῶς αὐτὸς ὁ πλανόδιος κατορθώνει νὰ τραγουδήσῃ τὴς πατάτες του ὅπως τὴς ἐτραγούδησεν ἐχτὲς καὶ ὅπως τὴς ἐτραγούδησεν πρὸ 15 ἐτῶν, πῶς δὲν ἀλλάζει τίποτε ἀπὸ τὸ κρεσέντο του καὶ τὸ ραλλεντάντο του, οὔτε νότα, οὔτε τριακοστὸν δεύτερον χρόνου — αὐτὸ εἶνε ποῦ σοῦ σπᾷ τὸ κεφάλι. Διότι ἐδῶ ἔχομεν μίαν ἀκρίβειαν ἐκτελέσεως φανατικῶς πιστήν. Πολλάκις ποῦ μὲ ξυπνοῦσεν ὁ ἀγριώτατος «παπούτσια νὰ μπαλῶ...» ἐσκεπτόταν. Πῶς μωρὲ κρεμανταλᾶ μπαλωματῆ κατορθώνεις νὰ ἐκτελεῖς εἰς τὰ «μπα-λῶ» ἡμιτόνιον; Πῶς δὲν γλυστρᾷ, κατὰ λάθος ἡ φωνή σου κάποτε νὰ τὸ κάμῃς τόνον ὁλόκληρον; Τί ἀκρίβεια εἶν' αὐτή; Ὁ Μπὰχ τὸ ἔγραψε καὶ τὸ ἐκτελεῖς μὲ τόσον φανατισμὸν αὐτὸ τὸ παράδοξον τὸ ἀνεξήγητον ἡμιτόνιον; Καὶ ὅμως ὁ μπαλωματῆς ἐξακολουθεῖ νὰ σώζῃ τὸ ἡμιτόνιον ὅπως καὶ τὸ ἐπάγγελμά του, ἐνῷ δὲ ἀλλάζει τὴν μορφὴν τόσων παπουτσιῶν τὰ ὁποῖα ὑπέκυψαν εἰς τὸν νόμον τῆς φθορᾶς καὶ τῆς ἀλλοιώσεως, ἐνῷ ἔβγαλε πάτους καὶ ἔβαλεν ἄλλους, ἐνῷ ἄλλαξε τακούνια, ἐνῷ ἔρραψεν, ἐμπάλωσε, διόρθωσε, μετεμόρφωσε, ἀφίνει ἄθικτον, ἱερὸν καὶ ἀπαραβίαστον ἐκεῖνο τὸ ἡμιτόνιον.

»Πολλὰ μυστήρια ἔχει ἡ ψυχολογία τῶν παραδόξων αὐτῶν ἀνθρώπων. Σκέπτεται κανείς: Πῶς ὁ τάδε πλανόδιος ἐτόνισε κατ'αὐτὸν τὸν τρόπον τὸ ξεφώνημά του καὶ δὲν τὸ ἐτόνισεν ἀλλοιῶς; Ἐδῶ βέβαια δὲν μποροῦμε νὰ προχωρήσωμεν βαθύτερα καὶ μᾶς ἀρκεῖ μόνον ἡ ἐξήγησις ὅτι τὸ ὕφος εἶνε ὁ ἄνθρωπος. Ἐὰν τοῦ τάδε κουλουρτζῆ τὸ ξεφώνημα ἔχει μέσα ἔρωτα, θὰ πῇ ὅτι τέτοιος εἶνε ὁ κουλουρτζῆς. Ἐὰν τοῦ τάδε γανωματῆ τὸ ξεφώνημα ἔχει μέσα ἀπειλὴν μῖσος ἢ κραυγὴν κατὰ τοῦ παντός, θὰ πῇ ὅτι τέτοιος εἶνε ὁ γανωματῆς. Ἐὰν τοῦ μανάβη ἡ φωνὴ ἔχει μέσα ἀπολυτίκιον ἢ κοντάκιον, θὰ πῇ ὅτι τέτοιος εἶνε ὁ μανάβης.

»Ὅλοι τραγουδοῦν κατὰ τὸν τάδε τρόπον, διότι τέτοιοι εἶναι. Βαθύτερα δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ προχωρήσωπεν εἰς αὐτὸ τὸ ἀνεξήγητον, τὸ ὁποῖον, κρατεῖ κλειδωμένον ἡ ἀναπολόγητος φύσις. Πῶς ἠμπορεῖτε, ἐπὶ παραδείγματι νὰ ἐξηγήσετε τὸ ξεφώνημα ἑνὸς γνωστοῦ φουφουδαντζῆ πλανωμένου εἰς τὰς Ἀθήνας; Ὁ ἄνθρωπος αὐτός, νεαρὸς ἄνθρωπος, γυρίζει μὲ τὸν γαϊδαρό του φορτωμένον φουφούδες καὶ σχάρες. Τὸ ξεφώνημά του εἶνε «Πάρτε σκάρες γιὰ μπριτζόλες — γιὰ ψάρια γιὰ μπριτζόλες σκάρεεες». Ἀπαισιώτερον ξεφώνημα δὲν ἔχει ἀκουσθῇ εἰς τὰς Ἀθήνας. Διότι περιέχει θρῆνον, κραυγὴν ὁλολυγμώδη, ξεφωνητὸ γοεροῦ ἀνθρώπου δερομένου διὰ ροπάλου. Ποῖος τὸν δέρνει; Κανείς. Ποῖος τὸν ἀναγκάζει νὰ κλαίῃ; Κανείς. Γιατί λοιπὸν κλαίει γοερῶς, διαλαλῶν τὸ ἐμπόρευμά του; Ἀλλ' αὐτὰ εἴπαμεν ὅτι εἶνε ἀνεξήγητα. Ὡς ἐκεῖ καὶ μὴ παρέκει.

»Ἐννοεῖται ὅτι ἄλλαι φωναὶ πλανοδίων ἔχουν κάτι τι τροπαρίου, ἄλλαι εἶνε ἀμανές, ἄλλαι εἶνε ἔρως, ἄλλαι εἶνε χαρά, ἄλλαι ποὺ ἀναλύονται εἰς τὸν ἥλιον τοῦ δειλινοῦ, εἶνε βαθεῖα καὶ ἀνεξήγητος ποιητικὴ θλῖψις»

ΕΙΣ ἕνα σιδερένιο χρηματοκιβώτιον τὸ ὁποῖον ὑπῆρχεν εἰς μίαν αἴθουσαν τῆς Βουλῆς καὶ τὸ ὁποῖον εἴλκυσε τὴν προσοχὴν τοῦ Προέδου κ. Λεβίδη, εὑρέθησαν σπουδαῖα ἱστορικὰ ἔγγραφα. Ἰδοὺ ἡ περιγραφὴ τῶν εὑρεθέντων κατὰ τὸ *Νέον Ἄστυ*

«Τὸ χρηματοκιβώτιον περιεῖχε ἓν μικρὸν κιβώτιον σιδηροῦν, τύπου τῆς ἐποχῆς τοῦ Ναπολέοντος, φέρον εἰς τὰ πλευρὰ ἀνάγλυφα θαυμασίας τέχνης εἰς δὲ τὴν κορυφὴν κύνα καθήμενον, ἔργον ἐξόχου τέχνης.

»Τὸ κιβώτιον τοῦτο ἦτο κενόν, ὑποτίθεται δὲ ὅτι περιεῖχε τὰ ἔγγραφα τὰ ὁποῖα εὑρέθησαν παρ' αὐτὸ καὶ τὰ ὁποῖα ἐνέχουν ἀληθῶς σπουδαιοτάτην σημασίαν, διότι τὸ ἓν τούτων εἶνε τὸ πρωτέγγραφον τοῦ Συντάγματος τοῦ 1843 ὑπογεγραμμένον ὑπὸ τοῦ Ὄθωνος, τὸ δὲ ἕτερον τὸ πρωτέγγραφον τοῦ Συντάγματος τοῦ 1864, τοῦ ἰσχύοντος σήμερον, ὑπογεγραμμένον ὑπὸ τοῦ Βασιλέως Γεωργίου.

»Ἐκτὸς τῶν δύο τούτων ἐγγράφων εὑρέθησαν καὶ τὰ πρακτικὰ τῶν συνεδριάσεων τῶν Ἐθνοσυνελεύσεων τοῦ 1843 καὶ 1864, ἐπιστολαὶ τοῦ Ὄθωνος καὶ διάγελμα αὐτοῦ πρὸς τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν διὰ τοῦ ὁποίου ἐζήτει τὴν τροποποίησιν ἄρθρων τινῶν τοῦ Συντάγματος.

»Ἐπίσης ἐντὸς μελανῆς χαρτοθήκης εὑρέθησαν τὰ πρακτικὰ τῆς Γερουσίας τῶν ἐτῶν 1843 καὶ 1864 ὡς καὶ τὰ δύο κείμενα τοῦ Συντάγματος ἐν ἀντιγράφῳ.

»Πρὸς τούτοις εὑρέθη μικρὸν θαυμασίως ἐπεξεργασμένον ξύλινον κιβωτίδιον, περιέχον μίαν πυξίδα, τὸ μελανοδοχεῖον τὸ ὁποῖον ἐχρησιμοποιήθη κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Βασιλέως Γεωργίου ὑπογραφὴν τοῦ πρακτικοῦ τῆς ὁρκωμοσίας του, τὴν ἐκ πτεροῦ πέναν μὲ τὴν ὁποίαν ὑπέγραψε, καὶ ἓν μικρὸ κουταλάκι μὲ τὸ ὁποῖον ἔρριψαν ἄμμον ἐπὶ τῆς ὑπογραφῆς τοῦ Βασιλέως πρὸς ἀπορρόφησιν τῆς μελάνης.

»Ἡ πυξὶς ξυλίνη περιεῖχε τὸ πρακτικὸν τῆς πρώτης ὁρκωμοσίας τοῦ Βασιλέως Γεωργίου, τὸ πρακτικὸν τῆς ὁρκωμοσίας του ἐπὶ τοῦ Συντάγματος, τὸ ψήφισμα τῆς ἐκλογῆς του ὡς Βασιλέως τῶν Ἑλλήνων καὶ τὴν πρᾶξιν τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως ἀναγνωριζούσης τὴν κατάλυσιν τῆς βασιλείας τοῦ Ὄθωνος καὶ τῆς ἀντιβασιλείας τῆς Ἀμαλίας».

Ο καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Cambridge διαπρεπὴς ἑλληνιστὴς ἐν Ἀμερικῇ καὶ ἵδρυτὴς τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀμερικανικῆς ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς κ. Goodwin ἐν ἐσχάτως δημοσιευθείσῃ μελέτῃ αὐτοῦ (Harvard Studies in classical Philology Vol XVII, 1906) διορθοῖ τὴν ἄλλοτε δημοσιευθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου θεωρίαν (Papers of the American School of Clasical Studies at Athens Vol I p. 239, 1882) περὶ τῆς ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίας συμφώνως πρὸς τὰ πορίσματα τῆς μελέτης τοῦ συνεργάτου μας ἀνθυποπλοιάρχου κ. Ρεδιάδη. Τὴν ἄλλοτε ἐκτεθεῖσαν θεωρίαν τοῦ Goodwin καθ' ἣν ἡ ναυμαχία ἔλαβε χώραν παρὰ τὸ σημερινὸν πέραμα, τὴν ὁποίαν σήμερον οὗτος ἀπαρνεῖται, ἠσπάσθησαν ἤδη ἐν τούτοις ὁ Gardner, ὁ Grundy, ὁ Munro καὶ ἄλλοι. Ἤδη ὅμως ὁ Goodwin δέχεται ἐξ ὁλοκλήρου τὴν ὑπόθεσιν τοῦ κ. Ρεδιάδη καθ' ἣν ἡ ναυμαχία ἐγένετο παρὰ τὴν Ψυττάλειαν, ὡς ἐπίσης καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ ἰδίου κ. Ρεδιάδη γενομένην διόρθωσιν τῆς χρονολογίας 21 Σεπτ. 480 π. Χ. καὶ ὁλόκληρον τὴν σειρὰν τῶν σκέψεων καὶ τὰ συμπεράσματα τῆς μελέτης τοῦ κ. Ρεδιάδη.

ΕΙΣ «τὰ Βυζαντινὰ χρονικὰ» τοῦ Μονάχου μνημονεύονται ἐργασίαι τοῦ κ. Ἀδαμαντίου καὶ τοῦ κ. Ν. Βέη παρουσιασθεῖσαι εἰς τὰ «Παναθήναια». Ἐπίσης καὶ ἡ «Γλωσσικὴ αὐτοβιογραφία» τοῦ κ. Παύλου Νιρβάνα καὶ ἡ μελέτη τοῦ κ. Μ. Α. Τριανταφυλλίδου «Ξενηλασία ἢ Ἰσοτέλεια» ἡ πραγματευομένη περὶ τῶν ξένων λέξεων αἱ ὁποῖαι ἔχουν εἰσχωρήσει εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν.

ΕΙΣ τὸ «Siécle» ὁ κ. Γουστάβος Κὰν Gustave Kahn) ἐκ τῶν δημιουργῶν τοῦ Ἐλευθέρου στίχου ἐξ ἀφορμῆς μιᾶς ἐρεύνης διὰ τὴν παγκόσμιον ποίησιν μνημονεύει καὶ τὴν νεοελληνικὴν ποίησιν τὴν σύγχρονον, ἐπικεφαλῆς τῆς ὁποίας θέτει τὸν κ. Στέφανον Μαρτζώκην Ὁμιλεῖ ἀκόμη διὰ τὸν κ. Παλαμᾶν τὸν κ. Ζητουνιάτην καὶ τὸν κ. Σκίπην «qui est un Hellène avant tout» (;)

ΕΙΣ τὸν «Mercure de France» δημοσιεύεται ἄρθρον τοῦ κ. La Chessnais περὶ τοῦ ἀποθανόντος μεγάλου Νορβηγοῦ διδασκάλου Ἔνρικ Ἴψεν. Ὁ συγγρουφεὺς μᾶς παρουσιάζει τὸν Ἴψεν ὡς σκλάβον τοῦ καλλιτεχνικοῦ του ἐγωϊσμοῦ, περὶ ἄλλου μὴ ἐνδιαφερόμενος παρὰ διὰ τὴν τέχνην του, πτωχὸν εἰς «confidences», ἄκαμπτον καὶ ἀδυσώπητον. Καὶ τοιουτοτρόπως τὸ τελευταῖον του δρᾶμα «Ὅταν θὰ ἐξυπνήσωμεν μεταξὺ τῶν νεκρῶν» εἶνε, μᾶς λέγει ὁ ἀρθρογράφος, μία ἀντίθεσις ὁλοκληρωτικὴ μὲ τὴν ἀληθινὴν Ἰψενικὴν σκέψιν κατὰ τὰ εἰκοσιπέντε ἔτη τῆς ὡριμότητός της. Θὰ ἔλεγε, ὅτι εἰς τὸ γῆρας του τὸν κατέλαβε μὲ τὴν σειράν της ἡ «εἰρωνεία τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως», ὅτι εἶχε παύσει νὰ πιστεύῃ εἰς τὴν ἀποστολήν του, ὅτι ἐθεωροῦσε μὲ θλῖψιν τὴν θυσίαν ὅλης του τῆς ζωῆς εἰς τὸ ἔργον του. Εἶνε ἡ ἀνταπόδοσις τοῦ φυσικοῦ ἐγωϊσμοῦ.

ΥΠΑΡΧΕΙ μία Βελγικὴ Ἀκαδημία. Χρονολογεῖται ἀπὸ τὰ 1777 καὶ ἱδρυτής της ὑπῆρξεν ἡ Μαρία-Θηρεσία. Ἡ Ἀκαδημία αὐτὴ διαιρεῖται εἰς τρία τμήματα, καθὼς μανθάνομεν ἀπὸ τὸν «Χρόνον» τῶν Παρισίων: Τὸ ἐπιστημονικόν, τῶν γραμμάτων καὶ ἠθικῶν ἐπιστημῶν, τὸ καλλιτεχνικόν. Τὸ παράδοξον ὅμως εἶνε ὅτι εἰς τὸ τμῆμα τῶν γραμμάτων δὲν γίνονται οἱ φιλόλογοι καὶ οἱ ποιηταί. Βέλγοι συγγραφεῖς διεμαρτυρήθησαν διὰ τὴν ἀναποδιὰν αὐτὴν ἀλλὰ ματαίως. Οἱ ἀκαδημαϊκοὶ τοῦ τμήματος αὐτοῦ ἀποκρίνονται ὅτι μὲ τὴν λέξιν «γράμματα» δὲν ἐννοεῖται ἡ «λογοτεχνία» ἀλλὰ πολὺ περισσότερον ὅτι ἀνάγεται εἰς τὸν ἀνθρωπισμόν: εἰς τὴν ἐπιστήμην τοῦ ἀνθρωπισμοῦ ἐνῷ ἡ φιλολογία εἶνε τέχνη μᾶλλον παρὰ ἐπιστήμη.

ΕΙΣ τὸν Intransigeant διαβάζομεν ἀναμνήσεις τοῦ γνωστοῦ κ. Antoine, ἱδρυτοῦ τοῦ Ἐλευθέρου θεάτρου, περὶ τοῦ Ἴψεν. Ὁ κ. Ἀντουὰν εἶνε ἀπὸ τοὺς πρώτους εἰσαγαγόντας τὸν Ἴψεν εἰς τὴν Γαλλίαν. Ἡ ἱστορία τῶν ἀποπειρῶν του ἀπέμεινε κλασική. Ὅλος ὁ κόσμος ἐνθυμεῖται τὰς γυναῖκας μὲ κόμμωσιν àla Botticelli τῶν πρώτων παραστάσεων τοῦ Ἴψεν. Ὁ Ἀντουὰν ἔπαιξε κατόπιν εἰς τὸ θέατρόν του τὴν Ἀγριόπαπιαν. Ἰδοὺ τί λέγει:

«Ὁ κ. Σαὶν-Σερὲ ἐνησχολεῖτο τότε εἰς μερικά του χρονογραφήματα μὲ τὴν Νορβηγικὴν φιλολογίαν καὶ εἶχε προφέρει τὸ ὄνομα τοῦ Ἴψεν. Εἰς τὴν Γαλλίαν δὲν τὸν ἐγνώριζαν σχεδὸν καθόλου. Ὡμιλοῦσαν ἐντούτοις δι'ἕνα ἔργον κολοσσιαῖον, παράδοξον, ἐντελῶς νέον.

Δι' ἐνεργείας τοῦ Αἰμιλίου Ζολᾶ κάποιος μοῦ ἔφερε τοὺς «Βρυκόλακας». Ἡ ἀνάγνωσις τοῦ χειρογράφου μὲ ἐνθουσίασε, κἐντούτοις μὲστονοχώρησε κάπως. Ἀπέδιδα τὴν αἰτίαν εἰς σκοτεινὰ χωρία, κακομεταφρασμένα, εἰς ἕνα κείμενον βαρύ, ἀδέξιον, περίπλοκον Ὅμως εἶχα τὴν ἐπιθυμίαν νἀνεβάσω αὐτὸ τὸ δρᾶμα».

Τὸ ἐδιάβασε λοιπὸν εἰς μερικοὺς φίλους του, οἱ ὁποῖοι ἔκριναν ὅτι δὲν ἠμποροῦσε νὰ παιχθῇ. Ἄλλοι πάλιν ἀνεσήκωσαν τοὺς ὤμους περιφρονητικά. Ὅπως δήποτε, καὶ εἶνε τὸ ἀποτέλεσμα, ὁ κ. Ἀντουὰν ἀνέβασε τὸ δρᾶμα αὐτό. Ἐπέτυχε, καὶ τὸ ἔργον ἔμεινε εἰς τὸ δραματολόγιον τοῦ κ. Ἀντουὰν ἕως σήμερα. Ἔπειτα ἀνέβασε τὴν «Ἀγριόπαπιαν». Οἱ κριτικοὶ ἐπιφυλλιδογράφοι τῆς ἐποχῆς ἔβαλαν τὶς φωνές. Ὁ Σαρσὲ ἔγραφε: «ἀγριόπαπια μὲ τὶς ἐλιές, μὲ τὰ ρεπάνια» Φράσις ποὺ ἔμεινε παροιμιώδης. Κἐντούτοις τὸ δρᾶμα εἶνε ἀκόμη εἰς τὰς θεατρικὰς τοιχοκολλήσεις. «Κατὰ τὴν γνώμην μου, λέγει ὁ κ. Ἀντουάν, ὁ Ἔνρικ Ἴψεν εἶνε μεγαλοφυΐα *ἀπείρου ἐκτάσεως*. Καὶ ὅσοι τὸν κατέτρεξαν ὑπῆρξαν ἄνθρωποι χωρὶς μόρφωσιν καὶ προληπτικοί».

Τὸν Μάϊον τοῦ 1897 ὁ Ὄσκαρ Οὐάϊλδ ἄφινε τὴν φυλακὴν τοῦ Reading ἀφοῦ εἶχεν ἀποτίσει τὴν ποινήν του συνισταμένην εἰς δύο ἐτῶν καταναγκαστικὰ ἔργα. Τὸν ἴδιον καιρὸν περίπου ἐδημοσίευεν εἰς τὸ Daily Chronicle, τὴν φιλελεύθερον ἐφημερίδα ἐπιστολὴν περιγράφουσαν τὴν κατάστασιν τῶν Ἀγγλικῶν φυλακῶν. Ἡ ἐπιστολὴ αὐτὴ γραμμένη μὲ συγκινοῦσαν καὶ σχεδὸν τραγικὴν ἁπλότητα εἶνε τὸ μόνον του ἔργον μὲ τὸ De Profundis καὶ τὴν Ballade ποὺ ἔγραψεν ὁ Ἄγγλος μυθιστοριογράφος καὶ ποιητὴς ὕστερα ἀπὸ τὴν γνωστὴν ὑπόθεσιν ἡ ὁποία ἐπέφερε τὴν καταδίκην του. Ἰδοὺ ἓν ἀπόσπασμα τῆς ἐπιστολῆς· «Οἱ σημερινοὶ ἄνθρωποι δὲν ἐννοοῦν τί εἶνε σκληρότης Τὴν θεωροῦν ὡς εἶδος μεσαιωνικοῦ πάθους καὶ τὴν ἀποδίδουν εἰς τάξιν ἀνθρώπων ὅπως ὁ Ecceliu da Romano καὶ ἄλλοι εἰς τοὺς ὁποίους ἡ ὑποβολὴ εἰς πόνον τῶν ἄλλων ἔδιδε μίαν ἀληθινὴν μανίαν χαρᾶς...Ἀλλὰ οἱ ἄνθρωποι τοῦ εἴδους τοῦ Eccelin εἶνε ἁπλῶς τύποι ἀνώμαλοι διεστραμμένου ἀτομισμοῦ. Ἐνῷ ἡ συνήθης σκληρότης εἶνε ἁπλῶς ἠλιθιότης. Εἶνε ἀπόλυτος ἔλλειψις φαντασίας. Εἶνε τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐποχῆς μας μὲ τὰ στερεότυπα συστήματα, μὲ τοὺς σφικτοὺς κανόνας καὶ τὴν ἠλιθιότητα. Παντοῦ ὅπου ὑπάρχει συγκέντρωσις, ὑπάρχει ἠλιθιότης. Ὅ,τι εἶνε ἀπάνθρωπον εἰς τὴν σημερινὴν ζωὴν εἶνε «l' officialisme». Ἡ αὐθεντία εἶνε τόσον ἀξιοθρήνητος καὶ εἰς τοὺς ἐξασκοῦντας ὅσον καὶ εἰς τοὺς ὑφισταμένους αὐτήν. Εἶνε ἡ ποινικὴ διοίκησις καὶ τὸ σύστημα ποὺ αὐτὴ ἐφαρμόζει, ἡ πρώτη πηγὴ τῆς σκληρότητος τῆς ἐπιβαλλομένης εἰς ἕνα παιδὶ φυλακισμένον Οἱ ἄνθρωποι ποὺ ἐγκαθιδρύουν τὸ σύστημα ἔχουν σκοποὺς ἐξόχως ἀγαθούς· ἐκεῖνοι ποὺ τὸ θέτουν εἰς πρᾶξιν εἶν' ἐπίσης φιλάνθρωποι εἰς τοὺς σκοποὺς των. Ἡ εὐθύνη εἶνε εἰς τοὺς δογματικοὺς κανονισμούς, διότι ὑποθέτουν ὅτι ἐπειδὴ ἕνα πρᾶγμα εἶνε ὁ κανών, εἶνε καὶ καλόν...

Εἶνε φοβερὸς ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον μεταχειρίζονται σήμερα τὰ παιδιά, κυρίως διότι δὲν ἐννοοῦν τὴν ἰδιαιτέραν ψυχολογίαν τοῦ παιδιοῦ. Τὸ παιδὶ

ἠμπορεῖ νὰ ἐννοήσῃ μίαν τιμωρίαν ποὺ τοῦ ἐπιβάλλει ὁ πατέρας του ἢ ὁ κηδεμών του. Καὶ ὑποφέρει τότε μὲ κάποιαν δόσιν ὑπομονῆς. Ὅ,τι τὸ παιδὶ δὲν ἠμπορεῖ νὰ καταλάβῃ εἶνε ἡ ποινὴ ἡ ἐπιβαλλομένη ὑπὸ τῆς κοινωνίας. Δὲν ἐννοεῖ τί θὰ 'πῇ κοινωνία. Διαφέρει τὸ πρᾶγμα προκειμένου περὶ τῶν ἐφήβων. Ὅσοι μεταξύ μας εἶνε ἢ ἦσαν ποτέ τους εἰς φυλακήν, ἠμποροῦν νὰ καταλάβουν τί σημαίνει ἡ ὁμαδικὴ αὐτὴ δύναμις, ἡ ὀνομαζομένη κοινωνία, ποῦ ἂν καὶ σκεπτόμεθα περὶ τῶν μεθόδων της καὶ τῶν ἀπαιτήσεών της δυσκολευόμεθα νὰ τὴν δεχθῶμεν. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἡ ποινὴ ἡ ἐπιβαλλομενη ἀπὸ ἕνα ἄτομον εἰς ἕναν ἔφηβον εἶνε πρᾶγμα ποῦ ἀδυνατεῖ νὰ ἐννοήσῃ. Κατ' ἀκολουθίαν τὸ παιδὶ ἀποσπώμενον τῶν γονέων του ἀπὸ ἀνθρώπους ποὺ δὲν εἶδε ποτέ του καὶ διὰ τοὺς ὁποίους ἰδέαν δὲν ἔχει...καταλαμβάνεται ἀπὸ τὴν πρώτην καὶ δυνατωτέραν ἐντύπωσιν τὴν παραγομένην ἐκ τῆς ζωῆς τῶν εἱρκτῶν—ἀπὸ τὸν τρόμον. Ὁ τρόμος τοῦ παιδιοῦ εἰς τὴν φυλακὴν εἶνε ἀκαταμέτρητος ..»

ΓΝΩΣΤΟΣ εἶνε ὁ Ἄγγλος φιλόσοφος καὶ συγγραφεὺς Θαμᾶς Καρλάϋλ τοῦ ὁποίου οἱ «Ἥρωες» ὁ «Σάρτος Ρεσάρτος» καὶ ἡ «Ἱστορία τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως» εἶνε ἀπὸ ταριστουργήματα τῆς Ἀγγλικῆς φιλολογίας. Ἡ κριτικὴ τὸν τάσσει μαζὶ μὲ τὸν Ἔμερσων καὶ τὸν Ράσκιν μεταξὺ τῶν μεγάλων *παιδαγωγῶν*, προφητῶν μᾶλλον τῆς Ἀγγλοσαξωνικῆς φυλῆς. Ἡ ζωὴ τοῦ Τιτᾶνος αὐτοῦ τοῦ ἰδεαλισμοῦ ἐκρίθη ὡς παράδοξος, συχνὰ κατεκρίθη. Μεταξὺ τῶν βιογράφων του γνωστὸς εἶνε ὁ Froude. Εἰς τὸν «Γαλάτην Ἑρμῆν» ἐδημοσιεύθη ἐσχάτως ἄρθρον «Καρλάϋλ καὶ Φροῦδε».

Ὁ Φροῦδε αὐτὸς ἱστορικὸς καὶ μυθιστοριογράφος τὸν ὁποῖον ὁ Καρλάϋλ ὀνομάζει εἰς τὴν διαθήκην του «ὑποχρεωτικόν, προσεκτικὸν καὶ πιστὸνφίλον» ἔλαβε τὰ αὐτοβιογραφικὰ χειρόγραφα τοῦ φιλοσόφου καὶ τὴν συζυγικὴν ἀλληλογραφίαν—τὴν ὁποίαν ὁ Καρλάϋλ ἤθελε νὰ κρατήσῃ κρυφὴν ἀπὸ κάθε ἀνθρώπινον μάτι—τὸ ἐχρησιμοποίησε, τὰ ἐξεμεταλλεύθη ὅπως αὐτὸς ἤθελε κ' ἔκαμε μίαν βιογραφίαν τοῦ Καρλάϋλ ἡ ὁποία δημοσιευθεῖσα ἔκαμε θόρυβον εἰς τὴν ἀγγλικὴν φιλολογίαν. Τόρα ἡ βιογραφία αὐτὴ ἔχασε τὸ κῦρος της κυρίως διὰ τῶν δημοσιεύσεων τοῦ ἀνεψιοῦ τοῦ Καρλάϋλ, καὶ ἡ σκληρότης ἡ δῆθεν τοῦ φιλοσόφου πρὸς τὴν γυναῖκα του, ἡ σχεδὸν ἀνήθικος, ἀποδεικνύεται μία συκοφαντία.

ΤΟ θέατρον τῆς Ὀράγγης ἔγινε κέντρον μεγάλης καλλιτεχνικῆς κινήσεως. Ἐκτὸς τοῦ «Πολυεύκτου» καὶ τοῦ «Ὁρατίου» τῶν δύο ἀριστουργημάτων τοῦ Πέτρου Κορνηλίου ἐδιδάχθησαν ἐφέτος ἀκόμη ἡ ***Ἑκάβη*** τοῦ κ. Lionel des Rieux, καὶ ὁ ***Πολύφημος*** τοῦ ἀποθανόντος ἐπ' ἐσχάτων γόητος ποιητοῦ Ἀλβέρτου Σαμαίν. Ὁ «Πολύφημος» δὲν ἔχει καμμίαν σχέσιν μὲ τὸν «Κύκλωπα» τοῦ Εὐριπίδου πολὺ περισσότερον, καθὼς ὁ κ. Γκωμπὲρ παρατηρεῖ σχετίζεται μὲ τὸ El Polifemo (1630) τοῦ Ἱσπανοῦ Luis de Gongera Τὸ ἔργον γεμᾶτο ἀπὸ εὐγενῆ λυρισμὸν εἶχε μεγάλην ἐπιτυχίαν.

Κ.

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Τὸ ὄνομα τοῦ κ. Σουρῆ, ἀναγράφεται κατ' αὐτὰς ὑπὸ διαφόρους ἐκδόσεις ὡς ἐνδεδειγμένου διὰ τὸ βραβεῖον τῆς Φιλολογίας Νόμπελ ἐν Ἑλλάδι.

Εἰς τὸν Ἰταλὸν ποιητὴν Καρντούτσι ἐδόθη ἐφέτος τὸ βραβεῖον Νόμπελ διὰ τὴν φιλολογίαν. Ὁ Καρντούτσι εἶναι ἑβδομῆντα ἐτῶν.

Ἀγγέλλεται ἔκδοσις τῶν ἔργων τοῦ ἄγγλου μυθιστοριογράφου Στήβενσον εἰς εἴκοσι τόμους. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν τὰ ἔργα τοῦ Στήβενσον γίνονται καθ' ἡμέραν δημοτικώτερα.

Ὁ γνωστὸς Ἄγγλος προσωπογράφος Χερκόμερ διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ζωγραφικῆς εἰς τὴν βασιλικὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Λονδίνου.

Εἰς τὴν νῆσον τοῦ Ἁγίου Πανταλέοντος ἤρχισαν ἀνασκαφαὶ ἀρχαίας φοινικικῆς πόλεως. Ἀπεκαλύφθησαν ἕως τώρα οἱ τοῖχοι καὶ ἀναμένονται σπουδαῖα ἀρχαιολογικὰ εὑρήματα.

Ἡ γενέτειρα πόλις τοῦ Ἰουλίου Βέρν, Νάντη, θὰ στήσῃ τὸν ἀνδριάντα τοῦ Γάλλου συγγραφέως.

Ἐξεδόθησαν αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Βάγνερ πρὸς τὴν οἰκογένειάν του (1832—1874) αἱ ὁποῖαι παρουσιάζουν τὸν μέγαν συνθέτην ἀγαθὸν καὶ ἁπλοῦν καὶ περιέχουν πληροφορίας περὶ τῶν ἐρώτων του.

Εἰς τὰ περίχωρα τοῦ Λονδίνου ἔγινε δοκιμὴ νέου ὑγροῦ κατὰ τῆς σκόνης τῶν δρόμων. Ἡ δοκιμὴ ἐπέτυχε. Τὸ ὑγρὸν χρησιμοποιεῖται εἰς τοὺς δρόμους τοὺς στρωμένους μὲ τὸ σύστημα μακαντάμ. Στοιχίζει περίπου 175 φράγκα ὁ τόνος καὶ χρειάζονται δύο τόννοι περίπου κατὰ χιλιόμετρον. Ἐπὶ πλέον 25 φράγκα ἡμερομίσθιον ἐργατῶν.

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Ἐγὼ καὶ Ξυδάκης καὶ Θανασούλης ὑπὸ Εὐγενίου Labiche κατὰ παράφρασιν Ἀγγέλου Βλάχου. Βιβλιοθήκη Μαρασλῆ. Ἀθῆναι 1906 δρ. 150.

Ὁ Σύνδεσμος τῆς Εὐρώπης ὑπὸ Ι. Νοβικώβ μετάφρ. Ἰωάννου Ἐπ Καραβία. Βιβλιοθήκη Μαρασλῆ. Ἀθῆναι 1906 δρ. 6.

Canon de montagne. Lycoudis - Krupp Appareils de pointage. Athènes Imprimerie P. D. Sakellarios 1906.

Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὶς Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου 1905 - 1906. Ἐν Ἀθήναις τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1906.

Γεωλογία τῆς Ἀττικῆς. Συμβολὴ εἰς τὴν θεωρίαν, ἐπὶ τῆς μεταμορφώσεως τῶν πετρωμάτων. R. Lepsius κατὰ μετάφρασιν Γ. Π. Βουγιούκα μετὰ 29 σχημάτων καὶ 14 πινάκων καὶ Γεωλογικοῦ χάρτου τῆς Ἀττικῆς. (Βιβλιοθήκη Μαρασλῆ) ἐν Ἀθήναις τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου.

ΤΟΜΟΙ
ΤΩΝ "ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ,,
ΜΕ ΜΕΓΑΛΗΝ ΕΚΠΤΩΣΙΝ

Καταρτίσαντες πλήρεις σειρὰς τῶν «Παναθηναίων», (1900 - 1906) πωλοῦμεν τοὺς περισσεύοντας τόμους εἰς τιμὰς ἐκτάκτως ἠλαττωμένας.

Οἱ τόμοι 1ος, 2ος, 3ος, 4ος, 5ος, 6ος, 7ος καὶ 8ος πωλοῦνται πρὸς δραχ. ἢ φρ. ΔΥΟ ἕκαστος.

Οἱ τόμοι 11ος, 12ος, πρὸς δρ. ἢ φρ. ΤΡΙΑ ἕκαστος.

Οἱ τόμοι 9ος καὶ 10ος, ἐκ τῶν ὁποίων δὲν δὲν περισσεύουν ἀντίτυπα, πωλοῦνται μόνον μὲ ὁλόκληρον τὴν σειρὰν πρὸς δρ. 15 ἕκαστος, ἤτοι ὁλόκληρος ἡ σειρὰ δρ. ἢ φρ. 52.

Διὰ κάθε τόμον προσθέτομεν εἰς τὰς ἄνω τιμὰς 50 λεπτὰ διὰ τὰς ἐπαρχίας καὶ 1 φράγκον διὰ τὸ ἐξωτερικὸν ταχυδρομικά.

Μετὰ τὴν ἐξάντλησιν τῶν περισσευόντων τόμων, αἱ ὀλίγαι ὑπολειπόμεναι σειραὶ τῶν «Παναθηναίων» θὰ πωλοῦνται εἰς τὴν ἀρχικήν των τιμὴν δραχ. 150.

Αἱ παραγγελίαι στέλλονται πρὸς τὴν

Διεύθυνσιν τῶν «Παναθηναίων» ὁδὸς Ἀριστοτέλους 35 Ἀθήνας

καὶ προπληρώνονται.

Ἡ Διεύθυνσις τῶν «Παναθηναίων»